

สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

การสอนเสริมครั้งที่ 1
หน่วยที่ 1 - 7

สถาบันและกระบวนการ ทางการเมืองไทย

(ฉบับปรับปรุง)

80202

THAI POLITICAL INSTITUTIONS AND PROCESSES

สงวนลิขสิทธิ์

เอกสารโสตทัศนศึกษา สถาบันและกระบวนกรทางการเมืองไทย การสอนเสริมครั้งที่ 1

จัดทำขึ้นเพื่อเป็นบริการแก่นักศึกษาในการสอนเสริม

จัดทำต้นฉบับ : คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา

บรรณาธิการ/ออกแบบ : หน่วยผลิตสื่อสอนเสริม ศูนย์โสตทัศนศึกษา
สำนักเทคโนโลยีการศึกษา

จัดพิมพ์ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พิมพ์ครั้งที่ 20 ภาค 2/2550 ปรับปรุง

แผนการสอนเสริมครั้งที่ 1

ชุดวิชา 80202 สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย (ฉบับปรับปรุง)

การสอนเสริมครั้งที่ 1 7 หน่วย หน่วยที่ 1-7

ประเด็นการสอนเสริม

1. แนวคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและโครงสร้างอำนาจทางการเมือง (หน่วยที่ 1)
2. รัฐธรรมนูญกับการเมืองการปกครองไทย (หน่วยที่ 2)
3. รัฐบาล (หน่วยที่ 3)
4. ระบบราชการกับกระบวนการบริหารการปกครอง (หน่วยที่ 4)
5. สถาบันตุลาการและกระบวนการยุติธรรม (หน่วยที่ 5)
6. วัฒนธรรมทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย (หน่วยที่ 6)
7. พรรคการเมืองกับกระบวนการทางการเมืองไทย (หน่วยที่ 7)

แนวคิด

1. รัฐธรรมนูญเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ทางการเมืองเป็นอย่างมาก โดยได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของการเมืองการปกครองยุคใหม่ ที่ประชาชนได้มีสิทธิอำนาจที่จะกำหนดความเป็นไปของสังคมการเมือง และเป็นหลักประกันเสรีภาพของประชาชน นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังเกี่ยวข้องกับการกำหนดความสัมพันธ์ของอำนาจรัฐ การดำเนินกิจกรรมของรัฐ และการมีส่วนร่วมในอำนาจรัฐของประชาชนในรัฐสมัยใหม่

2. แนวคิดเรื่องรัฐธรรมนูญในประเทศไทยได้เริ่มปรากฏขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แต่ได้เริ่มมีการใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยคณะราษฎรเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 วิวัฒนาการของระบบรัฐธรรมนูญไทยเป็นผลมาจากความผันผวนทางการเมืองในรูปของการรัฐประหาร การยึดอำนาจของชนชั้นผู้ปกครองทำให้รัฐธรรมนูญของไทยในอดีตขาดความมั่นคง รัฐธรรมนูญของไทยในอดีตมีทั้งลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยและแบบอำนาจนิยม จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีเจตนารมณ์สำคัญคือ การปฏิรูปการเมือง

3. รัฐบาล คือ สถาบันการเมืองที่ทำหน้าที่ในฐานะผู้ปกครองเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐในการบริหารและการปกครอง ซึ่งอาจแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ รัฐบาลแบบเผด็จการ และรัฐบาลแบบประชาธิปไตย ส่วนรัฐบาลในกระบวนการทางการเมืองไทย หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีลักษณะสำคัญคือ มีฐานะบทบาท อำนาจหน้าที่แตกต่างกันไปในแต่ละยุค ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่หลากหลาย ปัญหาหลักของรัฐบาลในระบบการเมืองไทย คือ ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรัฐบาล ปัญหาเกี่ยวกับความชอบธรรม และปัญหาเกี่ยวกับเสถียรภาพของรัฐบาล ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองโดยรวมด้วย

4. ระบบราชการไทย หมายถึง องค์กรของรัฐฝ่ายบริหารที่ครอบคลุมราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรอื่นที่ปฏิบัติตามนโยบายของฝ่ายการเมือง ได้แก่ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน และหน่วยงานในกำกับของรัฐ ระบบราชการไทยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับระบบการเมือง มีหน้าที่ดำเนินภารกิจของรัฐ

รวมทั้งบริการสาธารณะต่างๆ แต่ในระยะหลัง การดำเนินบริการสาธารณะได้ถ่ายโอนให้ภาคเอกชน องค์กรวิชาชีพ องค์กรพัฒนาเอกชน และอาสาสมัครมากขึ้น ในการดำเนินการสาธารณะ องค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐจำเป็นต้องใช้อำนาจพิเศษ ซึ่งอาจมีผลให้ละเมิดสิทธิเสรีภาพและสร้างความเสียหายให้แก่เอกชน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีองค์กรและกระบวนการควบคุมตรวจสอบและแก้ไขข้อขัดแย้งความเสียหายทั้งภายในและภายนอกฝ่ายบริหาร

5. สถาบันตุลาการ คือ สถาบันที่มีหน้าที่ผดุงความยุติธรรมในสังคมโดยอาศัยกลไกในกระบวนการยุติธรรม โดยที่จะมีรูปแบบและโครงสร้างแตกต่างกันไปในแต่ละระบบกฎหมายและตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ แต่ทุกประเทศก็จะยึดหลักการเดียวกันคือ หลักความเป็นอิสระของสถาบันตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดี สถาบันตุลาการของไทยมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่มีการปฏิรูปในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อประเทศไทยต้องเผชิญหน้ากับแรงกดดันจากประเทศมหาอำนาจตะวันตก กระบวนการยุติธรรมไทยแต่เดิมมีลักษณะที่ค่อนข้างเป็นความลับไม่เปิดเผยต่อสาธารณะและมุ่งคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เป็นหลัก ก่อให้เกิดการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรม และมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมโดยรวม ในปัจจุบันจึงมีการแก้ไขโครงสร้างและปรับปรุงองค์กรให้มีความโปร่งใสสามารถอำนวยความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. วัฒนธรรมทางการเมืองหมายถึง แบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อระบบการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมทางการเมืองที่สามารถบ่งบอกถึงลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมการเมืองนั้นๆ โดยที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในอดีต วัฒนธรรมการเมืองของไทยเป็นแบบไพร่ฟ้า แต่ในภายหลัง การปฏิรูปการเมืองและมีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเมืองให้เป็นวัฒนธรรมแบบไพร่ฟ้าผสมมีส่วนร่วมมากขึ้น

7. พรรคการเมืองเป็นองค์กรพื้นฐานการเมืองที่สำคัญ มีกำเนิดและพัฒนาการแตกต่างกันไปในแต่ละวัฒนธรรม พรรคการเมืองในประเทศประชาธิปไตยเป็นรูปแบบที่มีการยอมรับและพัฒนาไปอย่างกว้างขวาง จากแนวความคิดตะวันตกแผ่กระจายไปทั่วโลก โครงสร้างและกลไกในระบบพรรคของแต่ละประเทศย่อมสะท้อนถึงประสิทธิภาพและความก้าวหน้าในทางการเมืองแตกต่างกันไป ภายใต้บทบาทและหน้าที่ของพรรคการเมืองที่ถูกกำหนดขึ้นสู่ความสำเร็จของพรรคการเมืองนั้น พรรคการเมืองไทยมีพัฒนาการมาในช่วงระยะเวลาสั้นๆ และไม่ต่อเนื่อง โดยที่มีบทบาทเป็นแค่กลุ่มที่แสวงหาอำนาจทางการเมืองหรือรองรับอำนาจของผู้นำทางการเมือง จึงเป็นที่มาของความอ่อนแอของสถาบัน

วัตถุประสงค์

เมื่อนักศึกษาเข้ารับการสอนเสริมชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย ครั้งที่ 1 แล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและโครงสร้างอำนาจทางการเมืองได้
2. อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญกับการเมืองการปกครองไทยได้
3. อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับรัฐบาลได้
4. อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับระบบราชการกับกระบวนการบริหารการปกครองได้
5. อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับสถาบันตุลาการและกระบวนการยุติธรรมได้
6. อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทยได้
7. อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับพรรคการเมืองกับกระบวนการทางการเมืองไทยได้

กิจกรรมการสอนเสริม

1. ประเมินผลก่อนการสอนเสริมโดยใช้แบบประเมินผลตนเองก่อนการสอนเสริมครั้งที่ 1
2. ชักซ้อมความเข้าใจและตอบข้อสงสัยที่เกี่ยวข้องกับชุดวิชานี้ของนักศึกษา
3. เปิดโอกาสให้นักศึกษาที่เข้ารับการสอนเสริมแสดงความคิดเห็นและซักถามปัญหา
4. ประเมินผลหลังการสอนเสริมโดยใช้แบบประเมินผลตนเองหลังการสอนเสริมครั้งที่ 1

สื่อการสอนเสริม

1. แบบประเมินผลตนเองก่อนและหลังการสอนเสริม
2. เอกสารโสตทัศนประกอบการบรรยายสรุป
3. แบบประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาที่เข้ารับการสอนเสริม

การประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการแสดงออกและการมีส่วนร่วมขณะที่รับการสอนเสริมของนักศึกษาที่เข้ารับการสอนเสริม
2. ดูผลการตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ที่กำหนดไว้ตามเอกสารโสตทัศน
3. ประเมินผลความคิดเห็นส่วนรวมของนักศึกษาที่เข้ารับการสอนเสริม
4. ประเมินผลการสอนจากการตอบแบบประเมินผลตนเองทั้งก่อนและหลังการสอนเสริมตามที่กำหนดไว้

แบบประเมินผลตนเองก่อนเรียนสำหรับการสอนเสริม

ครั้งที่ 1

ชุดวิชา สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย

คำสั่ง ขอให้นักศึกษาอ่านคำถามแล้วเขียนวงกลมล้อมรอบตัวอักษรหน้าข้อคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

1. ข้อใดกล่าว**ไม่**ถูกต้องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ
  - ก. รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดรูปแบบรัฐ
  - ข. รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายพื้นฐานให้รัฐบาลดำเนินการตาม
  - ค. รัฐธรรมนูญต้องเป็นกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร
  - ง. รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่อยู่ในลำดับชั้นสูงกว่ากฎหมายทั่วไป
  - จ. รัฐธรรมนูญ คือ สิ่งที่เป็นหลักประกันเสรีภาพของปัจเจกชน

2. มหาบัตรหรือ “แม็กนาคาร์ต้า” (Magna Carta) ของอังกฤษเกิดขึ้นในรัชสมัยใด
  - ก. พระเจ้าเฮนรี่ที่ 1
  - ข. พระเจ้าจอห์น
  - ค. พระเจ้าวิลเลียม ผู้พิชิต
  - ง. พระเจ้าเจมส์ที่ 2
  - จ. พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 1

3. รูปแบบการปกครองแบบใดที่มีฝรั่งเศสเป็นแม่แบบ
  - ก. รูปแบบรัฐสภา
  - ข. รูปแบบประธานาธิบดี
  - ค. รูปแบบรัฐสภาที่นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน
  - ง. รูปแบบกึ่งประธานาธิบดี
  - จ. รูปแบบสังคมนิยม

4. ข้อใดกล่าว**ไม่**ถูกต้องเกี่ยวกับลักษณะของนิติรัฐ
  - ก. เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถถูกล้ำสิทธิของประชาชนโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ได้
  - ข. มีการแบ่งแยกเจ้าหน้าที่ของรัฐตามสายงานให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่
  - ค. กฎหมายต้องอยู่เหนืออื่นใดทั้งหมด
  - ง. ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของรัฐย่อมต้องกำหนดไว้อย่างแน่นอน
  - จ. สถาบันศาลจะต้องมีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง

5. ข้อใดกล่าว**ไม่**ถูกต้องเกี่ยวกับแนวคิดของระบอบรัฐธรรมนูญ
- ต้องให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐ
  - ต้องให้อำนาจต่างๆ ในรัฐแยกออกจากกัน
  - ต้องให้รัฐบาลเป็นรัฐบาลที่ต้องตามกฎหมาย
  - ต้องให้รัฐบาลเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรม
  - ต้องให้รัฐบาลมีอำนาจในการควบคุมดูแลระบบงานยุติธรรม
6. ข้อใดกล่าว**ไม่**ถูกต้องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ
- รัฐธรรมนูญคือกฎหมายสูงสุดที่กำหนดโครงสร้าง รูปแบบ และแนวทางในการปกครองประเทศ
  - รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน
  - ศิลาจารึกสมัยพ่อขุนรามคำแหงคือรัฐธรรมนูญไทยฉบับแรก
  - ระบอบรัฐธรรมนูญไทยมีกำเนิดจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
  - รัฐธรรมนูญไทยเผชิญกับปัญหาหลัก คือ การสร้างความเป็นสถาบัน
7. แนวคิดการปกครองแบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญในประเทศไทยเริ่มเกิดขึ้นในรัชสมัยใด
- รัชกาลที่ 3
  - รัชกาลที่ 4
  - รัชกาลที่ 5
  - รัชกาลที่ 6
  - รัชกาลที่ 7
8. รัฐธรรมนูญไทยในช่วง พ.ศ. 2475–2490 ต้องเผชิญกับปัญหาหลายประการ **ยกเว้น** เรื่องใด
- ความไม่เป็นประชาธิปไตย
  - ความขัดแย้งทางการเมือง
  - ความขัดแย้งในหมู่ผู้นำคณะราษฎร
  - ความขัดแย้งระหว่างเนื้อหารัฐธรรมนูญกับหลักการสร้างชาติ
  - การที่ประชาชนไม่เห็นความสำคัญของรัฐธรรมนูญ
9. รัฐธรรมนูญฉบับใดที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยน้อยที่สุด
- รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2489
  - รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492
  - รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2517
  - รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2521
  - รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540

10. ข้อใดคือจุดมุ่งหมายหลักของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

- ก. การปฏิรูปการเมือง
- ข. การพัฒนาการเมือง
- ค. การสร้างความทันสมัยทางการเมือง
- ง. การจรรโลงความต่อเนื่องทางการเมือง
- จ. การสร้างความโปร่งใสทางการเมือง

11. สถาบันการเมืองใดมีหน้าที่หลักในการบริหารรัฐ

- ก. รัฐสภา
- ข. รัฐบาล
- ค. ระบบราชการ
- ง. สถาบันตุลาการ
- จ. ถูกทุกข้อ

12. รูปแบบการปกครองแบบพ่อบปกครองลูกเกิดขึ้นในสมัยใด

- ก. สมัยสุโขทัย
- ข. สมัยอยุธยาตอนต้น
- ค. สมัยอยุธยาตอนกลาง
- ง. สมัยอยุธยาตอนปลาย
- จ. สมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น

13. หลักการแห่งสมมติเทพของท้าวราชาตามคติพราหมณ์ ได้เริ่มต้นเข้ามามีอิทธิพลต่อระบบการเมืองการปกครองไทยในช่วงใดเป็นครั้งแรก

- ก. สมัยสุโขทัย
- ข. สมัยอยุธยาตอนต้น
- ค. สมัยอยุธยาตอนปลาย
- ง. สมัยธนบุรี
- จ. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

14. กองทัพบกเข้ามีบทบาทในเวทีการเมืองไทยโดยตรงและเปิดเผยตั้งแต่เมื่อไร

- ก. การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
- ข. การเกิดกบฏบวรเดช
- ค. การเกิดรัฐประหาร พ.ศ. 2490
- ง. การปฏิวัติ พ.ศ. 2501
- จ. การปฏิวัติตนเองของจอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2514

15. ข้อใดคือสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดกระแสการเรียกร้องให้มีการพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย
- การขาดเสถียรภาพทางการเมืองระหว่าง พ.ศ. 2516–2519
  - สภาวะเผด็จการของรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร
  - รัฐบาลระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ
  - การทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
  - การเกิดรัฐบาลพรรคเดียวโดยพรรคไทยรักไทย
16. ประเทศใดจัดเป็นต้นกำเนิดของการนำแนวคิดปรัชญาของกฎหมายมหาชนมาใช้ในการบริหารราชการ
- สหรัฐอเมริกา
  - ญี่ปุ่น
  - เยอรมนี
  - อังกฤษ
  - ฝรั่งเศส
17. ลักษณะสำคัญของการปฏิรูประบบราชการในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 คืออะไร
- มีการตรากฎหมายปกครองเป็นหลักในการปกครองประเทศ
  - มีการตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
  - มีการเปลี่ยนแปลงจากประเทศราชาธิราชมาเป็นราชอาณาจักรไทย
  - มีการจัดตั้งกระทรวงแบบใหม่ขึ้น 12 กระทรวง มีลักษณะเป็นทบวงการเมือง
  - มีการแบ่งแยกอำนาจในการบริหารระหว่างฝ่ายทหารกับพลเรือนชัดเจน
18. ข้อใด**ไม่ถูก**จัดเป็นภารกิจ**พื้นฐาน**ของรัฐบาล
- การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ
  - การรักษาความสงบสุขภายในประเทศ
  - การสร้างแสนยานุภาพของกองทัพ
  - การให้สวัสดิการแก่ประชาชน อาทิ การศึกษา
  - การเจรจาต่อรองทางการค้าหรือภาษีอากร
19. รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาพรวมโครงสร้างการบริหารประเทศหลายประการ **ยกเว้น** เรื่องใด
- รัฐบาลต้องทำรายงานความก้าวหน้าเสนอต่อรัฐสภาทุกปี
  - นายกรัฐมนตรีไม่มีอำนาจในการแต่งตั้งถอดถอนรัฐมนตรี
  - คณะรัฐมนตรีมีขนาดเล็กลง และมีความแข็งแกร่งมากขึ้น
  - มีองค์กรอิสระและกระบวนการตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญ
  - มีการปฏิรูประบบศาลโดยเปลี่ยนมาเป็นระบบศาลคู่

20. ข้อใด**ไม่ใช่**การดำเนินบริการสาธารณะของวิสาหกิจเอกชน

- ก. การให้สัมปทานแก่เอกชน
- ข. การให้เอกชนเช่าดำเนินการ
- ค. การจัดระบบรัฐสวัสดิการ
- ง. การร่วมทุนกับเอกชน
- จ. การมอบงานให้เอกชนดำเนินงานหรือบริหาร

21. ข้อใดกล่าว**ไม่**ถูกต้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน

- ก. เสรีภาพเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ติดตัวมนุษย์โดยธรรมชาติ แต่เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นชุมชน การใช้สิทธิเสรีภาพจะต้องไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่บุคคลอื่น
- ข. กฎหมายเป็นเครื่องมือให้รัฐใช้แทรกแซงเพื่อวางกฎเกณฑ์กำหนดกรอบการใช้สิทธิและเสรีภาพของแต่ละบุคคล
- ค. กฎหมายทำให้สมาชิกในชุมชนทราบว่าตนมีสิทธิและเสรีภาพในด้านใดและในขอบเขตใดบ้าง
- ง. กฎหมายเป็นหลักประกันการมีสิทธิและเสรีภาพโดยป้องกันมิให้รัฐใช้อำนาจล่วงละเมิดสิทธิพื้นฐานของความเป็นมนุษย์
- จ. กฎหมายรับประกันเสรีภาพของคน แต่ให้อำนาจกับรัฐในการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเต็มที่เพื่อความมั่นคงของรัฐ

22. นักปรัชญาการเมืองท่านใดที่มีแนวคิดสำคัญในเรื่องการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย

- ก. เพลโต
- ข. โทมัส ฮอบส์
- ค. จอห์น ล็อก
- ง. โทมัส เพนน์
- จ. คาร์ล มาร์กซ์

23. ศาลรัฐบาลกลาง (Federal Court) เป็นระบบศาลในประเทศใด

- ก. อังกฤษ
- ข. ฝรั่งเศส
- ค. สหรัฐอเมริกา
- ง. เยอรมนี
- จ. อิตาลี

24. ข้อใด**ไม่จัด**เป็นลักษณะสำคัญของสถาบันตุลาการและกระบวนการยุติธรรมของไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา

- ก. อำนาจหน้าที่ทางด้านยุติธรรมสูงสุดอยู่ที่พระมหากษัตริย์
- ข. ราษฎรทุกคนล้วนมีสิทธิในการฟ้องร้องเพื่อขอรับความยุติธรรมโดยเสมอภาคกัน
- ค. จตุสดมภ์และหน่วยงานอื่นของรัฐเกือบทั้งหมดล้วนมีหน้าที่เกี่ยวกับด้านกระบวนการยุติธรรมทั้งสิ้น
- ง. กฎหมายได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของมโนสาราจารย์
- จ. กฎหมายของอยุธยาเป็นต้นแบบของกฎหมายตราสามดวงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

25. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับสถาบันตุลาการและกระบวนการยุติธรรมของไทยตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

- ก. เป็นระบบศาลเดี่ยว
- ข. จัดตั้งศาลปกครองเพิ่มขึ้นแยกต่างหากจากศาลยุติธรรม
- ค. จัดตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้มีขอบเขตหน้าที่เฉพาะ
- ง. กำหนดให้มีคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) ขึ้น แต่ไม่เปลี่ยนองค์ประกอบให้ต่างไปจากคณะกรรมการตุลาการ (เดิม) แต่อย่างใด
- จ. กำหนดให้ศาลยุติธรรมอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวดโดยฝ่ายนิติบัญญัติ

26. “วัฒนธรรมทางการเมือง” มีความหมายอย่างกว้างๆ ว่าอย่างไร

- ก. วิธีการดำรงชีวิตของประชาชน
- ข. ความเชื่อทางการเมืองบนพื้นฐานสังคมที่มีความแตกต่างกัน
- ค. วิธีทางการเมืองของประชาชน
- ง. การเมืองที่ไม่มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
- จ. ทศนคติของประชาชนที่ไม่พึงมีต่อการเมือง

27. วัฒนธรรมทางการเมืองมีหลายประเภท **ยกเว้น** ข้อใด

- ก. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบ
- ข. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม
- ค. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า
- ง. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบกว้างขวาง
- จ. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมแบบไพร่ฟ้า

28. ข้อใดจัดเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ

- ก. การเลือกตั้ง
- ข. การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง
- ค. การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์
- ง. การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
- จ. การเดินขบวนก่อความวุ่นวายทางการเมือง

29. ข้อใด**ไม่จัด**เป็น “ปัจจัยร่วมกันในความสำเร็จ” ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

- ก. การตั้งพรรคการเมือง
- ข. การรวมกลุ่มในลักษณะของประชาสังคม
- ค. การรับราชการ
- ง. การใช้สิทธิเลือกตั้ง
- จ. การใช้สิทธิออกเสียงประชามติ

30. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีหลายประการ **ยกเว้น** ข้อใด

- ก. การเพิกเฉยต่อการมีส่วนร่วม
- ข. การมีส่วนร่วมในการรับรู้การบริหารราชการแผ่นดิน
- ค. การมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์แอบแฝง
- ง. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในเชิงสัญลักษณ์
- จ. การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นระบบ

31. พรรคการเมืองแตกต่างจากกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มกดดันต่างๆ ในเรื่องใดอย่างชัดเจนที่สุด

- ก. บุคคลที่มาร่วมกัน
- ข. การบริหาร
- ค. สมาชิก
- ง. เป้าหมาย
- จ. การจัดองค์การ

32. พรรคการเมืองในยุคเริ่มแรกของสหรัฐอเมริกามีโครงสร้างพรรคเป็นแบบใด

- ก. เป็นพรรคแห่งอุดมการณ์
- ข. เป็นพรรคที่เน้นจำนวนสมาชิก
- ค. มุ่งเน้นขยายสาขาพรรค
- ง. มีผู้นำที่โดดเด่น
- จ. เป็นระบบสองพรรค

33. ในกรอบการมองการเมืองเชิงระบบ (System Analysis) พรรคการเมืองจะมีบทบาทอย่างไร

- ก. เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล
- ข. เป็นผู้จัดทำกฎหมาย
- ค. เป็นกระจุกเงาสะท้อนภาพของสภาพการณ์ทางการเมือง
- ง. เป็นสื่อกลางทางการเมือง
- จ. เป็นผู้นำในการเรียกร้องผลประโยชน์

34. พรรคการเมืองที่สร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. 2500 คือพรรคใด
- พรรคสหชีพ
  - พรรคแนวรัฐธรรมนูญ
  - พรรคเสรีมนังคศิลา
  - พรรคสหประชาไทย
  - พรรคธรรมสังคม
35. รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 กำหนดไว้ว่าในการก่อตั้งพรรคการเมืองจะต้องมีผู้ร่วมก่อตั้งอย่างน้อยกี่คน
- 10 คน
  - 15 คน
  - 20 คน
  - 50 คน
  - ไม่ระบุจำนวนที่แน่นอน
36. ข้อใด**ไม่**จัดเป็นส่วนประกอบของ “หลักการการเลือกตั้ง”
- ความเป็นอิสระของการเลือกตั้ง
  - การกำหนดระยะเวลาในการเลือกตั้ง
  - การเลือกตั้งอย่างแท้จริง
  - การลงคะแนนอย่างเปิดเผย
  - สิทธิการออกเสียงเลือกตั้งอย่างเสมอภาค
37. ระบบการเลือกตั้งแบบใดที่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมในการแข่งขันและจำนวนตัวแทนที่ได้รับเลือกตั้งมากที่สุด
- เสียงข้างมากรอบเดียว
  - เสียงข้างมากสองรอบ
  - สัดส่วน
  - ผสม
  - เฉพาะสัดส่วนในกรณีใช้วิธีคิดแบบดองด์
38. การที่รัฐต้องกำหนดหรือเกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งมีความเกี่ยวข้องกับข้อใดเป็นสำคัญ
- การสร้างความเป็นตัวแทนประชาชนโดยสมบูรณ์
  - การกำหนดการปฏิบัติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเลือกตั้ง
  - เงินจะต้องไม่เป็นตัวกำหนดในการตัดสินแพ้ชนะในการเลือกตั้ง
  - การสร้างความเป็นธรรมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
  - กระบวนการในการสร้างความชอบธรรมให้กับผู้สมัครที่ได้รับเลือกตั้ง

ไสตท์ศน์ # 1.1

ความหมายและความสำคัญของรัฐธรรมนูญ

- ความหมาย**
- ข้อกำหนดทั้งหลายที่อาจจะเป็นลายลักษณ์อักษรหรืออาจจะเป็นจารีตประเพณี มีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการองค์การทางการเมือง การกำหนดความสัมพันธ์ของอำนาจรัฐ และรวมถึงการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นต้น
- ความสำคัญ**
- **ด้านกฎหมาย** – เป็นกฎหมายสูงสุด ซึ่งเป็นหลักและแบบอย่างให้กับกฎหมายอื่นๆ ที่ต้องสอดคล้องหรืออยู่ในแนวทางรัฐธรรมนูญ
  - **ด้านการเมือง** – เป็นสัญลักษณ์ของระบบการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และเป็นหลักในการปกครองประเทศ
  - **ด้านสังคม** – เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นธรรมในสังคม และเป็นหลักประกันการมีชีวิตที่มีคุณภาพในสังคม
  - **ด้านเศรษฐกิจ** – เป็นตัวกำหนดรูปแบบของระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยภาพรวม นอกจากนี้ยังได้กำหนดการแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด การกำหนดการครอบครองปัจจัยการผลิตต่างๆ การดำเนินการเกี่ยวกับแรงงานตลอดจนการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม

ไสตท์ศน์ # 1.2

ขบวนการรัฐธรรมนูญนิยม

- ความหมาย**
- แนวคิดในการสร้างประชาธิปไตยโดยอาศัยรัฐธรรมนูญเป็นกติกาหลักในการปกครอง เป็นรัฐธรรมนูญที่รับรองหลักการที่ว่าอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน หลักการที่ว่าด้วยเรื่องสิทธิและเสรีภาพ หลักการที่ว่าด้วยหลักนิติธรรม การปกครองโดยเสียงข้างมาก ฯลฯ ดังนั้น รัฐธรรมนูญนิยมกับประชาธิปไตยจึงเป็นเรื่องที่จะต้องเคียงคู่กันตลอดไป
- ความสำคัญ**
- เกิดขึ้นในประเทศตะวันตกทั้งในยุโรปและสหรัฐอเมริกา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดอำนาจตลอดจนควบคุมการใช้อำนาจของผู้ปกครองไม่ให้มากเกินไป พิทักษ์รักษาสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
  - ในประเทศอังกฤษ จุดเริ่มต้นของขบวนการรัฐธรรมนูญนิยมอยู่ที่การเกิดขึ้นของมหาบัตรแม็กนา การ์ต้า (Magna Carta) ค.ศ. 1215 มุ่งจำกัดอำนาจของพระเจ้าจอห์นและรัฐบาลของพระองค์

โสตทัศน์ # 1.2 (ต่อ)

- ในประเทศฝรั่งเศส รัฐธรรมนูญนิยมเป็นคำที่ใช้เรียกขบวนการทางการเมืองที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติใหญ่เมื่อ ค.ศ. 1789 โดยต้องการผลักดันให้มีการสร้างรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรขึ้นมาเพื่อกำหนดถึงหลักประกันเสรีภาพของปัจเจกชน
- ในยุโรป จุดกำเนิดของรัฐธรรมนูญนิยมวางอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดเชิงหลักการของสำนักกฎหมายธรรมชาติและกฎหมายระหว่างประเทศ ถือว่า รัฐธรรมนูญเป็นเสมือนกับการกระทำเบื้องต้นของอำนาจอธิปไตย เป็นแหล่งที่มาของอำนาจทั้งหลายที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาในสังคมการเมือง

เป้าหมาย

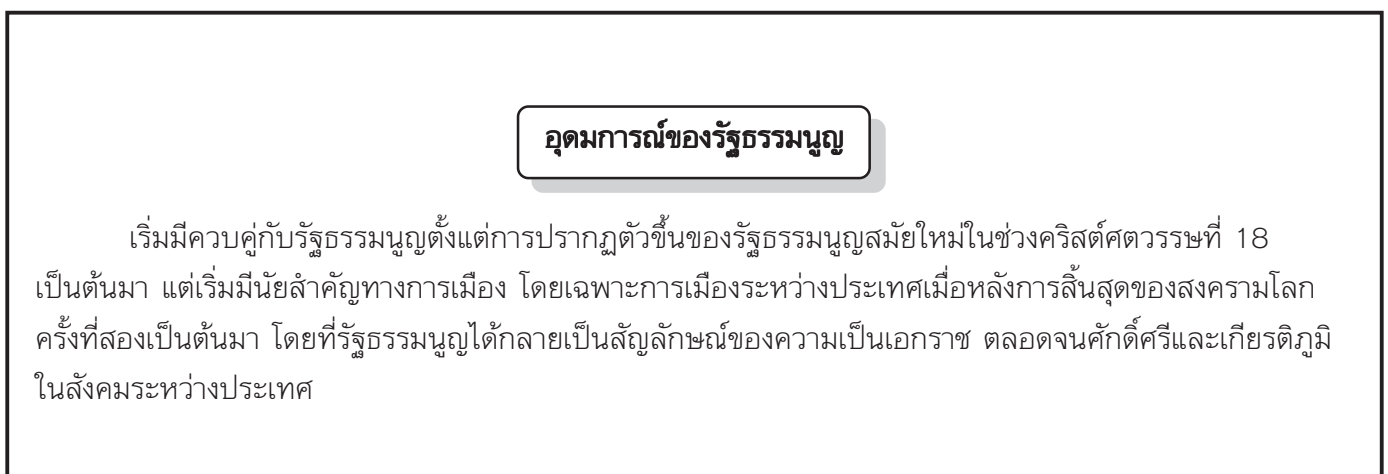
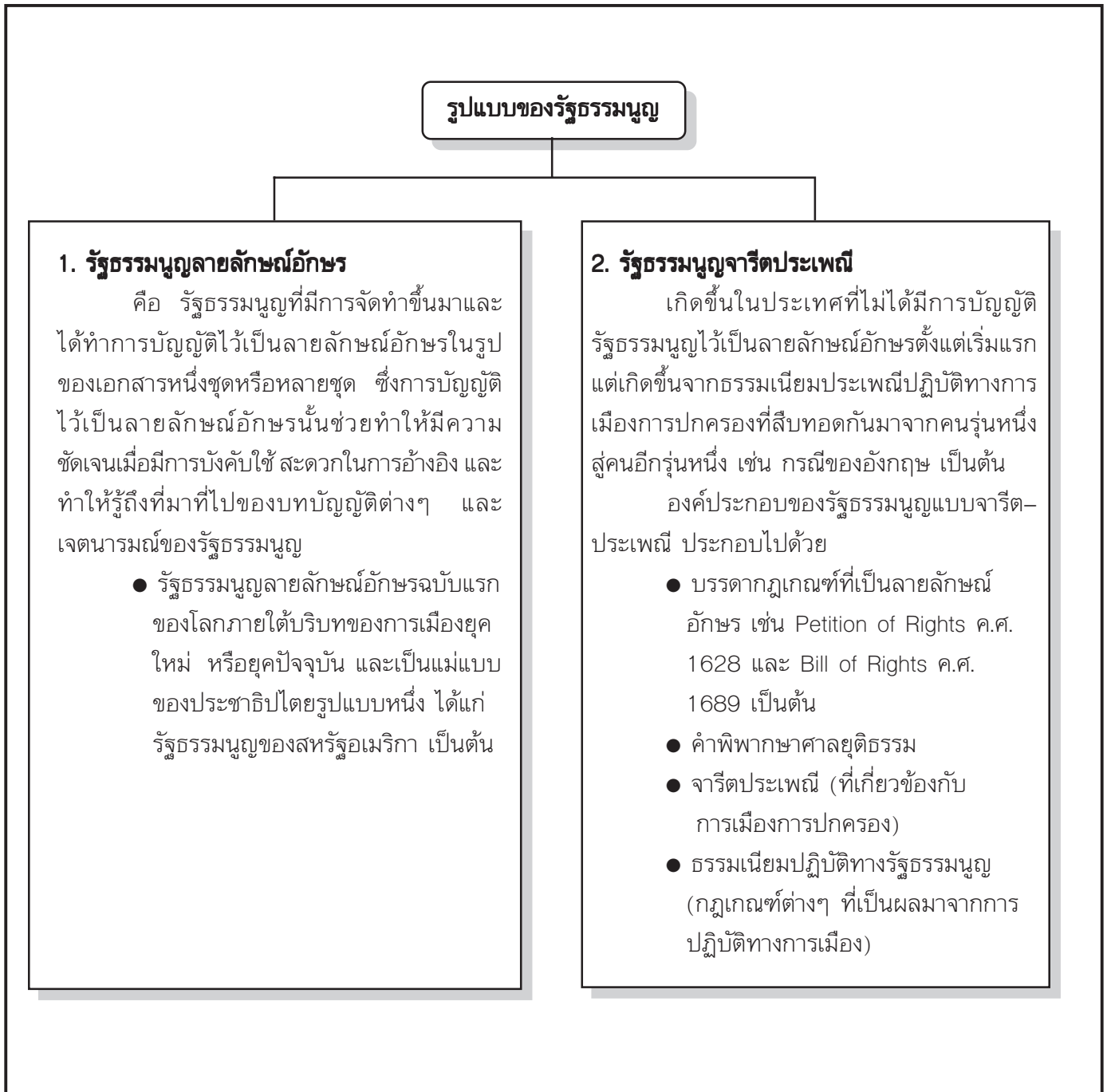
- การขจัดระบอบเผด็จการไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจโดยผลการของผู้ปกครองหรือการใช้อำนาจเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ซึ่งถือว่าเป็นอันตรายต่อเสรีภาพของประชาชนให้หมดสิ้นไป
- การกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ จะต้องมีชัดเจนไม่ใช่คลุมเครือขาดความแน่นอน หรือขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้กำหนด
- สร้างความมั่นคงให้กับสถาบันสำคัญทางการเมืองอันจะนำไปสู่การเมืองที่มีความมั่นคงและมีประสิทธิภาพในที่สุด

โสตทัศน์ # 1.3

วัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญ แบ่งออกได้ 2 ประการ คือ

1. รัฐธรรมนูญกำหนดบรรดาบุคคลหรือคณะบุคคลทั้งหลายที่จะทำหน้าที่ในการตัดสินใจในนามของรัฐ ตลอดจนกำหนดอำนาจหน้าที่และแบบแผนการดำเนินการต่างๆ ตามอำนาจหน้าที่ให้กับบรรดาบุคคลและคณะบุคคลดังกล่าว
2. รัฐธรรมนูญจะกำหนด (ชี้แนะ) ลัทธิบางลัทธิเพื่อการจัดระเบียบสังคมและระเบียบทางการเมืองอันจะนำไปสู่การได้ผู้ปกครองขึ้นมาและการปูพื้นฐานความคิดของสถาบันแห่งรัฐ

ไสตท์ศน์ # 1.7

โครงสร้างของอำนาจรัฐ มีองค์ประกอบอยู่ 3 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่

บรรดาผู้ปกครอง

คนจำนวนหนึ่งที่มีภารกิจดำเนินการจัดการเกี่ยวกับกิจการมหาชน เป็นผู้ดำเนินการใช้อำนาจรัฐ บริหารประเทศให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ขององค์อธิปัตย์

องค์อธิปัตย์

ผู้ที่ถือครองอำนาจอธิปไตย อาจหมายถึงบุคคลคนเดียว หรือชนชั้นหนึ่งชนชั้นใด หรืออาจจะเป็นทุกคน ในชาติ เป็นผู้กำหนดแนวคิดทางกฎหมายที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับในสังคมการเมือง และเป็นผู้เลือกสรรหรือ กำหนดบรรดาผู้ปกครองทั้งหลาย เพื่อให้จัดการบริหารการปกครองให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้

อำนาจรัฐ

ภาพหนึ่งของอำนาจอธิปไตยที่ถูกถ่ายทอดออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรมจากองค์อธิปัตย์ผ่านกระบวนการ จัดตั้งตามรัฐธรรมนูญ อำนาจรัฐจะแสดงออกถึงพลังที่จะผลักดันแนวคิดทางกฎหมายไปสู่การสร้างกฎเกณฑ์ที่เป็นจริงอันจะนำไปสู่การปฏิบัติให้เห็นผลได้

ไสตท์ศน์ # 1.8

สถานะทางกฎหมายของผู้ปกครอง

ประเด็นในการพิจารณาสถานะทางกฎหมายของผู้ปกครอง

1. การเป็นตัวแทนของรัฐในการปฏิบัติภาระหน้าที่ต่างๆ การดำเนินการต่างๆ ของผู้ปกครองในสถานะใหม่ ได้ผูกพันอยู่กับความเป็นรัฐ เป็นการใช้อำนาจตามที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น ภาระหน้าที่ของผู้ปกครองจำเป็นต้อง อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม

2. ความชอบธรรมของผู้ปกครอง ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การยอมรับการใช้อำนาจของผู้ปกครองที่มีต่อผู้ใต้ปกครอง และการยอมรับของผู้ใต้ปกครองที่จะปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ปกครองโดยถือเป็นหน้าที่ ผู้ปกครองจะใช้อำนาจโดยการ ยินยอมขององค์อธิปัตย์ซึ่งเป็นที่มาของอำนาจเท่านั้น

3. ผู้ปกครองในฐานะผู้ใช้อำนาจมหาชน โดยมีเป้าหมายของการใช้อำนาจเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย ความยุติธรรม การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ใต้ปกครอง

ไฮดัทศน์ # 1.9

การควบคุมอำนาจรัฐ	
<p>การสร้างระบอบรัฐธรรมนูญ เพื่อคุ้มครองปัจเจกชนหรือบุคคลที่จะได้รับผลกระทบจากอำนาจทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันก็จะสร้างสรรค์รัฐเสรีนิยมที่ยอมรับและเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน</p> <p>ภายใต้แนวคิดของระบอบรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดหลักเกณฑ์สำคัญไว้ 4 ประการ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ต้องให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐ 2. ต้องให้อำนาจต่างๆ ในรัฐแยกออกจากกันให้องค์กรต่างๆ ของรัฐทำหน้าที่ควบคุม ตรวจสอบ และถ่วงดุลการใช้อำนาจซึ่งกันและกัน 3. ต้องให้รัฐบาล (ผู้ปกครองรัฐ) เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย 4. ต้องให้รัฐบาล (ผู้ปกครอง) เป็นรัฐบาลที่ชอบธรรม 	<p>การสร้างระบบนิติรัฐ เพื่อควบคุมการใช้อำนาจโดยใช้กฎหมายและกระบวนการทางศาลมาเป็นตัวควบคุม ตามหลักการที่ว่าด้วยความสูงสุดของกฎหมาย หลักการดังกล่าวนี้ยังมีพื้นฐานมาจากเรื่องของการให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนว่าจะไม่ถูกละเมิดโดยผู้ปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ</p> <p>คุณลักษณะของประเทศที่เป็นนิติรัฐประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ในประเทศนั้นจะต้องมีกฎหมายอยู่เหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมด 2. ขอบเขตของอำนาจหน้าที่ของรัฐย่อมต้องกำหนดไว้เป็นที่แน่นอน 3. สถาบันศาลจะต้องมีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง

โสตทัศน์ # 1.10

การปกครองโดยทางผู้แทน หมายถึง การปกครองในระบบประชาธิปไตยโดยอ้อมที่ประชาชนได้เลือกตั้งหรือคัดเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่สำคัญทางการเมือง โดยมีพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ คือ

1. เป็นหลักเกณฑ์ในทางปฏิบัติที่สามารถเกิดขึ้นได้จริง เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับขนาดของประชากรภายในรัฐ
2. เป็นการพิสูจน์ความสมเหตุสมผลในตัวเองอย่างเหมาะสม นั่นคือ (ตามทัศนะของมงเตสกีเออ) ผู้แทนเป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากประชาชนยังขาดเวลาและการศึกษาทางการเมืองอย่างเพียงพอที่จะอยู่หรือจะพิจารณารายละเอียดปลีกย่อยทั้งหลายในบ้านเมือง แต่ไม่ได้หมายความว่าประชาชนจะไม่สามารถเลือกผู้แทนของตนเองได้
3. จะนำมาซึ่งความถูกต้องในการดำเนินการตามระบอบประชาธิปไตยกล่าวคือ วิธีการเดียวที่เป็นไปได้ในการแสดงออกซึ่งอำนาจอธิปไตยของประชาชน ก็คือการกระทำผ่านตัวแทน

การก่อตัวของระบอบการปกครองโดยทางผู้แทน

- มีจุดเริ่มต้นที่การก่อตั้งระบบรัฐสภาของอังกฤษ กษัตริย์วิลเลียม ผู้พิชิต ได้ก่อตั้งมหาสภา หรือสภาที่ปรึกษาประกอบด้วย ขุนนางเสนาบดี ขุนนางเจ้าที่ดิน พระผู้นำทางศาสนาชั้นผู้ใหญ่ และอัศวิน และสภาเล็ก ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ใกล้ชิดผู้ปกครองทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่กษัตริย์ในการปกครอง ออกกฎหมายและการยุติธรรม
- เมื่อถึงรัชสมัยของพระเจ้าจอห์น ขุนนางกลุ่มหนึ่งจำนวน 25 คนได้บีบบังคับให้พระเจ้าจอห์นลงนามในมหาบัตร (Magna Carta) เมื่อ ค.ศ. 1215 ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ
  - การปฏิรูปโครงสร้างของมหาสภา
  - การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเสรีชนให้ได้รับความคุ้มครองตามหลักของกฎหมาย
  - การต่อต้านการใช้อำนาจโดยไม่ชอบของกษัตริย์
- จุดเริ่มต้นของการปกครองโดยผู้แทน เป็นครั้งแรกเริ่มต้นขึ้นหลังจากที่บรรดาขุนนางซึ่งนำโดย ไชมอน เดอ มงฟอร์ต ได้ใช้กำลังยึดอำนาจจากพระเจ้าเฮนรีที่ 3 ใน ค.ศ. 1265 เนื่องจากไม่ยินยอมปฏิบัติตามมหาบัตร และจึงได้เรียกประชุมรัฐสภาขึ้น โดยได้มีการเรียกสมาชิกเพิ่มเติมขึ้นเข้าร่วมประชุม และการประชุมครั้งนี้ถูกเรียกว่า การประชุมรัฐสภา โดยต่อมาในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 ได้พัฒนามากลายเป็นระบบสองสภาคือ สภาสามัญ และสภาขุนนาง
- ต่อมาในสมัยพระเจ้าชาร์ลที่ 1 วิกฤตการณ์ทางการเงินเปิดโอกาสให้รัฐสภาสามารถบังคับให้พระเจ้าชาร์ลลงนามในเอกสารสำคัญฉบับหนึ่งคือ The Petition of Rights ใน ค.ศ. 1628 ต่อมาพระเจ้าชาร์ลไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญา เป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงเป็นสงครามกลางเมืองระหว่างกษัตริย์กับรัฐสภา ระหว่าง ค.ศ. 1642–1649

โสตทัศน์ # 1.10 (ต่อ)

- พระเจ้าชาร์ลที่ 2 ได้รับการอภัยเชิญขึ้นครองราชย์ พระองค์เองทรงยอมรับหลักการอำนาจสูงสุดเป็นของ รัฐสภา รัฐสภาได้สร้างประเพณีบางอย่างขึ้นมา เพื่อที่จะได้สร้างอิทธิพลเหนือกษัตริย์ ภายใต้หลักการที่ว่า “กษัตริย์ไม่สามารถทำผิดได้” ดังนั้น จึงต้องมีผู้รับผิดชอบการดำเนินการของกษัตริย์ โดยรัฐสภาจะเรียกหาความรับผิดชอบจากที่ปรึกษาคนสำคัญของกษัตริย์ ในกรณีที่การดำเนินงานของกษัตริย์ได้สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้น ดังนั้น การดำเนินงานของกษัตริย์ที่จำเป็นต้องขอความเห็นชอบจากรัฐสภานั้น กษัตริย์ก็มักขอคำปรึกษาจากผู้แทนของสภาสามัญก่อน
- ความขัดแย้งระหว่างรัฐสภากับพระเจ้าเจมส์ที่ 2 เป็นสาเหตุสำคัญให้รัฐสภาทำการปฏิวัติและขับไล่พระเจ้าเจมส์ออกจากราชบัลลังก์ใน ค.ศ. 1688 ซึ่งเรียกเหตุการณ์นี้ว่า The Glorious Revolution และได้อภัยเชิญพระนางแมรีและเจ้าชายวิลเลียมพระสวามีขึ้นครองราชย์แทน และต่อมาพระนางแมรีได้ทรงลงพระนามในเอกสารสำคัญอีกฉบับหนึ่งที่เรียกว่า The Bill of Right ใน ค.ศ. 1689 ต่อมารัฐสภาได้ตรา The Act of Settlement ค.ศ. 1701 ขึ้นบังคับใช้ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงระเบียบการสืบราชสันตติวงศ์ และเป็นการยืนยันอำนาจของรัฐสภาในการถอดถอนกษัตริย์ได้
- หลังจากที่พระเจ้าจอร์จที่ 1 ได้รับการอภัยเชิญขึ้นครองราชย์ ได้ทำการมอบหมายการดำเนินการต่างๆ ให้กับบรรดากลุ่มผู้นำเสียงข้างมาก ซึ่งได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นที่กษัตริย์ได้ให้ความไว้วางใจแก่ฝ่ายเสียงข้างมากในสภาผู้แทนจัดการบริหารการปกครองประเทศแทนกษัตริย์ มีการจัดตั้งคณะรัฐมนตรี โดยผู้นำของคณะรัฐมนตรีใช้ชื่อว่า นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นต้องบริหารประเทศภายใต้ความไว้วางใจและการสนับสนุนของสภาสามัญ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรสนับสนุนของฝ่ายกษัตริย์แต่อย่างใด
- ระบบรัฐสภาได้ถูกดัดแปลงแก้ไขเรื่อยมาเพื่อให้เกิดความชอบธรรมมากที่สุด ผ่านการปฏิรูประบบการเลือกตั้ง ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ ค.ศ. 1832 เป็นต้นมา และได้มีการตรากฎหมายออกมาอีกหลายฉบับเพื่อสร้างหลักประกันในเรื่องเกี่ยวกับการกระจายที่นั่งในรัฐสภาให้กับประชาชน ในขณะเดียวกันก็เป็นการขยายสิทธิการเลือกตั้งให้กว้างขวางออกไป โดยลดวิธีการได้สิทธิเลือกตั้งหรือการได้รับเลือกตั้งอันเนื่องมาจากการได้จ่ายภาษี นอกจากนี้ยังได้มีการตรากฎหมาย ค.ศ. 1918 และ 1928 ซึ่งก่อให้เกิดการปฏิรูปเพื่อให้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปแก่ผู้ชายและผู้หญิงอย่างเท่าเทียมกัน

โสตทัศน # 1.11

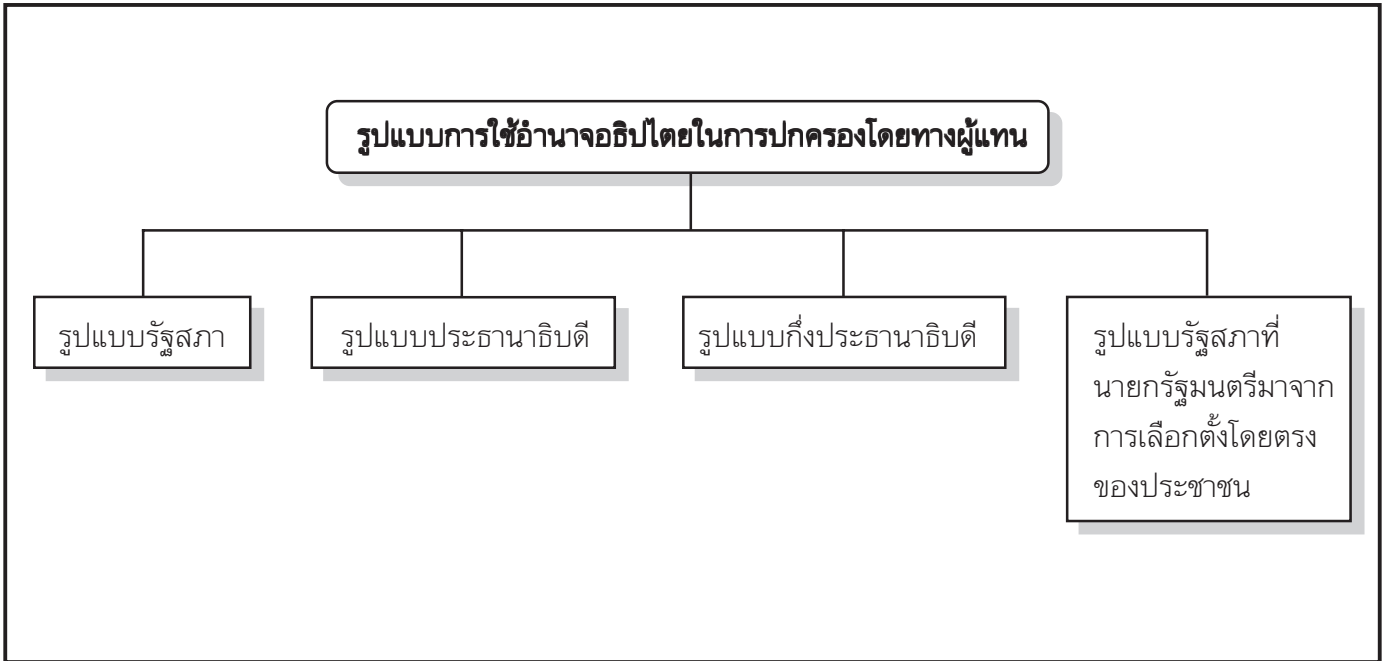
อิทธิพลของนักคิดต่อการปกครองโดยทางผู้แทน

- จอห์น ล็อก**
- สนับสนุนแนวคิดเรื่องอำนาจสูงสุดของรัฐสภา โดยเสนอว่า รัฐบาลจะต้องเป็นตัวแทนของประชาชน ทำหน้าที่แทนและรับผิดชอบต่อประชาชน มีหน้าที่คุ้มครองสิทธิ ถ้ารัฐบาลใช้อำนาจที่ได้รับมอบหมายมาโดยผิดวัตถุประสงค์อันเห็นแก่ส่วนตัวแล้ว ประชาชนย่อมมีสิทธิถอดถอนรัฐบาลได้
- มงเตสกีเยอ**
- เสนอว่า อำนาจนิติบัญญัติควรอยู่ที่กลุ่มประชาชนทั้งหมด แต่เนื่องจากหลักการดังกล่าว ไม่สามารถปฏิบัติได้ในรัฐใหญ่ จึงต้องมีการใช้ผู้แทนกัน โดยให้ประชาชนของท้องถิ่นที่คุ้นเคยกับปัญหาของตนได้เลือกบรรดาผู้แทนของตน เมื่อเลือกแล้วก็ควรปล่อยให้เป็นอิสระในการโต้เถียงและตัดสินใจโดยไม่ถูกแทรกแซงจากผู้เลือกตั้งในเขตท้องถิ่นของตน
- รูสโซ**
- เสนอว่า องค์กรอธิปไตยก็คือ องค์กรคณะประชาชนซึ่งเป็นผู้ตรากฎหมาย ส่วนรัฐบาล อันได้แก่ กลุ่มปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมาย รัฐบาลก็คือรัฐมนตรีขององค์กรอธิปไตย ประชาชนไม่ได้ตั้งรัฐบาลขึ้นโดยทางสัญญา แต่ตั้งขึ้นโดยทางกฎหมาย เพราะฉะนั้นประชาชนสามารถแต่งตั้งและถอดถอนได้ตามใจชอบและเจ้าหน้าที่เหล่านี้ต้องเคารพเชื่อฟังประชาชนโดยไม่มีอำนาจต่อรองใดๆ ทั้งสิ้น
- หลังการเกิดขึ้นของชาติ**
- ชาติได้ประกาศตัวเป็นผู้ทรงอธิปไตย ดังนั้น ผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจัดเป็นผู้แทนโดยทั่วไปของชาติ เป็นผู้ที่ตามรัฐธรรมนูญถือว่า มีอำนาจที่จะแสดงความต้องการเพื่อชาติ การกระทำแทนนี้ทำให้ผู้แทนมีอำนาจตัดสินใจอย่างอิสระในนามของชาติ

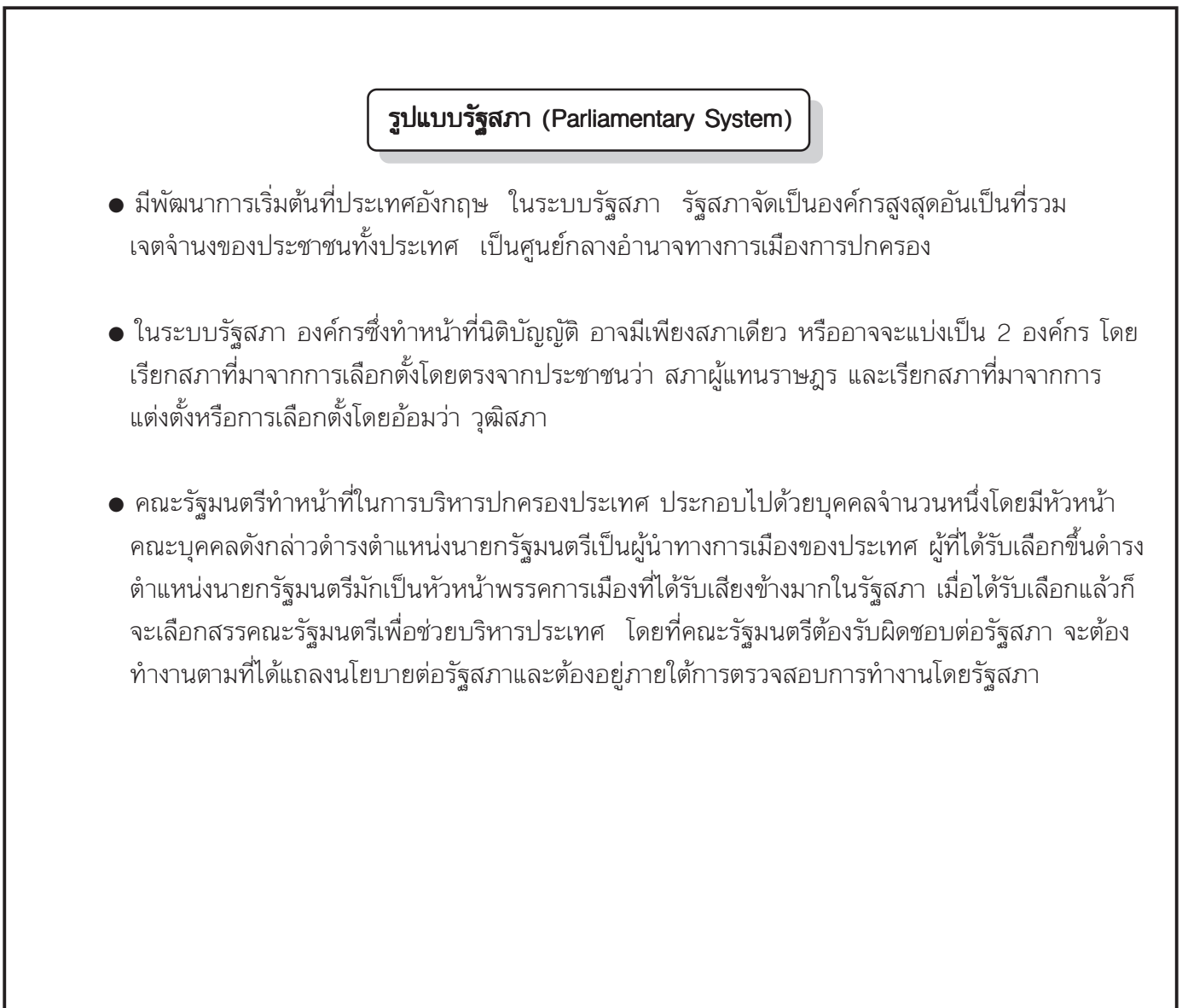
การแยกอำนาจอธิปไตย

- อริสโตเติล** ● มีความเห็นว่า ในรัฐทุกรัฐจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ชนิด ได้แก่ องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจการสาธารณะ องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ และองค์ประกอบเกี่ยวกับอำนาจตุลาการ โดยที่องค์ประกอบชนิดแรกเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดและอยู่เหนือองค์ประกอบชนิดที่สองและสาม
- พูเฟนดอร์ฟ** ● แบ่งอำนาจอธิปไตยออกเป็น 7 อำนาจ ประกอบด้วย อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจที่จะลงโทษ เพราะฝ่าฝืนกฎหมาย อำนาจที่จะทำสงครามและสงบศึก อำนาจในการจัดทำสนธิสัญญา อำนาจแต่งตั้งข้าราชการ อำนาจจัดเก็บภาษี และอำนาจจัดการศึกษา
- จอห์น ล็อก** ● อธิบายว่า ในสังคมการเมือง องค์กรนิติบัญญัติจัดเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุด เขาได้เสนอแนวคิดเรื่องการแบ่งแยกองค์กรที่ใช้อำนาจ นั่นคือ ต้องมีองค์กรบริหารและตุลาการ ซึ่งจะเป็นผู้ใช้กฎหมาย โดยที่ตุลาการถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายบริหาร แต่ขณะเดียวกัน องค์กรนิติบัญญัติและบริหารจะต้องไม่รวมอยู่ในมือเดียวกัน เพราะจะทำให้เกิดอันตรายเนื่องจากอำนาจอาจถูกใช้ไปในทางที่ผิด
- มงเตสกีเออ** ● ได้ให้ทรรศนะว่า การแบ่งแยกอำนาจภายในรัฐเท่านั้น จะเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ ในแต่ละรัฐจะมีอำนาจอยู่ 3 ชนิดด้วยกัน (1) อำนาจนิติบัญญัติ (2) อำนาจปฏิบัติการเกี่ยวกับกฎหมายมหาชน และ (3) อำนาจปฏิบัติการเกี่ยวกับกฎหมายแพ่ง ซึ่งแต่ละอำนาจมีลักษณะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ดังนั้น จึงควรมีองค์กรที่ใช้อำนาจต่างกัน และองค์กรที่ใช้อำนาจทั้งสามถ่วงดุลซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะไม่มีองค์กรใดองค์กรหนึ่งใช้อำนาจอย่างอิสระจนปราศจากการตรวจสอบและควบคุมได้
- รูสโซ** ● อธิบายว่า (1) อำนาจอธิปไตยไม่สามารถที่จะมอบหรือโอนให้กันได้ ประชาชนจะต้องเป็นผู้ใช้ด้วยตนเอง (2) ไม่สามารถแบ่งแยกได้ (3) ไม่อาจผิดพลาดได้ เพราะเป็นการแสดงเจตจำนงทั่วไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเสมอ และ (4) เป็นอำนาจเด็ดขาด รัฐทุกรัฐจะต้องมีองค์กรแห่งอำนาจอธิปไตยที่มีอำนาจเหนือองค์กรแห่งอำนาจอื่นๆ องค์กรแห่งอำนาจอธิปไตยจะถ่ายทอดอำนาจหน้าที่ให้กับองค์กรแห่งอำนาจอื่นผ่านตัวบทกฎหมาย
- ฌอง โบแต็ง** ● ได้อธิบายว่า คุณลักษณะสำคัญของรัฐก็คือ การมีอำนาจหนึ่งที่ถาวรเป็นอำนาจสูงสุด ซึ่งไม่อาจถูกจำกัดได้ไม่ว่าจะด้วยเรื่องเงื่อนไข หรือข้ออ้างอิงต่างๆ ของฝ่ายศาสนจักร หรือแม้แต่โดยกฎหมาย เขาประกาศหนักแน่นว่า อำนาจสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยนี้ก็คืออำนาจออกกฎหมาย และยกเลิกกฎหมาย ด้วยเหตุนี้อำนาจอธิปไตยก่อนอื่นใดทั้งหมดจะต้องอยู่ที่อำนาจนิติบัญญัติ

ไสตท์ศน์ # 1.13

ไสตท์ศน์ # 1.14

รูปแบบประธานาธิบดี (Presidential System)

- มีต้นแบบอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นระบบที่มีการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ค่อนข้างจะเด็ดขาดกว่าระบบรัฐสภา เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากแนวคิดในการแบ่งแยกอำนาจและการถ่วงดุลอำนาจเป็นอย่างมาก องค์กรต่างๆ ที่แยกออกจากกันต่างก็มีที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน
- ประธานาธิบดีเป็นตำแหน่งผู้นำทางการเมืองหรือผู้นำรัฐบาล และขณะเดียวกันก็เป็นตำแหน่งประมุขของรัฐด้วย ในกรณีของสหรัฐอเมริกา จะมาจากการเลือกตั้งของประชาชนผ่านคณะผู้เลือกตั้งสรร (Electoral college) เป็นผู้ชี้ขาดขั้นสุดท้าย ประธานาธิบดีมีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี แต่ห้ามดำรงตำแหน่งเกิน 2 วาระติดต่อกัน ประธานาธิบดีมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารปกครองประเทศ โดยที่อำนาจนี้ได้จากรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ ที่ออกโดยรัฐสภา
- องค์กรนิติบัญญัติ เรียกโดยทั่วไปว่า คองเกรส (Congress) ประกอบด้วยสององค์กร คือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนทั้งคู่ มีอำนาจหน้าที่ในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ การออกกฎหมายหลักที่ใช้ในการบริหารประเทศ และการนับคะแนนการเลือกตั้งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี
- ระบบประธานาธิบดีถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างองค์กรสำคัญของรัฐที่ใช้อำนาจต่างกัน อำนาจนิติบัญญัติเป็นของคองเกรสโดยเฉพาะ ฝ่ายบริหารจึงไม่มีสิทธิเสนอกฎหมายได้ แต่ก็สามารถยับยั้งกฎหมายที่ผ่านสภาออกมา เนื่องจากรัฐธรรมนูญกำหนดให้ประธานาธิบดีจะต้องเป็นผู้ลงนามประกาศใช้กฎหมาย

โสตทัศน์ # 1.16

รูปแบบกึ่งประธานาธิบดี (Semi-Presidential System)

- มีต้นแบบอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศส เกิดขึ้นภายใต้การจัดตั้งสาธารณรัฐที่ 5 โดยมีจุดประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาการบริหารปกครองประเทศ ซึ่งรัฐบาลขาดความมีเสถียรภาพ โดยที่ระบบนี้จะเน้นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ฝ่ายบริหารโดยการเชิดชูองค์กรประธานาธิบดี
- ประธานาธิบดีฝรั่งเศสมาจากการเลือกตั้งโดยตรง มีวาระในตำแหน่งคราวละ 5 ปี เป็นประมุขของประเทศ และเป็นผู้นำทางการเมือง และได้รับอำนาจไว้อย่างมากมายเพื่อใช้เป็นหลักสำคัญในการบริหารประเทศ ประธานาธิบดีเป็นผู้รับผิดชอบสูงสุดในการบริหารประเทศ โดยสามารถแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีมาเป็นผู้ร่วมบริหารประเทศ นายกรัฐมนตรีต้องเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา และคณะรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา ดังนั้น นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีต้องได้รับความไว้วางใจจากทั้งประธานาธิบดีและรัฐสภา
- รัฐสภาของฝรั่งเศสแยกออกเป็น 2 องค์การด้วยกัน คือ สภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนมีวาระในตำแหน่ง 5 ปี และวุฒิสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยอ้อมมีวาระในตำแหน่ง 9 ปี รัฐสภาของฝรั่งเศสถูกจำกัดอำนาจในการเสนอร่างกฎหมายบางอย่างเท่านั้น เพื่อให้ฝ่ายคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอแต่ท้ายที่สุดต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา รัฐสภามีอำนาจในการไม่ให้ความไว้วางใจต่อคณะรัฐมนตรีได้ และมีผลทำให้คณะรัฐมนตรีต้องลี้ภัยลง แต่นายกรัฐมนตรีไม่สามารถยุบสภาได้ เพราะอำนาจในการยุบสภาเป็นของประธานาธิบดี

ไต่ถาม # 2.1

สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ

- เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ**
- หมายถึง ข้อความที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เจตจำนงหรือเหตุผลในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญนั้นๆ และยังอาจรวมถึงข้อความที่แสดงถึงลักษณะอุดมการณ์แห่งชาติด้วย
- โครงสร้างรัฐบาล**
- หมายถึง การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้เห็นถึงรูปของรัฐและกลไกการดำเนินงานของรัฐบาล
- การแบ่งแยกอำนาจ**
- รัฐธรรมนูญจะกำหนดวาระและขอบเขตของการใช้อำนาจโดยสถาบันทางการเมืองต่างๆ ของรัฐไว้ รวมทั้งความสัมพันธ์ในแง่ของการตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน (check and balance) ขององค์กรแห่งอำนาจทั้งสามคือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ
- สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชน**
- หมายถึง การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งเป็นการกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของรัฐเหนือประชาชน รวมทั้งการที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครองในสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- การแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ**
- เนื่องจากเป็นกฎหมายสูงสุด ดังนั้น รูปแบบของกระบวนการ ขั้นตอนและวิธีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจึงมักทำได้ยากกว่ากฎหมายทั่วไปโดยที่รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับจะได้กำหนดรายละเอียดต่างๆ ในการแก้ไขเอาไว้

ไต่ถาม # 2.2

เหตุผลที่รัฐจำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองประเทศ

1. เพื่อแสดงถึงแหล่งที่มาของอำนาจอธิปไตยและการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐ
2. เพื่อแสดงฐานะของรัฐในทางกฎหมายระหว่างประเทศ
3. เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งการพัฒนาทางการเมืองของรัฐนั้นๆ

ไฮไลท์ # 2.3

ลักษณะพิเศษของรัฐธรรมนูญไทย

รัฐธรรมนูญมีลักษณะพิเศษที่เหนือกว่ากฎหมายธรรมดาอย่างน้อย 3 ประการ คือ

- ในแง่ของสถานภาพ มีความเป็นกฎหมายสูงสุด หรือกฎหมายแม่บทของกฎหมายธรรมดาอื่นๆ ซึ่งจะขัดแย้งรัฐธรรมนูญไม่ได้
- ในแง่ของการเปลี่ยนแปลงแก้ไข จะต้องกระทำโดยวิธีการพิเศษแตกต่างและยากกว่าการแก้ไขกฎหมายธรรมดา
- ในแง่ของการบังคับใช้ จะต้องมีผลบังคับใช้แน่นอนและคงทนกว่ากฎหมายธรรมดา

ไฮไลท์ # 2.4

ปฐมรัฐธรรมนูญของไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า ข้อความในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ใน พ.ศ. 1826 อาจเทียบได้กับมหากฎบัตรอันเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของอังกฤษ อย่างไรก็ตาม ได้ปรากฏความคิดเห็นแย้งว่า ศิลาจารึกมิใช่ปฐมรัฐธรรมนูญของไทย ด้วยเหตุผลอย่างน้อยสองประการคือ (1) ศิลาจารึกของไทยไม่ใช่กฎหมาย เป็นเพียงหลักฐานเอกสารเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมืองในสมัยสุโขทัย (2) ในขณะที่มหากฎบัตรแสดงให้เห็นถึงการจำกัดพระราชอำนาจของกษัตริย์ ศิลาจารึกกลับแสดงให้เห็นถึงอำนาจเด็ดขาดของพระมหากษัตริย์ ดังนั้นจึงมิใช่รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย แต่มีลักษณะเป็นจดหมายเหตุแสดงข้อความพรรณนาถึงเกียรติคุณและบุญบารมีของผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน

โลตทัศน์ # 2.5

แนวความคิดเรื่องการปกครองแบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญในสมัยรัชกาลที่ 5

- อิทธิพลของแนวคิดทางการเมืองการปกครองแบบตะวันตกได้แพร่หลายและมีผลกระทบต่อสังคมไทยเป็นอย่างมากใน 2 ประการด้วยกัน ประการแรก ได้เกิดแนวความคิดที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองประเทศให้มีความทันสมัยทัดเทียมอารยประเทศตะวันตก และ ประการที่สอง การขยายตัวของการล่าอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศสในเอเชีย
- ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2428 เจ้านายและข้าราชการได้ทำหนังสือกราบบังคมทูลถวายความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103 ซึ่งได้กล่าวถึง ภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่กรุงสยามอันเนื่องมาจากการล่าดินแดนเมืองขึ้นของชาติอังกฤษและฝรั่งเศส และรูปแบบการปกครองของสยามที่ยังล้าสมัย พร้อมกันนี้ยังได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาโดยให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปเป็นระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ
- ใน พระราชดำรัสตอบความเห็นของผู้จะให้เปลี่ยนการปกครอง จ.ศ. (จุลศักราช) 1247 (พ.ศ. 2428) แสดงให้เห็นว่า รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชวินิจฉัยเห็นด้วยกับข้อเสนอของคณะเจ้านายและข้าราชการ และทรงเต็มพระทัยที่จะสละอำนาจเด็ดขาดของพระองค์ แต่ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยว่าการปฏิรูปการปกครองเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ต่อมาใน พ.ศ. 2435 พระองค์จึงได้ทรงทำการปฏิรูปการปกครองโดยการรวมอำนาจมาสู่ส่วนกลาง และขยายอำนาจส่วนกลางไปยังภูมิภาคหัวเมืองต่างๆ รวมทั้งทรงทำการปฏิรูประบบการคลัง การศาล การทหาร ฯลฯ

ไฮไลท์ # 2.6

แนวความคิดเรื่องการปกครองแบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญในสมัยรัชกาลที่ 6

- เมื่อ พ.ศ. 2454 เกิด **กบฏ ร.ศ. 130 (กบฏเก้าเก้า)** โดยนายทหารและข้าราชการชั้นผู้น้อยซึ่งไม่พอใจต่อสภาพการเมืองการปกครองในขณะนั้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองให้เป็นระบอบสาธารณรัฐ แต่ได้ถูกจับกุมเสียก่อน
- พระราชดำริทางการเมืองของรัชกาลที่ 6 แสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีความเลื่อมใสการปกครองแบบประชาธิปไตยทางทฤษฎีอย่างมาก แต่ทรงเห็นข้อจำกัดในแง่ความพร้อมของประชาชนตลอดจนปัญหาอื่นๆ เช่น ประชาชนยังขาดความรู้ ไม่รู้จักและเข้าใจการเลือกตั้ง จึงจะทำให้ประชาธิปไตยกลายเป็นคอมมิวนิสต์ อำนาจจะตกอยู่ในมือนักการเมืองและการมีรัฐสภาไม่สามารถแก้ไขปัญหาการฉ้อราษฎร์-บังหลวงให้หมดไป จึงมิได้ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญในรัชสมัยของพระองค์ แต่พระองค์ได้ทรงสร้าง “ดุสิตธานี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ดุสิตธานีเป็นเมืองทดลองในการเตรียมตัวเพื่อการปกครองตนเองของประชาชน
- พระองค์ทรงเชื่อว่า การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นสิ่งที่เหมาะสมที่สุดสำหรับสยาม และทรงเน้นให้คนไทยมีความรู้สึกราชาธิปไตยและจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ตลอดช่วงรัชสมัยของพระองค์ มิได้มีการสร้างสถาบันการเมืองเพื่อนำไปสู่การปกครองแบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญแต่ประการใด

ไฮไลท์ # 2.7

แนวความคิดเรื่องการปกครองแบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญในสมัยรัชกาลที่ 7

- ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยการยึดอำนาจของคณะราษฎร และเปลี่ยนรูปแบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองแบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ
- ในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้มีการประกาศใช้ “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475” ขึ้น และต่อมาในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ก็ได้มีการประกาศใช้ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475” เป็นรัฐธรรมนูญฉบับถาวร
- การปกครองโดยคณะราษฎรอยู่ท่ามกลางบรรยากาศแห่งความขัดแย้ง ได้แก่ ความขัดแย้งภายในกลุ่มคณะราษฎรด้วยกันเอง คือ กลุ่มอนุรักษนิยม กลุ่มทหาร และกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ และความขัดแย้งระหว่างรัชกาลที่ 7 กับฝ่ายคณะราษฎร ซึ่งปรากฏให้เห็นในการเกิดกบฏบวรเดชในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 การเสด็จไปประทับ ณ ประเทศอังกฤษตอนปลาย พ.ศ. 2476 และการตัดสินใจสละราชสมบัติของรัชกาลที่ 7 ในวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2477 ในที่สุด

ไฮดทัศน์ # 2.8

ประวัติรัฐธรรมนูญไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 ของประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้รัฐธรรมนูญเปลืองมากที่สุด การสิ้นสุดลงของรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับมักเป็นผลมาจากการรัฐประหาร และหลังจากนั้นจึงมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ การยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญโดยการรัฐประหารกระทำได้โดยง่ายเนื่องจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ
  - (1) คนไทยส่วนใหญ่ไม่สนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง
  - (2) คนไทยส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของการมีรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด
- การจัดประเภทของรัฐธรรมนูญตามการประกาศใช้ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ
  - (1) รัฐธรรมนูญที่ถูกประกาศใช้ให้เป็นแนวทางในการปกครองประเทศเป็นการชั่วคราว หมายถึง รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวต่างๆ ที่คณะบุคคลผู้ยึดอำนาจรัฐโดยการปฏิวัติ รัฐประหาร ประกาศขึ้นใช้หลังจากได้มีการประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับเดิม เพื่อวัตถุประสงค์ในการสร้างความมั่นคงและรักษาอำนาจรัฐที่ตนได้มาและเพื่อป้องกันมิให้เกิดการยึดอำนาจซ้อนโดยคณะบุคคลกลุ่มอื่นๆ โดยที่ระยะเวลาในการบังคับใช้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของกลุ่มผู้ยึดอำนาจ
  - (2) รัฐธรรมนูญที่ถูกประกาศใช้ให้เป็นแนวทางในการปกครองประเทศเป็นการถาวร หมายถึง รัฐธรรมนูญที่คณะผู้ปกครองประเทศมีเจตนารมณ์ที่จะใช้บังคับให้เป็นการถาวรหรือนานที่สุด จึงไม่มีการกำหนดหรือแสดงเงื่อนไขเวลาในการบังคับใช้เป็นการชั่วคราว

รัฐธรรมนูญกับการเมืองการปกครองไทยช่วง พ.ศ. 2475-2490

	พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2490
ระยะเวลาที่ใช้ประกาศใช้	27 มิถุนายน 2475 ถึง 10 ธันวาคม 2475	10 ธันวาคม 2475 ถึง 9 พฤษภาคม 2489	10 พฤษภาคม 2489 ถึง 8 พฤศจิกายน 2490	9 พฤศจิกายน 2490 ถึง 22 มีนาคม 2492
ความเป็นมา	เป็นรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการร่างคือ นายปรีดี พนมยงค์	ร่างโดยคณะอนุกรรมการซึ่งประกอบด้วยข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จำนวน 6 นาย ในจำนวนนี้มี นายปรีดี พนมยงค์ และ พระยามโนปกรณนิติธาดา รวมอยู่ด้วย	รัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ได้เสนอขอขออนุมัติต่อสภาผู้แทนราษฎรให้จัดตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อศึกษาแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับเดิมที่ใช้บังคับมาเกือบ 14 ปี จนกระทั่งสมัยรัฐบาลของ ม.ร.ว. เสรีฯ ปราโมช จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ และเสนอสภาผู้แทนราษฎรเพื่อขออนุมัติประกาศใช้	ประกาศใช้หลังการรัฐประหารวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490
การยกเลิก	เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรในวันที่ 10 ธันวาคม 2475	ถูกยกเลิกเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2489	ถูกยกเลิกโดยคณะรัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490	เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2492

สาระสำคัญ	พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2490
<p>1. รัฐธรรมนูญได้กำหนดแนวทางการปกครองประเทศไว้คือ</p> <p>1. กำหนดให้อำนาจอธิปไตยเป็นของราษฎร</p> <p>2. กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติร่วมกับสภาผู้แทนราษฎร</p> <p>– การปกครองแบบระบบรัฐสภา โดยกำหนดให้มีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียวและมอบอำนาจเหนือฝ่ายบริหารไว้อย่างมาก ฝ่ายบริหารเป็นแต่เพียงผู้ทำหน้าที่ดำเนินการต่างๆ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสภาผู้แทน และปราศจากอำนาจการยุบสภา</p> <p>– ข้อสังเกตสำคัญของธรรมนูญการปกครองฉบับนี้</p>	<p>1. พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้คืนพระราชอำนาจบางส่วนให้กับสถาบันกษัตริย์ แต่ขณะเดียวกัน ได้กำหนดข้อกำหนดที่ชัดเจนห้ามมิให้พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมือง</p> <p>2. สถาบันนิติบัญญัติ กำหนดให้มีสภาเดียว แต่มีสมาชิก 2 ประเภท แต่ละประเภทมีจำนวนเท่ากัน ประเภทแรกมาจากการเลือกตั้งของราษฎร และประเภทที่สองมาจากการแต่งตั้งของพระมหากษัตริย์ โดยที่การแต่งตั้งประเภทที่สองจะเป็นไปตามบทเฉพาะกาล และมีอยู่จนครบ 10 ปีนับแต่วันที่ 27 มิถุนายน 2475</p>	<p>1. สถาบันนิติบัญญัติ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สภาผู้แทนราษฎร มาจากการเลือกตั้ง อยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี - พฤฒสภา มาจากการเลือกตั้งทางอ้อม ต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ อยู่ในตำแหน่งคราวละ 6 ปี (แต่บทเฉพาะกาล วรรค. 2489 กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เลือกพฤฒสภาในวาระเริ่มแรก) <p>2. สถาบันฝ่ายบริหาร</p> <ul style="list-style-type: none"> - แยกข้าราชการการเมืองกับข้าราชการประจำออกจากกันอย่างเด็ดขาด - หลักประกันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ให้การรับรองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการรวมตัวเป็นกลุ่มหรือพรรคการเมือง 	<p>1. สถาบันนิติบัญญัติ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สภาผู้แทนราษฎร มาจากการเลือกตั้ง อยู่ในวาระคราวละ 4 ปี - วุฒิสภา มาจากการแต่งตั้งของกษัตริย์ มีจำนวนเท่ากับ ส.ส. อยู่ในตำแหน่งวาระละ 6 ปี <p>2. สถาบันฝ่ายบริหาร</p> <ul style="list-style-type: none"> - คณะรัฐมนตรี ต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ - คณะอภิรัฐมนตรี ประกอบด้วยสมาชิก 5 คน แต่งตั้งโดยกษัตริย์ ต้องเป็นข้าราชการไม่น้อยกว่า 25 ปี หรือดำรงตำแหน่งไม่น้อยกว่าอธิบดี หรือเป็น รมต. ไม่น้อยกว่า 4 ปี ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารราชการในพระองค์และถวายคำปรึกษาแก่กษัตริย์ 	

ไต่สวนคดี # 2.9 (ต่อ)

พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2490
<p>1. ข้อกำหนดเกี่ยวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กำหนดให้มีขั้นตอนของการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ 3 สมัยด้วยกัน</p> <p>2. ข้อกำหนดเกี่ยวกับฝ่ายบริหาร (คณะกรรมการราษฎร) ให้คณะกรรมการราษฎรมาจากการเลือกตั้งของสภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยประธานคณะกรรมการราษฎร 1 นาย และคณะกรรมการอีก 14 นาย ทำหน้าที่แทนสภาผู้แทนราษฎรในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของเสนาบดีกระทรวงต่างๆ แต่มิได้เข้าไปบริหารกระทรวงต่างๆ โดยตรง</p>	<p>3. สถาบันฝ่ายบริหาร พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจในการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอีก 14 นายจะต้องมาจากสภาผู้แทนราษฎร ส่วนอีก 10 นายนั้น พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะแต่งตั้งด้วยพระองค์เอง รัฐมนตรี 10 นายนี้สามารถเข้าประชุมและแสดงความคิดเห็นในสภาผู้แทนราษฎรได้ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน</p> <p>4. ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันนิติบัญญัติกับสถาบันฝ่ายบริหาร</p> <p>สภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี</p>	<p>3. หลักประกันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีบทบัญญัติกำหนดห้ามการจำกัด ศาลพิเศษขึ้นพิจารณาคดี</p> <p>4. หลักความเป็นกลางทางการเมืองของข้าราชการ ห้ามข้าราชการประจำดำรงตำแหน่ง ส.ส. และรัฐมนตรี แต่ยกเว้น ส.ว.</p>	

โลตทัศน์ # 2.9 (ต่อ)

	<p>พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475</p>	<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475</p>	<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489</p>	<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2490</p>
		<p>5. หลักประกันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน ได้แก่ กำหนดการยอมรับความเสมอภาคของบุคคล ยอมรับเสรีภาพของบุคคลในด้านต่างๆ แต่มิได้เปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งพรรคการเมือง</p>		

รัฐธรรมนูญกับการเมืองการปกครองไทยช่วง พ.ศ. 2490-2500

	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495
ระยะเวลาที่ประกาศใช้	23 มีนาคม 2492 ถึง 29 พฤศจิกายน 2494	8 มีนาคม 2495 ถึง 20 ตุลาคม 2501
ความเป็นมา	ร่างโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ มีสมาชิกจำนวน 40 คนและใช้เวลาในการร่างรวม 167 วัน	คณะรัฐประหารนำเอารัฐธรรมนูญ 2475 กลับมาแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์
การยกเลิก	ยกเลิกโดยคณะรัฐประหาร นำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อ 29 พฤศจิกายน 2494	โดนยกเลิกหลังการรัฐประหารเมื่อ 20 ตุลาคม 2501
สาระสำคัญ	<ol style="list-style-type: none"> 1. สถาบันนิติบัญญัติ <ul style="list-style-type: none"> - สภาผู้แทนราษฎร อยู่ในวาระ 4 ปี ต้องไม่เป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ - วุฒิสภา แต่งตั้งโดยกษัตริย์ รับสนองพระบรมราชโองการ โดยประธานองคมนตรี อยู่ในวาระ 6 ปี มีอำนาจในการยับยั้งพระราชบัญญัติ แต่ไม่มีอำนาจลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล และไม่มีอำนาจในการเสนอร่างพระราชบัญญัติ - ประธานวุฒิสภา เป็นประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นรองประธานรัฐสภา 2. สถาบันฝ่ายบริหาร <ul style="list-style-type: none"> - รัฐมนตรีสามารถเป็นคนนอกได้ แต่ต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ 3. หลักประกันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ มีการกำหนดหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างรัดกุม มุ่งสร้างเสถียรภาพของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สถาบันนิติบัญญัติ <ul style="list-style-type: none"> - กำหนดให้มีสภาเดียว มีวาระ 5 ปี - สมาชิกมีสองประเภท ประเภทที่ 1 มาจากการเลือกตั้ง ประเภทที่ 2 มาจากการแต่งตั้งของกษัตริย์ 2. สถาบันฝ่ายบริหาร <ul style="list-style-type: none"> - ส.ส. สามารถดำรงตำแหน่ง รมต. ได้โดยไม่ต้องลาออกจากตำแหน่ง - ข้าราชการสามารถดำรงตำแหน่ง รมต. ได้ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงในการประชุมสภา 3. หลักประกันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีการกำหนดรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

มีบทบัญญัติการทำฟ้องกษัตริย์ (ซึ่งไม่ได้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475)

รัฐธรรมนูญกับการเมืองการปกครองไทยช่วง พ.ศ. 2500-2516

	<p>ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502</p>	<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511</p>
<p>ระยะเวลาที่ประกาศใช้</p>	<p>28 มกราคม 2502 ถึง 20 มิถุนายน 2511</p>	<p>21 มิถุนายน 2511 ถึง 17 พฤศจิกายน 2514</p>
<p>ความเป็นมา</p>	<p>ประกาศใช้โดยคณะปฏิวัติภายใต้การนำของจอมพลถนอม ชนงัดต์ หลังจากการรัฐประหารครั้งที่ 3 เดือน</p>	<p>ร่างโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ ใช้เวลาเกือบ 10 ปี</p>
<p>การยกเลิก</p>	<p>เมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511</p>	<p>โดนยกเลิกหลังการรัฐประหาร 17 พฤศจิกายน 2514</p>
<p>สาระสำคัญ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. สถาบันนิติบัญญัติ <ul style="list-style-type: none"> - มีรัฐสภาทำหน้าที่นิติบัญญัติ และร่างรัฐธรรมนูญ สมาชิกแต่งตั้งโดยกษัตริย์ โดยหัวหน้าคณะปฏิวัติเป็นผู้เสนอชื่อ 2. สถาบันฝ่ายบริหาร <ul style="list-style-type: none"> - ทำมณายกรัฐมนตรีและ รมต. ดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาในเวลาเดียวกัน - มีการมอบอำนาจพิเศษให้กับหัวหน้าฝ่ายบริหาร ผ่านมาตรา 17 3. หลักประกันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่ได้ระบุถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สถาบันนิติบัญญัติ <ul style="list-style-type: none"> - วุฒิสภา มาจากการแต่งตั้งของกษัตริย์ มีจำนวน 3 ใน 4 ของ ส.ส. ทุกๆ 3 ปีมีการจับสลากออกครึ่งหนึ่ง - สภาผู้แทนราษฎร มาจากการเลือกตั้ง มีวาระ 4 ปี ต้องไม่เข้าราชการประจำ 2. สถาบันฝ่ายบริหาร <ul style="list-style-type: none"> - รมต. เป็น ส.ส. และ สว. ไม่ได้ 3. ความสัมพันธ์ระหว่างนิติบัญญัติและสถาบันฝ่ายบริหาร รัฐบาลต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภา แต่สภาไม่สามารถลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจรัฐบาลในการแถลงนโยบาย 4. การกำหนดหลักประกันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งการอนุญาตการจัดตั้งพรรคการเมือง - การแยกอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารออกจากกัน - ไม่ได้กำหนดหลักความเป็นกลางของข้าราชการประจำ

รัฐธรรมนูญกับการเมืองการปกครองไทยช่วง พ.ศ. 2517-2520

	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2519	ธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2520
ระยะเวลาที่ประกาศใช้	7 ตุลาคม 2517 ถึง 6 ตุลาคม 2519	22 ตุลาคม 2519 ถึง 20 ตุลาคม 2520	9 พฤศจิกายน 2520 ถึง 21 ธันวาคม 2521
ความเป็นมา	หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ร่างขึ้นโดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจำนวน 18 คน แต่งตั้งโดยรัฐบาล และพิจารณาโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติ	ประกาศใช้โดยหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน โดยความเห็นชอบของคณะปฏิรูปฯ มีเพียง 29 มาตรา สาระคล้ายกับธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502	
การยกเลิก	การรัฐประหาร 6 ตุลาคม 2519	ยกเลิกโดยการรัฐประหาร 20 ตุลาคม 2520	หลังประกาศใช้ รธน. 2521
สาระสำคัญ	<ol style="list-style-type: none"> สภานิติบัญญัติ <ul style="list-style-type: none"> สภาผู้แทนราษฎร มาจากการเลือกตั้ง มีวาระ 4 ปี และต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง วุฒิสภา มาจากการแต่งตั้งโดยกษัตริย์ โดยการเสนอชื่อของนายกรัฐมนตรี มีวาระ 6 ปี มีหน้าที่พิจารณาการลงโทษกฎหมาย และสามารถตั้งกระทู้ถาม รมต. สภานิติบัญญัติบริหาร <ul style="list-style-type: none"> นายกรัฐมนตรีต้องมาจาก ส.ส. รมต. ไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งต้องเป็นสมาชิกวุฒิสภา หลักประกันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตีまく 	<ol style="list-style-type: none"> สภานิติบัญญัติ <ul style="list-style-type: none"> มีสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน มาจากการแต่งตั้งของกษัตริย์ มีวาระ 4 ปี ประธานสภาปฏิรูปฯ เป็นผู้เสนอรายชื่อ สภานิติบัญญัติบริหาร <ul style="list-style-type: none"> นายกรัฐมนตรี และเป็นสมาชิกสภาปฏิรูปฯ ดำรงตำแหน่งใดๆ ในธุรกิจแสวงหากำไรไม่ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> ประธานสภานโยบายแห่งชาติดำเนินการภายใต้คำแนะนำกษัตริย์ในการถอดถอนนายกราชบัณฑิตยสถานเป็นสมาชิกสภานโยบายแห่งชาติ และหัวหน้าคณะปฏิวัติเป็นประธานสภานโยบายแห่งชาติ มีสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่ร่าง รธน. 2521

โลตทัศน์ # 2.12 (ต่อ)

	<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517</p>	<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2519</p>	<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2520</p>
	<p>4. ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร รัฐบาลต้องแถลงนโยบายต่อสภาและต้องได้รับความไว้วางใจจากสภาเกินกึ่งหนึ่งก่อนที่จะเข้ารับราชการแผ่นดิน</p> <p>5. หลักความเป็นกลางของข้าราชการประจำ กำหนดอย่างชัดเจน ห้ามข้าราชการประจำดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ</p>		

รัฐธรรมนูญกับการเมืองการปกครองไทยช่วง พ.ศ. 2521-2534

	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534
ระยะเวลาที่ประกาศใช้	22 ธันวาคม 2521 ถึง 23 กุมภาพันธ์ 2534	9 ธันวาคม 2534 ถึง 11 ตุลาคม 2540 (1 มีนาคม - 9 ธันวาคม 2534 ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534)
ความเป็นมา	เกิดการรัฐประหารรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร เมื่อ 20 ตุลาคม 2520	การรัฐประหารโดย รสช. และได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ 2521 ต่อมาได้กำหนดให้มีการร่าง รธน. ขึ้นใหม่
การยกเลิก	ยกเลิกหลังการรัฐประหารของคณะ รสช. 23 กุมภาพันธ์ 2534	การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ 2540
สาระสำคัญ	<ol style="list-style-type: none"> 1. สถาบันนิติบัญญัติ <ul style="list-style-type: none"> - วุฒิสภา แต่งตั้งโดยกษัตริย์ มีวาระ 6 ปี ภายใต้โดยเฉพาะกาล (4 ปีแรก) ให้วุฒิสภามีอำนาจเท่ากับสภาผู้แทนราษฎร ในเรื่องงบประมาณ การเปิดอภิปรายทั่วไป การพิจารณาร่าง พรบ. ที่เกี่ยวกับความมั่นคง การพิจารณาพระราชกำหนด ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา - สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง โดยที่พรรคการเมืองจำเป็นต้องส่งผู้สมัครไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร 2. สถาบันฝ่ายบริหาร <ul style="list-style-type: none"> - นายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 3. หลักประกันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน <ul style="list-style-type: none"> - ให้สิทธิเสรีภาพดี แต่ในทางปฏิบัติ มีกฎหมายฉบับที่ควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพ เช่น พร. 42 เป็นต้น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สถาบันนิติบัญญัติ <ul style="list-style-type: none"> - สภาผู้แทนราษฎร - วุฒิสภา มาจากการแต่งตั้ง โดยการเสนอชื่อของนายกรัฐมนตรี ในวาระเริ่มแรก ให้ประธานสภา รสช. เป็นผู้เสนอชื่อและลงนามรับสนอง ฯ - มีเอกสิทธิ์ในระหว่างสมัยประชุม 2. สถาบันฝ่ายบริหาร <ul style="list-style-type: none"> - ข้าราชการประจำไม่สามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ - รัฐบาลต้องแถลงนโยบายก่อนเข้ารับตำแหน่ง แต่สภาไม่ต้องลงมติ 3. หลักประกันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน <ul style="list-style-type: none"> 4. ตุลาการรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย ประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา อัยการสูงสุด และผู้ทรงคุณวุฒิจากนิติศาสตร์หรือรัฐศาสตร์อีก 6 คน มีวาระ 4 ปี 5. การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ <ul style="list-style-type: none"> >> ในมาตรา 211 กำหนดให้เสนอโดย ครม. หรือ ส.ส. ไม่นต่ำกว่า 1 ใน 3 โดยพรรคมีมติให้เสนอ

โลศทศน์ # 2.13 (ต่อ)

	<p>รัฐธรรมนญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521</p>	<p>รัฐธรรมนญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534</p>
<p>สาระสำคัญ</p>	<p>4. ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร</p> <ul style="list-style-type: none"> - ในการประชุมวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎร สามารถตั้งกระทู้ถาม รมต. ได้ ในเรื่องเกี่ยวกับงาน - การเปิดอภิปรายทั่วไป สามารถกระทำได้ แต่ต้องให้ ครม. มีมติเห็นชอบด้วยว่าลมควร - การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ <ul style="list-style-type: none"> - - ส.ส. ไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 เข้าชื่อต่อประธานสภา - - เมื่ออภิปรายเสร็จ ให้ลงมติในวันต่อไป - - หากมติไม่ถึงกึ่งหนึ่ง ส.ส. ที่เข้าชื่ออภิปรายจะไม่สามารถขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจประเด็นอื่นได้อีกตลอดสมัยประชุม <p>5. หลักความเป็นกลางของข้าราชการประจำ ในช่วงบทเฉพาะกาล</p> <p>อนุญาตให้ข้าราชการประจำสามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้</p>	<ul style="list-style-type: none"> >> พิจารณา 3 วาระ >> การออกเสียงวาระที่หนึ่งรับหลักการ ใช้วิธีเรียกชื่อลงคะแนนโดยเปิดเผย >> วาระที่สอง พิจารณาเรียงมาตรา โดยใช้เสียงข้างมาก >> รอเวลา 15 วัน ก่อนพิจารณาในวาระที่ 3 >> ลงคะแนนโดยเปิดเผย โดยใช้คะแนนเสียงไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

กรอบที่ 1 การส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ

- การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาค
- สิทธิเสรีภาพของบุคคลหรือสิทธิของพลเมือง

กรอบที่ 2 การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

- การตรวจสอบการใช้อำนาจในการตราพระราชบัญญัติของรัฐสภา
- การตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- การตรวจสอบการใช้อำนาจ โดยการแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจากตำแหน่งโดยวุฒิสภา
- การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยผู้ตรวจการรัฐสภา
- การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรอบที่ 3 มาตรการในการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

- มาตรการในการปฏิรูปสิทธิของความเป็นมนุษย์
- มาตรการในการปฏิรูปการเมืองให้เป็นการเมืองของพลเมือง
- มาตรการในการปฏิรูประบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- มาตรการในการปฏิรูปรัฐบาล
- มาตรการในการปฏิรูประบบราชการและนโยบายแห่งรัฐ
- มาตรการในการปฏิรูประบบศาลยุติธรรม
- มาตรการในการปฏิรูปพรรคการเมือง
- มาตรการในการปฏิรูประบบรัฐสภา

แนวคิดเกี่ยวกับสัญญาประชาคม

โทมัส ฮอบส์

- ภายใต้สภาวะธรรมชาติคือ สภาวะของสงครามตลอดกาลระหว่างมนุษย์อันเต็มไปด้วยความหวาดกลัวและภัยอันตรายที่ไม่มีวันจบสิ้น เพื่อให้พ้นจากสภาวะแห่งสงครามอันเป็นสภาวะธรรมชาติดังกล่าว มนุษย์จึงต้องร่วมกันตกลงทำสัญญากับคนอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อตกลงเพื่อการป้องกันภัยและรักษาความปลอดภัยอยู่รอดปลอดภัยร่วมกัน สัญญาดังกล่าวก็คือ สัญญาประชาคมที่มนุษย์ร่วมกันจัดตั้ง “รัฐ”
- “รัฐอธิปัตย์” ถือกำเนิดจากการทำสัญญาร่วมกันของมนุษย์ โดยตกลงกันร่วมกันมอบอำนาจทั้งหมดของมนุษย์เองให้กับรัฐ
- องค์อธิปัตย์ เป็นองค์กรที่มีอำนาจอันยิ่งใหญ่สูงสุดเด็ดขาด มีภารกิจที่สำคัญ คือ การสร้างความอยู่รอดปลอดภัยและสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ จึงสามารถใช้พลังอำนาจทั้งหมดของรัฐโดยปราศจากขอบเขตข้อจำกัดใดๆ เพื่อสร้างสันติภาพและความปลอดภัยให้เกิดขึ้นในรัฐ

จอห์น ล็อก

- สภาวะธรรมชาติของมนุษย์เป็นสภาวะแห่งเสรีภาพที่สมบูรณ์และมีความเสมอภาค แต่ภายใต้สภาวะธรรมชาติ มนุษย์อาจต้องการสิ่งที่ดีกว่าหรือสิ่งที่ขาดไปมาสร้างชีวิตที่ดีกว่า ซึ่งก็คือ “กฎหมาย” อันเป็นกลไกที่สำคัญในการชี้ขาดข้อขัดแย้งหรือกรณีพิพาทต่าง ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้มนุษย์จึงต้องตกลงยินยอมร่วมกันสละอำนาจบางอย่างทำสัญญาประชาคมเพื่อสร้างสังคมการเมืองหรือรัฐ
- ความยินยอมเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้กับ “รัฐบาล” และ “รัฐบาลที่ชอบธรรม” คือ รัฐบาลที่มีอำนาจจำกัด
- ประชาชนย่อมมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะต่อต้านการใช้อำนาจของรัฐบาลได้หากรัฐบาลใช้อำนาจอันเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพทางการเมืองและ/หรือทรัพย์สิน

รูสโซ

- สภาวะธรรมชาติเป็นสภาวะที่ผาสุก แต่เมื่อมนุษย์มารวมอยู่ในสังคม สังคมได้ทำให้อุปนิสัยและจิตใจของมนุษย์เลวร้ายลง ระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลนำไปสู่ความเห็นแก่ตัว การสะสมความมั่งคั่งและความไม่เสมอภาคทางสังคมซึ่งล้วนเป็นการทำลายเสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์
- สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การจัดระเบียบทางสังคมใหม่เพื่อสร้างให้สังคมเป็นสังคมที่มีเหตุผลและมีความยุติธรรม จึงตกลงทำสัญญาประชาคมเพื่อสร้างเอกภาพของสังคมโดยรวม โดยการทำให้ผลประโยชน์ของแต่ละบุคคลสอดคล้องกับเจตจำนงทั่วไป หรือผลประโยชน์ส่วนรวม ประชาชนเป็นผู้ตั้งองค์อธิปัตย์ ดังนั้น เจตจำนงขององค์อธิปัตย์จึงไม่อาจขัดแย้งกับเจตจำนงทั่วไป
- แนวคิดสัญญาประชาคมของรูสโซจึงเป็นแนวคิดของขบวนการประชาธิปไตยโดยเฉพาะ “อำนาจอธิปไตยของปวงชน” และ “ประโยชน์ร่วมกัน”

รัฐบาลแบบเผด็จการ

รัฐบาลเผด็จการแบบอำนาจนิยม

- รัฐบาลที่นิยมใช้อำนาจรัฐแบบเด็ดขาด อำนาจรัฐอยู่ในมือของผู้ปกครองซึ่งเป็นศูนย์รวมอำนาจที่บุคคลหรือคนๆ เดียว มักอ้างถึงความชอบธรรมทางการเมืองในการเข้าสู่อำนาจรัฐโดยการกล่าวอ้างถึงความล้มเหลวและการทุจริตคอร์ปชั่นของรัฐบาลที่เคยครองอำนาจรัฐ รวมทั้งสภาวะแห่งความล่มสลายของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอยู่
- เมื่อสามารถเข้าครอบครองอำนาจรัฐได้แล้ว ก็จะใช้อำนาจทั้งปวงที่มีอยู่สร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้กับตนตลอดจนพรรคพวกและบริวารในฐานะผู้ปกครองให้มั่นคงแข็งแรงและยาวนาน
- มักอ้างถึงอุดมการณ์ทางการเมืองหรือลัทธิการเมืองแบบชาตินิยมเป็นกรอบแนวทางพื้นฐานเพื่อการสร้าง ความชอบธรรมทางการเมือง

รัฐบาลเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จนิยม

- เน้นการควบคุมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความคิด รวมทั้งพฤติกรรมการแสดงออกและบทบาทหน้าที่ของประชาชนในรัฐนั้นๆ อย่างเบ็ดเสร็จ
- อาศัย “พรรค” เป็นกลไกทางการเมืองที่สำคัญในการสร้างเสถียรภาพและความชอบธรรมทางการเมือง
- อาศัยการระดมชักจูงให้เกิดการมีส่วนร่วมของมวลชน (mass participation) เพื่อการบรรลุจุดหมายปลายทางของรัฐที่พึงปรารถนา
- องค์ประกอบสำคัญของรัฐ/รัฐบาลแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จนิยมมีดังนี้
  - อุดมการณ์ทางการเมืองแบบเบ็ดเสร็จ
  - ระบบพรรคเพียงพรรคเดียว
  - การสร้างสภาวะแห่งความสะพรึงกลัว
  - การควบคุมเบ็ดเสร็จด้านการสื่อสารมวลชนและการอาวุธยุทธโศปกรณ์
  - การควบคุมระบบเศรษฐกิจแบบเบ็ดเสร็จ

ไฮสททัศน์ # 3.5

รัฐบาลแบบประชาธิปไตย

คุณลักษณะของรัฐบาลแบบประชาธิปไตย (ประชาธิปไตยแบบผู้แทน) มีดังนี้

- หลักความยินยอมของประชาชน
- หลักการแข่งขันทางการเมือง
- หลักป้องกันการผูกขาดอำนาจรัฐ
- หลักความเป็นตัวแทนของประชาชน
- หลักเสียงข้างมากโดยเคารพเสียงข้างน้อย
- หลักความเสมอภาค
- สิทธิที่จะต่อต้านและไม่เชื่อฟังรัฐและรัฐบาล
- ประชาชนคือเจ้าของอำนาจอธิปไตย
- การสื่อสารมวลชนแบบเสรี

ไฮสททัศน์ # 3.6

ฐานะ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกษัตริย์ในสมัยสุโขทัย

- การปกครองของสุโขทัยในระยะเริ่มแรกมีลักษณะเป็นแบบพ่อปกครองลูก การปกครองของสุโขทัยได้นำแนวคำสอนจากหลักธรรมของพุทธศาสนามาใช้จนเกิดแนวคิดการปกครองแบบธรรมราชา
- บทบาทที่สำคัญของกษัตริย์ในสมัยสุโขทัยก็คือ การสร้างความเป็นปึกแผ่นที่เข้มแข็งในด้านการทหาร การปกครอง การเศรษฐกิจและสังคม
- อำนาจหน้าที่ของกษัตริย์ในสมัยสุโขทัย ได้แก่ การสร้างความเจริญรุ่งเรือง การรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันศึกสงคราม การทำสงครามเพื่อขยายอำนาจการเมืองและการทหาร รวมทั้งการทำการค้ากับต่างประเทศ

ฐานะ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกษัตริย์ในสมัยอยุธยา

- ฐานะของกษัตริย์ทรงเป็นดังสมมติเทพตามหลักแห่งเทวราชาของคติพราหมณ์ กษัตริย์ในฐานะผู้ปกครองทรงเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด กษัตริย์ในสมัยอยุธยาจึงมีฐานะและบุญญาธิการเสมอองค์เทพอันสูงสุด ประชาชนมีฐานะเป็นเพียงผู้ถูกปกครองที่อยู่ภายใต้ระบบศักดินา

ฐานะ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกษัตริย์ในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์

- ในสมัยกรุงธนบุรี ระบบการปกครองใช้แบบอย่างตามที่มีมาในสมัยอยุธยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสมมติเทพ ระบบศักดินาและระบบไพร่ได้รับการรื้อฟื้นและนำมาใช้ในการปกครองและการควบคุมกำลังไพร่พล
- ระบบการปกครองในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีลักษณะเช่นเดียวกับสมัยอยุธยาและสมัยธนบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสมมติเทพของเทวราชาและระบบศักดินาและระบบไพร่ กษัตริย์ทุกๆพระองค์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีภารกิจสำคัญในการสร้างความชอบธรรมในการครองราชย์โดยใช้พระพุทธรูปเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเป็นเอกภาพ อำนาจของพระมหากษัตริย์ขึ้นอยู่กับระบบการควบคุมกำลังไพร่พลและปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการค้ากับต่างประเทศอันเป็นรายได้และทรัพยากรอำนาจที่สำคัญ

ฐานะ บทบาท อำนาจหน้าที่ของรัฐบาลช่วง พ.ศ. 2475 – 2490

- รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐบาล ซึ่งเรียกว่า “คณะรัฐมนตรี” ทำหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน ประกอบไปด้วยนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี รัฐบาลเป็นกลไกของรัฐที่ใช้อำนาจอธิปไตยตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ
- รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอชื่อบุคคลผู้สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อพระมหากษัตริย์เพื่อทรงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง โดยประธานสภาฯ เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 มีบทเฉพาะกาลกำหนดให้มีผู้แทนที่มาจากกาแต่งตั้งมีจำนวนกึ่งหนึ่งเท่ากับผู้แทนที่มาจากกาเลือกตั้งแบบทางอ้อม บทเฉพาะกาลมีอายุถึง 10 ปี ซึ่งอาจทำให้เข้าใจได้ว่ารัฐบาลภายใต้การชี้นำของคณะราษฎรมิได้มีเจตนารมณ์อย่างแท้จริงที่จะวางรากฐานของหลักการประชาธิปไตยในระบบการเมืองไทย
- การเมืองการปกครองของไทยในช่วง พ.ศ. 2475–2490 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญถึง 4 ฉบับ มีคณะรัฐบาลทำการบริหารราชการแผ่นดินถึง 19 คณะ มีการก่อการรัฐประหารและกบฏรวม 5 ครั้ง การเมืองไทยต้องเผชิญกับความไร้เสถียรภาพทางการเมืองค่อนข้างรุนแรง

ฐานะ บทบาท อำนาจหน้าที่ของรัฐบาลช่วง พ.ศ. 2490 – 2516

- รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องเผชิญกับความขัดแย้งกับสมาชิกสภา และไม่สามารถควบคุมกองทัพได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด รัฐบาลต้องเผชิญหน้ากับความพยายามในการรัฐประหาร ขณะเดียวกัน ก็ได้ทำการรัฐประหารรัฐบาลตนเอง ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม และพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ กับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการรัฐประหารยึดอำนาจจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในวันที่ 16 กันยายน 2500
- รัฐบาลคณะปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ภายใต้ธรรมนูญการปกครองของราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 มีลักษณะเด่น คือ (1) เป็นรัฐบาลที่มีอำนาจเด็ดขาด ศูนย์อำนาจทั้งด้านนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ อยู่ในมือของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพียงผู้เดียว (2) เป็นรัฐบาลที่ได้รับความชอบธรรมทางการเมืองสูง เนื่องจากมีพรรคชนะทางการเมืองที่เน้นแนวความคิดทางการเมืองที่สำคัญยิ่งคือ “ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” (3) มีการผสมผสานแนวคิดประเพณีการปกครองของไทยแต่โบราณมาประยุกต์ใช้ ควบคู่ไปกับแนวความคิดการรวบอำนาจเด็ดขาดของผู้ปกครองให้เข้ากันได้อย่างสนิทแนบแน่น ที่เรียกว่า “พ่อขุนแบบเผด็จการ” ในทางปฏิบัติ รัฐบาลสามารถปกครองประเทศโดยปราศจากการตรวจสอบควบคุมโดยสถาบันการเมืองอื่น สภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งทำหน้าที่นิติบัญญัติเป็นแต่เพียงสภาตรายางที่ทำหน้าที่ออกกฎหมายตามความประสงค์ของนายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าคณะปฏิวัติ

ไต่สวน # 3.7 (ต่อ)

- รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ถนอม กิตติขจร ได้สืบทอดรูปแบบการปกครองตามธรรมนูญการปกครองของราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 จนมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 ซึ่งกำหนดให้มีการแยกอำนาจระหว่างนิติบัญญัติและบริหารออกจากกันโดยเด็ดขาด รัฐบาลมีฐานอำนาจทางการเมืองที่สำคัญคือ ระบบราชการ และพรรคสหประชาไทย ซึ่งก่อตั้งโดยจอมพล ถนอม กิตติขจร อย่างไรก็ตาม รัฐบาลต้องเผชิญกับอุปสรรคสำคัญคือ ไม่สามารถควบคุมบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรคของตนได้ จอมพล ถนอม กิตติขจร จึงทำการรัฐประหารรัฐบาลตนเองเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 และยกเลิกรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 และนำธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 มาปรับปรุงและประกาศใช้ใหม่เป็นธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2515

ไต่สวน # 3.8

ฐานะ บทบาท อำนาจหน้าที่ของรัฐบาลช่วง พ.ศ. 2516 – 2545

- **ช่วงที่หนึ่ง พ.ศ. 2516 – 2520 ช่วงการต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างระบอบประชาธิปไตยกับระบอบเผด็จการทหาร** ภายใต้การบังคับใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 ระบบการเมืองไทยเป็นระบบการเมืองแบบเปิด ชนชั้นนำทางธุรกิจได้เข้าสู่เวทีทางการเมือง มีพรรคการเมืองมากกว่า 50 พรรค รัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นเป็นรัฐบาลผสมหลายพรรค และต้องบริหารงานภายใต้บรรยากาศของความขัดแย้งและการเผชิญหน้าระหว่างพลังนิตินักศึกษา เกษตรกร และกรรมกร กับกลุ่มอำนาจทางการเมืองฝ่ายขวา ซึ่งในที่สุดขยายตัวจนเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ขึ้น คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ทำการรัฐประหารรัฐบาล ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมช และยกเลิกรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 อย่างไรก็ตาม ลักษณะเผด็จการที่เข้มงวดของรัฐบาลของนาย ธาณินทร์ กรัยวิเชียร ได้ก่อให้เกิดบรรยากาศทางการเมืองที่หดหู่และอึมครึม ซึ่งในที่สุดก็ถูกโค่นล้มโดยการรัฐประหารของ “คณะปฏิวัติ” ของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ในวันที่ 20 ตุลาคม 2520
- **ช่วงที่สอง พ.ศ. 2521 – 2531 ช่วงการรวมข้อมอำนาจกันระหว่างพลังอำนาจของระบบราชการกับพลังอำนาจนอกระบบราชการ** มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ซึ่งมีลักษณะกึ่งเผด็จการกึ่งประชาธิปไตย เนื่องจากบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญซึ่งมีอำนาจใช้บังคับ 10 ปี สามารถรวมข้อมอำนาจของระบบราชการกับพลังอำนาจนอกระบบราชการ และฐานะ บทบาทของรัฐบาลภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทและสถานภาพของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี สามารถประสานความขัดแย้งและผลประโยชน์ของพลังอำนาจของระบบราชการและพลังอำนาจนอกระบบราชการได้ องค์ประกอบของรัฐบาลเป็นความสัมพันธ์ที่ได้สัดส่วนกันระหว่างนักการเมือง-ข้าราชการประจำ-ผู้ทรงคุณวุฒิ (นักวิชาการ)

ไฮไลท์ # 3.8 (ต่อ)

- **ช่วงที่สาม พ.ศ. 2531 – 2535 ช่วงการทุจริตคอร์รัปชัน และการทวนกลับของระบอบเผด็จการทหาร**
 รัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นรัฐบาลผสมของพรรคการเมืองต่างๆ โดยมีคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการตัดสินใจและกำหนดนโยบาย การทุจริตประพทุติมิชอบและการคอร์รัปชันของรัฐบาลและความขัดแย้งกับคณะผู้นำของกลุ่มทหาร จปร. 5 เป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การรัฐประหารในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 และถูกแทนที่ด้วยรัฐบาลรักษาการของนายอานันท์ ปันยารชุน ซึ่งยึด “ความโปร่งใส” เป็นหลักการพื้นฐานในการบริหาร
- **ช่วงที่สี่ พ.ศ. 2535 – 2545 ช่วงกระแสเรียกร้องให้มีการพัฒนาประชาธิปไตยและทำการปฏิรูปการเมืองไทย**
 ระบบการเมืองไทยได้ให้ความสำคัญกับกฎเกณฑ์แนวใหม่ซึ่งเน้นคุณค่าในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย 3 ประการ คือ การสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง การสร้างความโปร่งใสในการบริหารประเทศ และการสร้างประสิทธิภาพของรัฐบาล รัฐบาลพลเรือนภายใต้การนำของนายชวน หลีกภัย นายบรรหาร ศิลปอาชา และพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ต้องตกอยู่ภายใต้การเรียกร้องให้รัฐบาลต้องทำการปฏิรูปการเมืองโดยการจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งในที่สุดก็ได้มีการประกาศใช้ เมื่อ 11 ตุลาคม 2540
- ผลการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ 6 มกราคม 2544 ภายใต้ระบบการเลือกตั้งแบบใหม่ซึ่งเป็นการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียว (400 เขต) และการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง ส่งผลให้ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พรรคไทยรักไทยก็เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลผสม ระหว่างพรรคไทยรักไทย พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติไทย และสามารถนำพรรคเสรีธรรมเข้ามารวมเป็นส่วนหนึ่งของพรรคไทยรักไทย รวมทั้งพรรคความหวังใหม่ก็ได้มีมติที่จะเข้าร่วมกับพรรคไทยรักไทยอีกด้วย ดังนั้น พรรคไทยรักไทยจึงมีแนวโน้มที่จะมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสภาผู้แทนราษฎรเป็นจำนวนถึงประมาณ 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด

โสตทัศน์ # 3.9

ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรัฐบาล

- ซามูเอล พี. ฮันติงตัน (Samuel P. Huntington) ได้อธิบายแนวความคิดที่น่าสนใจเกี่ยวกับปัญหาของการพัฒนาทางการเมืองในประเทศกำลังพัฒนาไว้ว่า การที่ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายไม่สามารถพัฒนาการเมืองสู่การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยได้ เพราะระบอบประชาธิปไตยอันเป็นเป้าหมายและวิธีการของการพัฒนาทางการเมืองนั้นขาดเสถียรภาพหรือขาดความต่อเนื่อง และได้เสนอแนวความคิดของการสร้างความเป็นสถาบันหรือการสร้างสรรค์สถาบันทางการเมือง (Political Institutionalization) ของระบอบประชาธิปไตย
- รัฐบาลทุกรัฐบาลในทุก ๆ ระบบการเมืองจะต้องเผชิญกับปัญหาพื้นฐานในสามมิติที่เกี่ยวข้องกับเสถียรภาพของรัฐบาล ได้แก่ มิติด้านความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy) มิติด้านประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficiency) และมิติด้านประสิทธิผลทางการเมือง (political effectiveness) มิติทั้งสามนี้จะมีผลโดยตรงต่อความมีเสถียรภาพของรัฐบาล (government stability) และเสถียรภาพของระบบการเมืองที่เป็นอยู่ (political system stability) ในที่สุด

โสตทัศน์ # 3.10

ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของรัฐบาลไทยในภาพรวม

- ปัญหาและอุปสรรคที่กระทบโดยตรงและโดยอ้อมต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงานของรัฐบาลไทย
  - ความไร้เอกภาพของรัฐบาลผสม
  - ลักษณะภาวะผู้นำของนายกรัฐมนตรี
  - บทบาทและพฤติกรรมของนักการเมืองที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี
  - ปัญหาต่าง ๆ ที่ทำลายความสามารถของรัฐบาล
- การเข้าครองอำนาจของรัฐบาลผสมในระยะเริ่มแรกนั้นอาจไม่ต้องเผชิญกับประเด็นปัญหาในเรื่องความชอบธรรมทางการเมือง เพราะรัฐบาลได้รับความยินยอมจากประชาชน แต่ในระยะยาวการวิพากษ์วิจารณ์ของประชาชนโดยผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่มีต่อรัฐบาล ปัญหาต่าง ๆ ทั้งภายในและระหว่างประเทศที่รุมเร้ารอการตัดสินใจแก่ปัญหาอย่างรวดเร็ว ได้สะท้อนให้เห็นว่าสมรรถนะหรือศักยภาพของรัฐบาลผสมในการทำหน้าที่บริหารประเทศต้องเผชิญกับประเด็นปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่ประชาชนได้คาดหวังไว้
- แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรค
  - นายกรัฐมนตรีต้องมีความกล้าหาญในการตัดสินใจ
  - การเร่งสร้างความเป็นเอกภาพให้เกิดขึ้นในพรรคร่วมรัฐบาล
  - การปรับเปลี่ยนตัวบุคคลให้เหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบ

ไฮตัทศน์ # 3.11

ความชอบธรรมของรัฐบาล

- ความพยายามที่จะสร้างเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก อุปสรรคพื้นฐานที่สำคัญก็คือ การรัฐประหารของผู้นำกองทัพที่พยายามอ้างสาเหตุในการยึดอำนาจรัฐของตนและพรรคพวก โดยพุ่งเป้าไปที่การขาดความชอบธรรมและความไร้สมรรถภาพของรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง
- เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 เกิดขึ้นเนื่องจากการไม่ยอมรับหรือเกิดความไม่ศรัทธาต่อระบอบการเมืองการปกครองแบบเผด็จการทหารหรืออำนาจนิยมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เนื่องมาจากรัฐบาลในขณะนั้นเข้ามาครอบครองอำนาจรัฐโดยปราศจากความชอบธรรมทางการเมือง
- รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งจะสามารถสร้างเสถียรภาพให้กับระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับว่า รัฐบาลสามารถพิสูจน์ความสามารถในการบริหารประเทศให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของประชาชนได้หรือไม่ เพราะความสำเร็จนี้จะเป็นปัจจัยที่สร้างความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อรัฐบาล ซึ่งก็จะช่วยสร้างเสริมความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งต่อไปในอนาคต

ไฮตัทศน์ # 4.1

ความหมายของระบบราชการ

- ระบบราชการ ตามความหมายของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) หมายถึง องค์กรขนาดใหญ่เป็นองค์กรในอุดมคติที่ยึดถือเหตุผลและกฎเกณฑ์ ซึ่งทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหาร
- ระบบราชการไทย หมายถึง เฉพาะองค์กรบริหารภายในฝ่ายบริหาร ทั้งที่เป็นข้าราชการฝ่ายพลเรือน แต่ไม่รวมข้าราชการการเมือง ข้าราชการรัฐสภา และข้าราชการตุลาการ แต่ครอบคลุมทั้งราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรอื่นที่อยู่ในฝ่ายบริหาร อันได้แก่ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน และหน่วยงานในกำกับรัฐบาล ตลอดจนหน่วยงานราชการที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง

โสตทัศน์ # 4.2

แนวคิดเกี่ยวกับระบบราชการ

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของรัฐและบริการสาธารณะ

- ในระยะแรก บริการสาธารณะคงจำกัดอยู่เฉพาะการป้องกันการรุกรานจากภายนอก การรักษาความสงบสุขภายในและการให้บริการพื้นฐานบางประการแก่ประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองให้สามารถทำมาหากินได้อย่างสะดวก แลกเปลี่ยนกับความจงรักภักดี ภาษีอากร และการเกณฑ์แรงงาน
- ต่อมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง แนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์มีลักษณะผสมผสาน รวมทั้งแนวคิดของ ลอร์ด เคนส์ ซึ่งให้ความสำคัญกับอุปสงค์รวม โดยรัฐต้องเข้ามาแทรกแซงระบบเศรษฐกิจบางประการเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงของวัฏจักรธุรกิจ
- การเข้ามาแทรกแซงในระบบเศรษฐกิจของรัฐเป็นสิ่งที่จำเป็น แต่ทั้งภาครัฐและรัฐวิสาหกิจที่เข้ามาดำเนินการบริการสาธารณะมักประสบความล้มเหลว จึงมีความพยายามให้รัฐเข้ามามีบทบาทน้อยที่สุด กิจกรรมใดที่ไม่จำเป็นก็อาจให้ออกชน องค์กรพัฒนาเอกชน หรือภาคประชาสังคมเข้ามาดำเนินการแทน

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพของระบบราชการ

- แมกซ์ เวเบอร์ เชื่อว่า องค์กรการบริหารแบบ Bureaucracy ที่ยึดแนวเหตุผล กฎเกณฑ์เป็นองค์การที่มีประสิทธิภาพสูงสุด แตกต่างจากองค์กรแบบจารีตประเพณีที่มีการสืบทอดตำแหน่งตามสายเลือด และแบบที่มีผู้นำที่มีลักษณะแบบบารมี (Charisma)
- วูดโร วิลสัน ได้วิพากษ์วิจารณ์ระบบการบริหารรัฐกิจของสหรัฐอเมริกาว่าไร้ประสิทธิภาพเพราะถูกอิทธิพลทางการเมืองเข้าแทรกแซง จึงควรแยกการเมืองออกจากการบริหารรัฐกิจ และควรนำเอารูปแบบและวิธีการของเอกชนเข้ามาใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ
- เฟรดเดอริก ดับบลิว เทเลอร์ ผู้ได้รับสมญานามว่าเป็น “บิดาของการจัดการแบบวิทยาศาสตร์” ได้เสนอแนวคิดให้ใช้วิธีการศึกษางาน และสร้างระบบงานอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้วิธีการทำงานที่ดีที่สุด
- ลูเธอร์ กูลิค และลินดอล เออร์วิก ซึ่งรวบรวมกฎเกณฑ์ในการจัดองค์กรและกระบวนการจัดการต่างๆ ซึ่งพัฒนามาหลายศตวรรษมาเป็นกฎเกณฑ์ทางการบริหาร เรียกอย่อๆ ว่า POSDCORB

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริหารราชการ

- แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริหาร เกี่ยวข้องกับการนำวิชามานุษยวิทยา สังคมวิทยา และจิตวิทยา มาศึกษาสภาพที่เกิดขึ้นจริงในองค์กรบริหารว่ามีองค์ประกอบใดที่มีผลให้เกิดพฤติกรรมนั้นๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐบาล

- แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐ เริ่มได้รับความนิยมในช่วงประมาณ พ.ศ. 2530
- ในหลายประเทศให้ความสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ของประเทศโดยระบิวุฒิสภานักบริหาร พันธกิจ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์อย่างชัดเจน และใช้วิธีการบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ กับการจัดสรรงบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ควบคู่กัน โดยมีการกำหนดดัชนีผลการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน สามารถเทียบเคียงกับระดับนานาชาติ หรือระดับประเทศได้

วิวัฒนาการของระบบราชการไทย

การบริหารราชการดั้งเดิมของรัฐสุโขทัย

- มีลักษณะเรียบง่ายโดยผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครองมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน
- ในระยะหลังรัฐสุโขทัยจึงเริ่มนำวิธีการปกครองแบบขอม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากอินเดียโบราณมาใช้
- ความสัมพันธ์ระหว่างสุโขทัยกับเมืองต่างๆ มักมีลักษณะแบบเครือญาติ แต่ละเมืองมีความเป็นอิสระในการบริหารอย่างมาก

การปฏิรูประบบราชการในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

- กษัตริย์เป็นสมมติเทพหรือเทวราชา กษัตริย์และพระบรมวงศ์ ตลอดจนขุนนาง กลายเป็นชนชั้นปกครอง แตกต่างจากสามัญชน ซึ่งเป็นไพร่ มีสังกัดมูลนาย กับทาส ภายใต้ระบบศักดินา
- ใช้ระบบจตุสดมภ์ เพียงแต่แยกราชการฝ่ายทหารและพลเรือนให้ชัดเจน แต่ละฝ่ายมีอัครมหาเสนาบดี คือ สมุหกลาโหมบังคับบัญชาทหารทั่วราชอาณาจักรกับสมุหนายกบังคับบัญชางานพลเรือน ส่วนจตุสดมภ์เดิมปรับปรุงให้ผู้บังคับบัญชามีตำแหน่งสูงขึ้น
- มีการตราพระอัยการตำแหน่งนาพลเรือน และตำแหน่งนาทหารหัวเมือง กำหนดชั้นของพระราชวงศ์ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ผู้น้อยลงไปถึงไพร่และทาส
- ยกเลิกเมืองหน้าด่านแล้วจัดหัวเมืองชั้นใน ซึ่งขยายขอบเขตกว้างขวางออกไปเป็นเมืองจัตวา ผู้ปกครองหัวเมืองชั้นในเรียกว่า “ผู้รั้ง” ไม่ใช่เจ้าเมือง ส่วนกรมการเมืองชั้นอยู่กับเจ้ากระทรวงในราชธานี ส่วนหัวเมืองชั้นนอกยังคงเป็นเมืองพระยามหานครตามเดิม แต่แบ่งเป็นเมืองชั้นเอก โท ตริ และจัตวา ตามความสำคัญในเมือง

การปฏิรูประบบราชการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

- การปฏิรูประบบราชการเริ่มจากการปฏิรูปการคลัง มีการปรับปรุงการจัดเก็บภาษีอากรโดยการจัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ และการตราพระราชบัญญัติสำหรับกรมพระคลังมหาสมบัติว่าด้วยกรมต่างๆ ซึ่งจะเบิกและส่งเงิน พ.ศ. 2418
- กลุ่มพระราชวงศ์และขุนนางในคณะทูตไทยประจำลอนดอนและปารีส ทำหนังสือกราบบังคมทูลถวายความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103 (พ.ศ. 2427)
- เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2435 ได้มีประกาศพระบรมราชโองการตั้งกระทรวงแบบใหม่ 12 กระทรวง ดังที่เคยทดลองเมื่อ พ.ศ. 2430 กระทรวงแบบใหม่นี้มีลักษณะเป็นทบวงการเมือง คล้ายคลึงกับของยุโรป มีการกำหนดภาระหน้าที่ชัดเจนเพื่อมิให้ก้าวทำงานกัน
- สำหรับการปกครองส่วนภูมิภาค ได้ปรับใช้ระบบมณฑลเทศาภิบาล ในระดับบนสุดมีสมุหเทศาภิบาล บังคับบัญชามณฑล แต่ละมณฑลประกอบด้วยเมืองหรือจังหวัดจำนวนหนึ่ง แต่ละเมืองหรือจังหวัดมีข้าราชการจำนวนหนึ่งประกอบกันเป็นกรมการเมืองรับผิดชอบงานด้านต่างๆ จังหวัดประกอบด้วยแขวงหรืออำเภอมีนายอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชา แต่ละอำเภอประกอบด้วยตำบลและหมู่บ้านมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านดูแลรับผิดชอบตามลำดับ

โสตทัศน์ # 4.3 (ต่อ)

- มีการจัดการปกครองท้องถิ่นในรูปสุขาภิบาลเพื่อให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมกับการโยธาโดยใน พ.ศ. 2440 มีการจัดตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพ และ พ.ศ. 2448 จัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอม

การปฏิรูประบบบริหารราชการหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นกฎหมายสูงสุดที่กฎหมายอื่นจะขัดแย้งมิได้
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ประเทศไทยจำลองรูปแบบมาจากฝรั่งเศส แนวคิดสำคัญคือประเทศไทยเป็นรัฐเดี่ยวแม้มีลักษณะการปกครองเป็นแบบรวมอำนาจหรือแบ่งอำนาจหรือกระจายอำนาจอย่างไรรัฐยังคงเป็นผู้ถืออำนาจแต่ผู้เดียว แบ่งการบริหารราชการออกเป็น ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น
- พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงกรม กำหนดให้มีสำนักนายกรัฐมนตรีและกระทรวงหรือทบวงภายใต้สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง และทบวง แบ่งเป็นสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง และกรมต่าง ๆ
- มีการตราพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2476 ซึ่งต่อมาได้มีการจัดตั้งเทศบาลนครกรุงเทพ และเทศบาลนครธนบุรี กับเทศบาลเมืองต่างๆ ขึ้นทั่วประเทศ

การปฏิรูประบบราชการระหว่าง พ.ศ. 2500 – 2544

- การปฏิรูประบบราชการในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งแนวทางปฏิรูปนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากข้อเสนอแนะของธนาคารโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติใน พ.ศ. 2502 นอกจากนี้มีการจัดตั้งกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ฯลฯ กับโอนหน่วยงานงบประมาณจากกระทรวงการคลังมาจัดตั้งเป็นสำนักงบประมาณขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี
- ในช่วงที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการและระเบียบบริหารราชการแผ่นดินได้เสนอให้มีมาตรการจำกัดขนาดของส่วนราชการและอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในกระทรวง ทบวง กรม ฝ่ายพลเรือน โดยให้มีการชะลอการขยายส่วนราชการและให้เพิ่มจำนวนข้าราชการได้ไม่เกินร้อยละ 2 ต่อปี
- ในช่วงรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มีการตราระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2532 กำหนดให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐอื่นบริการประชาชนอย่างรวดเร็วให้แล้วเสร็จภายใน 1 วันทำการ ถ้าหากโดยสภาพแห่งเรื่องไม่สามารถกระทำได้ ให้ออกระเบียบโดยแจ้งขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนสำหรับคำขอนั้นๆ
- รัฐบาลพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ได้ตราระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ. 2540 ต่อมาได้มีการวางแผนแม่บทการปฏิรูประบบราชการ (พ.ศ. 2540–2544) โดยมีหลักการสำคัญ คือ
  - การปรับบทบาท ภารกิจและขนาดของหน่วยงานของรัฐ
  - การปรับปรุงระบบการทำงานของหน่วยงานของรัฐ

ไสตท์ศน์ # 4.4

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบราชการกับการเมือง

- แนวคิดการบริหารควรแยกออกจากการเมือง วูดโร วิลสัน เสนอให้สร้างระบบราชการที่เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพและมีเหตุผล ปราศจากการแทรกแซงหรือความวุ่นวายทางการเมือง ขณะที่การบริหารก็ไม่เข้าไปก้าวก่ายการเมือง
- แนวคิดการบริหารคือการเมือง เป็นแนวคิดของนักรัฐประศาสนศาสตร์อเมริกันหลายคน อาทิ พอล แอปเพิลบี เห็นว่าการบริหารงานของรัฐที่แท้จริงเป็นเรื่องของการเมือง กระบวนการบริหารเป็นกระบวนการสำคัญกระบวนการหนึ่งของการเมือง เรื่องของการบริหาร นโยบายและการเมืองเกี่ยวข้อผูกพันกันอย่างใกล้ชิด
- แนวคิดที่ว่าการเมืองกับการบริหารควรหันมาร่วมมือกัน เป็นแนวคิดที่มุ่งประสานความแตกต่างระหว่างแนวคิดสองประการที่กล่าวมาแล้ว โดยเห็นว่าควรพิจารณาว่านโยบายสาธารณะใดที่จะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสาธารณชน และจะดำเนินนโยบายสาธารณะดังกล่าวอย่างไรให้บรรลุผลอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และเป็นธรรม

ไสตท์ศน์ # 4.5

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบราชการกับการเมืองไทย

ฝ่ายข้าราชการประจำเข้าไปแทรกแซงฝ่ายการเมือง

- การแทรกแซงฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น การแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา เป็นต้น
- การแทรกแซงฝ่ายบริหาร
- การแทรกแซงสถาบันการเมืองอื่นด้วยวิธีการต่างๆ

ฝ่ายการเมืองเข้าไปแทรกแซงข้าราชการประจำ

- การแทรกแซงโดยการแต่งตั้ง โอน ย้าย ถอดถอนข้าราชการประจำ
- การแทรกแซงโดยการจัดสรรงบประมาณ
- การเข้าตรวจสอบการปฏิบัติราชการ

โสตทัศน์ # 4.6

● ภารกิจของรัฐบาลและการให้บริการสาธารณะ

ภารกิจของรัฐบาล	● ภารกิจพื้นฐาน เกี่ยวข้องกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ และการรักษาความสงบสุขภายใน ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศเกี่ยวข้องกับการดำรงเอกราชและอธิปไตยของรัฐ ● ภารกิจรอง เกี่ยวข้องกับการให้สวัสดิการแก่ประชาชน
บริการสาธารณะของรัฐบาล	● บริการสาธารณะที่มีลักษณะทางปกครอง เกี่ยวข้องกับการดูแลความปลอดภัยและความสงบสุขของชุมชน ซึ่งต้องอาศัย “อำนาจพิเศษ” ตามกฎหมายมหาชน ในการดำเนินบริการสาธารณะ ● บริการสาธารณะที่มีลักษณะทางอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม

● องค์กรที่ดำเนินบริการสาธารณะ

หน่วยงานของรัฐ	● หน่วยราชการ ทั้งราชการบริหารส่วนกลางและราชการบริหารส่วนภูมิภาค ● รัฐวิสาหกิจ ● องค์กรมหาชน ● หน่วยงานในกำกับรัฐบาล ● องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
วิสาหกิจเอกชน	● องค์กรพัฒนาเอกชน ประชาคมและอาสาสมัคร เป็นต้น

● กลุ่มกิจกรรมบริการสาธารณะ

บริการสาธารณะระดับชาติ	● ด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ● ด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของสังคม ● ด้านยุติธรรม ● ด้านเศรษฐกิจ เกี่ยวข้องกับการบริหารการคลังและการเงินของประเทศ ● ด้านสังคม รัฐจำเป็นต้องให้บริการสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ● ด้านศิลปวัฒนธรรมและนันทนาการ ● ด้านอื่น ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือกิจการของชนกลุ่มน้อย
บริการสาธารณะระดับท้องถิ่น	● บริการสาธารณะด้านการจัดระเบียบชุมชน ● บริการสาธารณะด้านสาธารณสุขปโภคสาธารณสุขการ ● บริการสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม ● บริการสาธารณะด้านสังคม ● บริการสาธารณะด้านเศรษฐกิจ ● บริการสาธารณะด้านศิลปวัฒนธรรม

หน่วยงานของรัฐ

หน่วยราชการส่วนกลาง

- สำนักนายกรัฐมนตรี
- กระทรวงหรือทบวงซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากระทรวง
- ทบวงซึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือกระทรวง
- กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรมในสังกัดหรือไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- ระบบทั่วไป ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล
- ระบบพิเศษ ใช้เฉพาะบางท้องที่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา

รัฐวิสาหกิจ

- องค์การของรัฐหรือหน่วยงานธุรกิจที่รัฐบาลเป็นเจ้าของ องค์การของรัฐดังกล่าวมีรัฐเป็นเจ้าของทั้งหมด และไม่มีการแบ่งเป็นหุ้น
- อีกประเภทหนึ่งก็คือบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจถือหุ้นเกินกว่าร้อยละ 50

องค์การมหาชน

- พระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 กำหนดวิธีการจัดตั้งระบบบริหารงาน รูปแบบ และความสัมพันธ์กับรัฐเพื่อให้เป็นมาตรฐาน

หน่วยงานในกำกับรัฐบาล

- รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรของรัฐที่ไม่ได้เป็นหน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจให้มีฐานะเป็นองค์กรในกำกับของรัฐบาลโดยรัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติ แต่มีความเป็นอิสระในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง

โลตทัศน์ # 4.8

บทบาทของเอกชนในการให้บริการสาธารณะ

- ด้วยอิทธิพลของธนาคารโลก ทำให้ประเทศไทยต้องดำเนินการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นครั้งแรก ซึ่งตามแผนดังกล่าวได้ระบุชัดเจนให้ส่งเสริมการลงทุนของเอกชน
- ประเทศไทยในฐานะสมาชิกขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) จำเป็นต้องปฏิบัติตามพันธกรณีในการเปิดการค้าเสรี โดยการยกเลิกการอุดหนุนของรัฐบาล การตั้งกำแพงภาษี หรือมาตรการกีดกันการค้าที่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อระบบการค้าเสรี ดังนั้น รัฐบาลไทยต้องยกเลิกการผูกขาดหรือกึ่งผูกขาดโดยองค์กรของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ
- ภายใต้การยอมรับระบบเศรษฐกิจเสรีที่ไขว่คว้าการตลาด บริการสาธารณะที่เคยบริหารและดำเนินการโดยองค์กรของรัฐฝ่ายบริหารได้ถูกถ่ายโอนมาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนดำเนินการทั้งหมดหรือบางส่วน โดยรัฐเองปรับบทบาทมาเป็นผู้กำกับดูแลออกกฎเกณฑ์และบังคับให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ผู้ช่วยเหลือสนับสนุน ตลอดจนจนถึงเป็นผู้อุดหนุนด้านต่าง ๆ รวมทั้งการเงิน

บริการสาธารณะที่จัดดำเนินการโดยเอกชน

- องค์การวิชาชีพ ได้รับมอบหมายจากรัฐโดยการตรากฎหมายให้มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมวินัยและจรรยาบรรณทางวิชาชีพด้วยมาตรการบางอย่าง
- การดำเนินการบริการสาธารณะของวิสาหกิจเอกชน
  - การให้สัมปทานแก่เอกชน
  - การมอบงานให้เอกชนดำเนินการ รัฐเองยังเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และมีอำนาจในการกำหนดนโยบายในการบริหารและการดำเนินงาน
  - การให้เอกชนเช่าดำเนินการ
  - การร่วมลงทุนกับเอกชน
- องค์กรพัฒนาเอกชนและอาสาสมัคร ได้รับมอบหมายให้ดำเนินกิจกรรมบริการสาธารณะบางอย่าง เป็นการช่วยเหลือทางราชการ และหลายแห่งได้รับงบประมาณอุดหนุนจากรัฐบาล

ไต่ถาม # 4.9

การกระทำทางปกครอง

- นิติกรรมทางปกครอง หมายถึง การกระทำที่บุคคลในทางกฎหมายปกครองได้กระทำลงไปโดยชอบด้วยกฎหมายด้วยใจสมัครเพื่อแสดงออกซึ่งเจตนาของตน ให้ปรากฏแก่บุคคลอื่นว่าตนประสงค์จะก่อตั้งข้อกำหนดนิติสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ได้รับการแสดงเจตนาขึ้น
- ปฏิบัติการทางปกครอง หมายถึง การกระทำทางปกครองที่ไม่มีลักษณะเป็นนิติกรรมทางปกครอง ซึ่งแยกได้เป็น 2 ประเภท คือปฏิบัติการทางกายภาพ กับปฏิบัติการที่ให้สติปัญญา

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

- “คำสั่งทางปกครอง” หมายถึง การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระบุ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว
- “กฎ” หมายถึง พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ หรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไปไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดโดยเฉพาะ
- “สัญญาทางปกครอง” ได้แก่ สัญญาที่คู่สัญญาอย่างน้อยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นหน่วยงานของรัฐหรือบุคคลซึ่งกระทำการแทนรัฐ และมีลักษณะเป็นสัญญาสัมปทานที่ให้บริการสาธารณะ หรือจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค หรือจัดทำประโยชน์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ หรือที่สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในทางปกครองบรรลุผล

ไต่ถาม # 4.10

เครื่องมือในการจัดทำบริการสาธารณะ

- มาตรการทางกฎหมาย
  - พระราชกำหนด
  - ประกาศพระบรมราชโองการ
  - พระราชกฤษฎีกา
  - กฎกระทรวง
  - ประกาศกระทรวง
  - ข้อบัญญัติท้องถิ่น
- นโยบายและแผน
- เจ้าหน้าที่ของรัฐ
- งบประมาณรายจ่ายประจำปี

หลักการทั่วไปของสถาบันตุลาการและกระบวนการยุติธรรม

- รัฐกับกฎหมาย โดยทั่วไปรัฐคือกลุ่มชนหรือประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การการเมืองเดียวกัน และอาศัยอยู่ในเขตแดนเดียวกัน โดยการจัดระเบียบการปกครองในรัฐต้องมีกฎหมายที่มีสภาพบังคับให้คนต้องปฏิบัติตามทั้งในรูปของกฎหมายและจารีตประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ กฎหมายรัฐธรรมนูญ
- กฎหมายกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน เป็นการใช้กฎหมายเพื่อวางกรอบการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ไม่ก้าวร้าวซึ่งกันและกัน อังกฤษได้ออกกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนใน ค.ศ. 1689 สหรัฐอเมริกานำมาใช้ก่อนการประกาศอิสรภาพใน ค.ศ. 1776 และได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ใน ค.ศ. 1787 ด้วยของไทยปรากฏชัดเจนในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ในหมวดที่ 3
- สถาบันตุลาการและกระบวนการยุติธรรมกับการผดุงความยุติธรรม มีการกำหนดให้สถาบันตุลาการทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาตามกฎหมาย และมีกระบวนการควบคุมบังคับใช้กฎหมายควบคู่กัน

ความหมายของสถาบันตุลาการ

- องค์การโดยรวมที่ใช้อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี คือ ศาล เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง เป็นต้น
- รวมถึงบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการปรับใช้ตัวบทกฎหมายกับคดีที่ประจำอยู่ในศาลต่างๆ ด้วย คือ ผู้พิพากษาและตุลาการ

ความหมายของกระบวนการยุติธรรม

- องค์การศาลที่มีหน้าที่ปรับใช้กฎหมายกับข้อพิพาทและให้คำชี้ขาดที่มีผลบังคับกับคู่กรณี
- เครื่องมือที่ศาลใช้ คือ กระบวนการพิจารณาความที่จำเป็นสำหรับชี้ขาดตัดสินคดี
- องค์การอื่นที่เกี่ยวข้อง คือ ทนายความ พนักงานสอบสวน อัยการ พนักงานคุมประพฤติ และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

สถาบันตุลาการกับการแยกอำนาจในประเทศไทย

- ประเทศไทยยอมรับหลักทฤษฎีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย แต่ไม่ได้มีลักษณะที่เคร่งครัดหรือเด็ดขาด
- ศาลมีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ
  - หน้าที่ในการระงับข้อพิพาทระหว่างเอกชนด้วยตนเอง ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญและกฎหมายเฉพาะ
  - หน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน

โลศทัศน์ # 5.2

รูปแบบของสถาบันตุลาการและโครงสร้างกระบวนการยุติธรรม

ประเทศสหรัฐอเมริกา

- ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (common law) ของอังกฤษ แต่ดัดแปลงให้ทันสมัยเหมาะสมกับระบบการเมืองการปกครองของสหรัฐอเมริกาเอง
- รูปแบบของสถาบันตุลาการแบ่งออกเป็น 2 ระดับ (1) ศาลสหรัฐ (Federal Court) ซึ่งแบ่งออกเป็น ศาลฎีกาที่ตั้งอยู่ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. และศาลระดับรองลงมาคือ ศาลอุทธรณ์ และศาลชั้นต้น ซึ่งกระจายอยู่ตามมลรัฐต่างๆ และ (2) ศาลมลรัฐ (State Court) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภทเช่นเดียวกับศาลรัฐบาลกลาง
- การพิจารณาคดีกระทำโดยคณะลูกขุน (Jury) ซึ่งประกอบไปด้วยประชาชนทั่วไปที่ได้รับคัดเลือกให้ทำหน้าที่พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดี แบ่งออกเป็น คณะลูกขุนเล็ก และคณะลูกขุนใหญ่

ประเทศอังกฤษ

- ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี
- รูปแบบของสถาบันตุลาการแบ่งออกเป็น 2 ระดับ (1) ศาลชั้นล่าง (Inferior Court) ประกอบไปด้วย ศาลแมจิสเทรท (Magistrate's Courts) ศาลจูนิไนล (Juvenile Courts) และศาลเคาน์ตี (County Courts) และ (2) ศาลชั้นสูง (Superior Court) ประกอบไปด้วย ศาลสุพรีมคอร์ท ออฟ จูดิเคเตอร์ (The Supreme Court of Judicature) ศาลสภาขุนนาง (The House of Lords) และคณะกรรมการตุลาการแห่งสภาองคมนตรี (The Judicial Committee of the Privy Court)

ประเทศฝรั่งเศส

- ใช้ระบบประมวลกฎหมายเป็นหลักและมีระบบศาลคู่ คือ ระบบศาลยุติธรรม ซึ่งพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาทั่วไปโดยมีศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุด และระบบศาลปกครอง ซึ่งพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีปกครอง โดยมีสภาที่ปรึกษาแห่งรัฐเป็นศาลปกครองสูงสุด
- ระบบศาลยุติธรรม ประกอบด้วย ศาลชั้นต้น ศาลชั้นสูงที่พิจารณาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา
- ระบบศาลปกครอง แบ่งเป็น 3 ชั้นคือ ศาลปกครองชั้นต้น ศาลปกครองชั้นอุทธรณ์ และสภาแห่งรัฐหรือศาลปกครองสูงสุด นอกจากนี้ยังมีศาลปกครองพิเศษ
- ศาลวินิจัยคดีขัดกัน ใช้ในกรณีที่ไม่ได้มีการแบ่งแยกไว้อย่างชัดเจนว่าคดีใดอยู่ในเขตอำนาจของศาลใด ศาลนี้จัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1872
- ศาลรัฐธรรมนูญ ตั้งขึ้นภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958 ทำหน้าที่เป็นองค์กรวินิจัยชี้ขาดและเป็นองค์กรที่ปรึกษา

โสตทัศน์ # 5.3

หลักการประกันความเป็นอิสระของสถาบันตุลาการ

- หลักประกันความมั่นคงในการประกอบอาชีพ
- การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลโดยผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิพากษาอรรถคดี
- ผู้พิพากษาและตุลาการจะเป็นข้าราชการการเมือง หรือผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ได้
- การควบคุมการบังคับใช้กฎหมายไม่ให้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

โสตทัศน์ # 5.4

วิวัฒนาการของสถาบันตุลาการในประเทศไทย

สถาบันตุลาการของไทยในอดีตจนถึงก่อนปฏิรูปการศาลในสมัยรัชกาลที่ 5

- สถาบันตุลาการของไทยสมัยกรุงสุโขทัย พ่อขุนหรือผู้ปกครองทำหน้าที่เป็นสถาบันตุลาการ แต่กระบวนการดำเนินคดีแตกต่างจากปัจจุบันมาก เพราะรัฐไม่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการฟ้องคดีแทนราษฎร
- สถาบันตุลาการของไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา มีหลายฝ่ายทำหน้าที่ด้านการยุติธรรม คือ กรมวัง กรมเมือง (เวียง) ศาลกรมพระนครบาล ศาลกรมนา ศาลกรมคลัง และศาลกรมท่า นอกจากนี้สมุหนายกและสมุหกลาโหมก็ยังใช้อำนาจตุลาการด้วย
- สถาบันตุลาการของไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ยังคงเป็นแบบแผนเดิมเหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยาเกือบทั้งหมด

การปฏิรูปการศาลไทยในสมัยรัชกาลที่ 5

- จากปัญหาวิกฤตการณ์ศาล เพราะความล้าสมัยและการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ รัชกาลที่ 5 จึงทรงประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2434 ซึ่งเป็นการเริ่มปฏิรูปการศาลไทย
- ทรงให้ตราพระธรรมนูญศาลยุติธรรมขึ้นในวันที่ 1 มิถุนายน 2451 และต่อมายังมีการชำระกฎหมายและออกประมวลกฎหมายเพื่อให้ก้าวหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศ

ไต่ถาม # 5.5

โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ศาลไทยในปัจจุบัน

● โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรม

- ศาลยุติธรรม แบ่งออกเป็น 3 ชั้นคือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา นอกจากนี้ ยังมีศาลชำนาญพิเศษอื่นๆ ได้แก่ ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และศาลล้มละลาย เป็นต้น

● โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของศาลปกครอง

- แนวคิดในการจัดตั้งศาลปกครองเป็นระบบศาลคู่มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2535 จนมีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เพื่อจัดตั้งให้ศาลเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างแท้จริง หรือเป็นคดีทางด้านการปกครองโดยเฉพาะ
- ศาลปกครองแบ่งออกเป็น (1) ศาลปกครองชั้นต้น ซึ่งแบ่งออกเป็น ศาลปกครองกลาง และศาลปกครองในภูมิภาค และ (2) ศาลปกครองสูงสุด

● โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

- รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 บัญญัติให้มีการจัดตั้งองค์กรพิเศษคือ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อวินิจฉัยว่ากฎหมายใดจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่
- รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้กำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรซึ่งทำหน้าที่วินิจฉัยว่ากฎหมายใดจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่

ไต่ถาม # 5.6

องค์กรบริหารศาลไทย

ศาลยุติธรรม

- มีการกระจายการบริหารให้กับองค์กรบริหารในรูปแบบคณะกรรมการสำคัญ 3 คณะคือ คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม และคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม

ศาลปกครอง

- มีการบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการสำคัญ 2 คณะ คือ คณะกรรมการข้าราชการฝ่ายศาลปกครอง และคณะกรรมการตุลาการปกครอง

ศาลรัฐธรรมนูญ

- ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีคณะกรรมการ มีเพียงตุลาการ 15 คน รวมทั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญ ที่มีกระบวนการสรรหาไปจนถึงการพ้นตำแหน่งที่ค่อนข้างเข้มงวด

โสตทัศน์ # 5.7

ข้าราชการตุลาการของไทย

- ศาลยุติธรรม**
- ข้าราชการตุลาการ ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาอรรถคดี
  - ข้าราชการศาลยุติธรรม ทำหน้าที่ทางด้านธุรการ และมาจากการสอบคัดเลือก
- ศาลปกครอง**
- ข้าราชการตุลาการ มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี และมาจากการพิจารณาคัดเลือก
  - ข้าราชการฝ่ายศาลปกครอง มีอำนาจหน้าที่ในทางธุรการ มาจากการบรรจุและแต่งตั้ง
- ศาลรัฐธรรมนูญ**
- ข้าราชการตุลาการ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิในหลายด้าน มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี
  - ข้าราชการฝ่ายศาลรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่ธุรการ

โสตทัศน์ # 5.8

การใช้อำนาจตุลาการโดยองค์กรอื่น

องค์กรที่มีใช้องค์กรศาลตามรัฐธรรมนูญ แต่มีอำนาจหน้าที่คล้ายศาล ซึ่งมีหลายองค์กร ได้แก่

- **คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร**
  - ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มีคณะกรรมการทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างสิทธิของผู้ขอและอำนาจหน้าที่ของหน่วยหรือฝ่ายที่ออกคำสั่ง โดยคณะกรรมการนี้แบ่งออกเป็น 5 คณะ
    - ด้านต่างประเทศและความมั่นคงของประเทศ
    - ด้านเศรษฐกิจและการคลังของประเทศ
    - ด้านสังคม การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมาย
    - ด้านการแพทย์และสาธารณสุข
    - ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม และการเกษตร
- **คณะกรรมการการเลือกตั้ง**
  - ตั้งขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ประกอบด้วย ประธาน 1 คน และกรรมการอื่นอีก 4 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี
  - ทำหน้าที่ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้ง และการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

โสตทัศน์ # 5.11

การเมืองไทยกับสถาบันตุลาการและกระบวนการยุติธรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองไทยกับสถาบันตุลาการและกระบวนการยุติธรรม

- กระแสความต้องการของประชาชน ทั้งการปฏิรูปการเมืองและกระบวนการยุติธรรม
- โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและตุลาการ ยังไม่มีการคานอำนาจอย่างเด่นชัด และตุลาการยังไม่ได้แยกเด็ดขาดออกจากอำนาจบริหาร จนกระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 สถาบันตุลาการจึงมีความเป็นอิสระมากขึ้น
- การดำเนินการทางการเมือง การอภิปรายในสภาอาจถูกฟ้องร้องได้ และยังมีการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

สถาบันตุลาการกับความชอบธรรมในระบอบประชาธิปไตย

- การแยกอำนาจในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้แก่ฝ่ายตุลาการ เป็นการส่งเสริมการป้องกันชีวิตและเสรีภาพของราษฎร
- การที่ผู้พิพากษาจะมีความเป็นอิสระจากอิทธิพลทางการเมืองได้ จะต้องไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือทางการบริหารเสียเอง
- เมื่อสถาบันตุลาการเป็นหนึ่งใน 3 องค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยในนามของประชาชน ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และการตรวจสอบการทำงานของตุลาการ

ผลกระทบของการเมืองไทยที่มีต่อสถาบันตุลาการ และกระบวนการยุติธรรม

- ผลกระทบทางการเมืองที่มีต่อแนวนโยบายของศาล นั่นคือ เมื่อการเมืองไร้เสถียรภาพ ศาลก็ได้รับผลกระทบ
- ผลกระทบที่เกิดจากความล่าช้าในการบัญญัติกฎหมาย ทำให้ตามไม่ทันการเปลี่ยนแปลง
- ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจต่อการบริหารงานของศาล โดยเฉพาะปัญหาการจำกัดของงบประมาณ
- ผลกระทบในเรื่องการบริหารงานบุคคล มีการแทรกแซงจากฝ่ายบริหารในการแต่งตั้ง โยกย้าย และอื่นๆ

แนวโน้มของสถาบันตุลาการและกระบวนการยุติธรรมในการเมืองไทย

- การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ต้องเปิดกว้างมากขึ้น
- การจัดตั้งสถาบันเพื่อการศึกษาวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรมเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพ
- ที่มาของผู้พิพากษา ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นทั้งโดยตรงและอ้อม

ความหมายของวัฒนธรรมการเมือง

- Milton Yinger**
- ทักษะคิดและการอบรมที่บุคคลแต่ละคนจะได้รับจากระบบการเมืองนั้น ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกและค่านิยมต่อระบบการเมืองและการประเมินค่าต่อเหตุการณ์ทางการเมือง
- Gabriel Almond กับ Sidney Verba**
- การรับรู้ทางการเมืองและทัศนคติที่บุคคลนั้นมีต่อระบบการเมือง และส่วนต่างๆ ของระบบการเมือง
- Lucian W. Pye**
- แบบแผนของทัศนคติและความเชื่อ สภาวะอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งที่สั่งการ และมีความหมายถึงกระบวนการทางการเมือง และเป็นแนวทางของพฤติกรรมของระบบการเมืองนั้น ๆ วัฒนธรรมทางการเมืองมีส่วนประกอบทั้งอุดมคติทางการเมือง และปทัสฐานในการดำเนินการของระบบการเมืองเหมือนกัน ตลอดจนการมีความเห็นพ้องต้องกันจากการได้รับประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างเดียวกัน
- Gabriel Almond กับ James Coleman**
- ทรรศนะและความโน้มเอียงทางการเมืองที่คนมีต่อระบบและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของตนเองที่มีในระบบการเมือง ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชาติหนึ่ง ๆ ก็คือ ลักษณะทัศนคติของความโน้มเอียงในรูปแบบต่าง ๆ ของสมาชิกในสังคม ที่มีต่อระบบและส่วนต่างๆ หรือกิจกรรมทางการเมืองซึ่งมีอยู่โดยทั่ว ๆ ไป ในธรรมชาตินั้น ๆ
- Sidney Verba**
- ระบบความเชื่อที่เกี่ยวกับแบบแผนของกิจกรรมทางการเมืองและสถาบันทางการเมือง ประชาชนเชื่อในสิ่งที่เกิดขึ้น ความเชื่อเหล่านี้อาจจะอยู่ในหลายลักษณะ เป็นความเชื่อในแง่ประจักษ์ในวิถีชีวิตที่เป็นจริงในทางการเมือง หรืออาจจะเป็นความเชื่อในเป้าหมายหรือค่านิยมซึ่งควรจะรับเข้ามาใช้ปฏิบัติก็เป็นได้

วัฒนธรรมทางการเมืองกับรูปแบบของระบบการเมือง

อัลมอนต์ (Almond) และ เวอร์บา (Verba) จำแนกวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น 3 ประเภท

- **วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบ (Parochial Political Culture)** ประชาชนไม่มีความคิดที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งไม่ได้ตั้งความหวังหรือตั้งข้อเรียกร้องจากระบบการเมือง
- **วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture)** เป็นวัฒนธรรมที่สมาชิกของสังคมตระหนักในความรู้ ความเข้าใจ ในระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป ระดับหนึ่ง แต่ไม่กล้าแสดงออก ไม่เรียกร้อง ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง
- **วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture)** วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ มีความผูกพันต่อระบบการเมือง จะเรียกร้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองข้อเรียกร้อง ประชาชนมีความตื่นตัว มีจิตสำนึกทางการเมืองและมีความรับผิดชอบทางการเมือง

อัลมอนต์ และเวอร์บายังได้แบ่งประเภทวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีลักษณะผสม ออกเป็น 3 ประเภท

- **วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมแบบไพร่ฟ้า (Parochial – Subject Political Culture)** วัฒนธรรมทางการเมืองที่คนส่วนใหญ่ไม่ได้ยอมรับในอำนาจดั้งเดิม แต่จะให้ความภักดีต่อระบบการเมืองที่ซับซ้อนกว่าเดิม แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังไม่สนใจจะเรียกร้องสิทธิทางการเมืองหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง
- **วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบมีส่วนร่วม (Subject – Participant Political Culture)** สมาชิกบางส่วน of สังคมเริ่มมีความสนใจต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง มีสมาชิกบางส่วนที่ไม่กระตือรือร้นจะเข้าไปมีส่วนร่วม และยังไม่ยอมรับในอำนาจรัฐโดยปราศจากเงื่อนไข
- **วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบผสมกับแบบมีส่วนร่วม (Parochial– Participant Political Culture)** ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมมีความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นต่อกลุ่มของตนเป็นลำดับแรก และมีทัศนคติต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในทางที่จะแสวงหาผลประโยชน์เฉพาะเชื้อชาติเฉพาะกลุ่ม ไม่มีการประนีประนอมระหว่างกลุ่มที่แตกต่าง

ไสตท์ศน์ # 6.3

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ
<ul style="list-style-type: none"> ● การมีทัศนคติความเชื่อถือที่มีเหตุผล ● มีการวิเคราะห์ วิจารณ์ยอมรับมติเสียงส่วนใหญ่ ● มองโลกในแง่ความเป็นจริง <p>ลักษณะของผู้ที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ ความเชื่อในลัทธิเสมอภาค เสรีภาพ และ ภารดรภาพ ของประชาธิปไตยเสรีนิยม ■ ความเชื่อในระบบกลไก กติกา และแนวปฏิบัติต่างๆ ของระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม ในส่วนของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการจะมีลักษณะตรงกันข้าม 	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่เชื่อเรื่องของเหตุผล ● ให้ความสำคัญกับเรื่องของอำนาจ การบัญชาการแบบรวมศูนย์ และอำนาจบารมี ● ไม่เชื่อในเรื่องความเสมอภาค ความยุติธรรม และสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ไสตท์ศน์ # 6.4

วัฒนธรรมทางการเมืองกับพฤติกรรมทางการเมือง
<ul style="list-style-type: none"> ● วัฒนธรรมทางการเมืองย่อมเป็นตัวแปรต้น พฤติกรรมทางการเมืองเป็นตัวแปรตาม ดังนั้น เมื่อมีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมืองก็เปลี่ยนตามไปด้วย ● ปัจจัยสำคัญของการเกิดขึ้นของพฤติกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ● รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้พยายามเสริมสร้างวัฒนธรรมการเมืองที่จะนำไปสู่พฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย

โสตทัศน์ # 6.5

วัฒนธรรมทางการเมืองกับพัฒนาการทางการเมือง

Lucian Pye

องค์ประกอบของการพัฒนาการเมือง ซึ่งเรียกว่า Development Syndrome

- ความเท่าเทียมกัน (equality)
- ความสามารถของระบบการเมือง (capacity)
- การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (differentiation and specialization)

Samuel Huntington

- การพัฒนาการเมืองก็คือการสร้างสถาบันทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับของคนโดยทั่วไป
- “การสร้างความเป็นสถาบัน” (Political Institutionalization) หมายความว่าสถาบันทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพสูงจะต้องมีลักษณะ 4 ประการ คือ (1) มีความยืดหยุ่นสูง (2) มีความสลับซับซ้อนมาก (3) ความเป็นอิสระ และ (4) มีความกลมเกลียวมาก

โสตทัศน์ # 6.6

ปัจจัยหรือองค์ประกอบสำคัญของพัฒนาการเมือง

- การทำให้สถาบันทางการเมืองต่างๆ เกิดความเข้มแข็ง หรือการสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง
- ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า พัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการรักษาเสถียรภาพทางการเมือง ในขณะที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมทางการเมืองให้มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย หรือหากวัฒนธรรมทางการเมืองมีความเปลี่ยนแปลงก็ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมการเมืองโดยปริยาย เท่ากับว่าเสถียรภาพทางการเมืองของระบบการเมืองเล็กๆ แล้วขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองนั่นเอง

โสตทัศน์ # 6.7

Myron Weiner	<p>การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ต้องมีการกระทำ (action) ● เป็นไปโดยสมัครใจ (voluntary) ● ต้องมีการเลือก (choice) หรือทางให้เลือกมากกว่าหนึ่งเสมอ
Samuel Huntington และ Joan M. Nelson	<p>ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง</p> <ul style="list-style-type: none"> ● เฉพาะการกระทำไม่รวมถึงทัศนคติ ● เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา ไม่ใช่ชนนักการเมืองมืออาชีพ ● กิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนธรรมดา นั้นจะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่อง (intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลา (part-time) และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ ● เป็นการกระทำเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ● การมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจเป็นไปด้วยความล้าช้าของตนเองหรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้
Norman H. Nie และ Sidney Verba	<p>ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง</p> <ul style="list-style-type: none"> ● เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคล รวมทั้งผู้เฉื่อยชาต่อกฎหมายแต่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอาชีพ ● เป็นกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจการเลือกของรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ● การเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองโดยการกระทำกิจกรรม

โสตทัศน์ # 6.8

<div style="border: 1px solid black; border-radius: 10px; padding: 5px; display: inline-block;"> ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง </div>	
<ul style="list-style-type: none"> ● การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหัวใจของการพัฒนาประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีความสำคัญในเชิงสร้างสรรค์ เกื้อกูล รองรับ สนับสนุน ให้ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยดำรงอยู่ได้ ● การมีส่วนร่วมทางการเมืองของระบบการเมืองแบบเผด็จการ ผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจจะเป็นผู้ตัดสินใจสูงสุดแต่เพียงผู้เดียวหรือคณะเดียว ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้ใต้ปกครองส่วนใหญ่ได้เข้ามามีบทบาทร่วมแต่อย่างใด จึงทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องต้องห้าม 	

โสตทัศน์ # 6.9

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

- ⊗ Huntington และ Nelson ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมโดยจัดแบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ คือ
  - กิจกรรมการเลือกตั้ง (electoral activity)
  - การล็อบบี้ (lobby)
  - กิจกรรมองค์กร (organizational activity)
  - การติดต่อเฉพาะเรื่อง (contacting)
  - การใช้ความรุนแรง (violence)

- ⊗ จันทนา สุทธิจารี แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเป็น 2 รูปแบบ คือ
  - การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ
    - การเลือกตั้ง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
    - การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง
    - การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
    - การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์
  - การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ
    - การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง
    - การก่อความวุ่นวายทางการเมือง เช่น การนัดหยุดงาน เป็นต้น

- ⊗ Robert A. Dahl แบ่งคนในสังคมออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามความเกี่ยวข้องทางการเมือง
  - กลุ่มที่ไม่สนใจการเมือง (apolitical strata) กลุ่มนี้ประกอบด้วยบุคคลที่ไม่ยินดียินร้าย ไม่มีความตื่นตัว กระตือรือร้นทางการเมือง
  - กลุ่มที่สนใจการเมือง (political strata) แบ่งได้ 2 กลุ่มย่อย ๆ
    - กลุ่มที่แสวงหาอำนาจ (power seekers) หมายถึง บุคคลที่พยายามใช้ทรัพยากรหรือสิ่งที่มีค่าที่มีอยู่ทุกชนิดเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ
    - กลุ่มผู้นำที่มีอำนาจ (powerful elite) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่สามารถนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ อย่างมีประสิทธิภาพและชำนาญกว่าในการให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง

- ⊗ รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง
  - การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบสร้างสรรค์ อันจะนำประโยชน์ทางการเมืองมาสู่ระบบการเมืองให้มีความมั่นคงมีเสถียรภาพทางการเมือง
  - การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่สร้างสรรค์เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองนอกเหนือหรือเกินขอบเขตตามที่กฎหมายบัญญัติขึ้นในขณะนั้น และอาจไม่ก่อประโยชน์ให้กับประชาชนส่วนรวม

โสตทัศน์ # 6.10

ปัญหาและแนวโน้มของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

- ถ้าหากการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบสร้างสรรค์มีอยู่ในระดับที่สูง ในขณะที่รัฐบาลมีความสามารถในการตอบสนองข้อเรียกร้องต่าง ๆ ได้ดี ย่อมทำให้ระบบการเมืองนั้นมีเสถียรภาพทางการเมือง
- ในทางกลับกันหากการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่สร้างสรรค์ได้รับการยอมรับในวงกว้าง มีระดับสูง รัฐบาลไม่มีความสามารถในการตอบสนองความต้องการใด ๆ ได้อาจนำสู่ความไร้เสถียรภาพทางการเมือง

โสตทัศน์ # 6.11

วัฒนธรรมทางการเมืองและผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาการเมืองไทย

- พัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยมีลักษณะจากบนลงสู่ล่าง
- การเมืองไทยขาดการสร้างสถาบันทางการเมืองและกระบวนการทางการเมืองให้มีความต่อเนื่อง มีเสถียรภาพ อารงอยู่ได้อย่างเหมาะสมบนแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตามแนวทางของฮันติงตัน (Huntington)
- วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยยังคงมีลักษณะวัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมอยู่ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมทางการเมือง ที่ไม่เอื้อต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
- วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของไทย ไม่เอื้อต่อการสร้างความเท่าเทียมกัน โครงสร้างทางการเมืองที่สลับซับซ้อน และความสามารถของระบบการเมือง ตามแนวทางของ Lucian Pye

ไสตท์ศน์ # 6.12

ปัจจัยที่ส่งเสริม	ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค
<ul style="list-style-type: none"> ● การใช้รัฐธรรมนูญที่ถูกต้องบนพื้นฐานของเจตนารมณ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติ ตลอดจนการตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น ● การที่ประชาชนมีการรวมกลุ่มในลักษณะของประชาสังคม ที่เข้มแข็งสามารถต่อรองผลประโยชน์กับรัฐบาลได้ 	<p>จันทนา สุทธิจारी มีความเห็นว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การเพิกเฉยต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ● การมีส่วนร่วมทางการเมืองในเชิงสัญลักษณ์ โดยปราศจากความตระหนัก ความเข้าใจในคุณค่า และความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ● การมีส่วนร่วมอย่างไม่มีระบบ ● การมีส่วนร่วมในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการมากเกินไป ● การมีส่วนร่วมในลักษณะของการจัดตั้งเพื่อผลประโยชน์แอบแฝง ● วิธีคิดและพฤติกรรมของบุคลากรของรัฐที่เห็นพฤติกรรมการมีส่วนร่วมด้วยการชุมนุมประท้วงเป็นพฤติกรรมของการก่อความไม่สงบ วุ่นวายเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของรัฐบาล

ไสตท์ศน์ # 6.13

วัฒนธรรมทางการเมืองไทยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย
<p>การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองไทยให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น จำแนกลักษณะของการมีส่วนร่วมที่สำคัญเป็นเครื่องชี้วัดได้อย่างน้อย 3 ประการ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อส่วนรวม   <ol style="list-style-type: none"> 1.1 การยึดมั่นในความซื่อสัตย์ 1.2 การยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม 1.3 การยึดมั่นในหลักผลประโยชน์ส่วนรวม 1.4 การยึดมั่นในความถูกต้อง 1.5 การแยกระหว่างทรัพย์สินสาธารณะกับทรัพย์สินส่วนตัว   2. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย 3. การเสริมสร้างค่านิยม “วัฒนธรรมการต่อสู้เพื่อความชอบธรรม”

โสตทัศน์ # 6.14

จุดแข็งของสังคมและการเมืองของไทย	จุดอ่อนของสังคมและการเมืองของไทย
<ul style="list-style-type: none"> ● ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความยึดมั่น ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ● เป็นสังคมที่ยอมรับหลักธรรมคำสอนของทุกศาสนาและเป็นสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ ยึดทางสายกลางและขันติธรรมในการดำเนินชีวิต ● ไม่นิยมการเผชิญหน้าที่ใช้ความรุนแรง ปรับตัวได้เร็วและยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีเหตุผล ● มีความสามารถในการกล่อมเกลาคลจากวัฒนธรรมอื่นให้เข้ามาอยู่ในสังคมไทยได้อย่างกลมกลืน 	<ul style="list-style-type: none"> ● อ่างคุณธรรมในระบบอุปถัมภ์ เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมและปกปิดความจ้อฉล ● ยอมรับเรื่อง “อำนาจ” แต่ขาด “วินัย” จึงนิยมการใช้ “อำนาจ” เพื่อยุติปัญหาขัดแย้งแบบอะลุ่มอล่วยมากกว่าการใช้กฎหมายยุติปัญหามนเกณฑ์ความเป็นเหตุเป็นผล

โสตทัศน์ # 6.15

การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับอนาคตการเมืองไทย
<ul style="list-style-type: none"> ● การสร้างระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งจำเป็นต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ● ความสำเร็จของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย จำเป็นต้องมีลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบสร้างสรรค์ที่อยู่ในขอบเขตแห่งกติการ่วมกัน หรือภายใต้เจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญ ● การรวมกลุ่มสร้างเป็นเครือข่ายที่มีระบบการบริหารจัดการที่ดีอาจเป็นหนทางหนึ่งของการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ให้มีอำนาจในการต่อรอง ● ที่ผ่านมามีประชาชนกับการรวมกลุ่มผลประโยชน์มีลักษณะอย่างหลวมๆ ไม่จริงจัง ตลอดจนขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรม ประชาชนยังไม่มีจิตสำนึก ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนคนไทยมีคุณภาพในระดับต่ำ

ไสตท์ศน์ # 7.1

ลักษณะสำคัญของพรรคการเมือง

- กลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมืองที่คล้ายคลึงกันหรือมีผลประโยชน์บางอย่างร่วมกัน มารวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองของรัฐ
- สถาบันที่เป็นตัวแทนของประชาชนซึ่งรัฐธรรมนูญรับรองไว้หรือกำหนดฐานะไว้เป็นพิเศษว่ามีอำนาจควบคุมสถาบันต่าง ๆ ของรัฐ
- องค์การทางการเมืองที่มีหน้าที่หลักในการแข่งขันเอาชนะการเลือกตั้ง พรรคการเมืองต้องมีการจัดตั้ง อย่างเป็นทางการ มีโครงสร้างการปกครองการบริหารและการบังคับบัญชา มีระเบียบข้อบังคับและมีกติกาที่สมาชิกจะต้องถือปฏิบัติร่วมกัน มียุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่จะสร้างและรักษาความนิยมในหมู่ประชาชน อยู่เสมอ

ลักษณะของพรรคการเมือง “สมัยใหม่” ของตะวันตก

- เป็นองค์กรที่มีความเป็นมาอย่างต่อเนื่อง จนมีลักษณะถาวร
- เป็นองค์กรเพื่อแข่งขันในการเลือกตั้งเพื่อให้ได้เข้าไปมีอิทธิพลในกระบวนการจัดทำกฎหมาย
- ต้องมีความพยายามที่จะเข้าไปกำกับควบคุมฝ่ายบริหาร
- มีลักษณะอันแตกต่างอย่างโดดเด่นจากกลุ่มทางการเมืองอื่นๆ

ไสตท์ศน์ # 7.2

บทบาทสำคัญของพรรคการเมือง

ด้านองค์กรแห่งอำนาจ	ด้านกลไกทางการเมือง
<ul style="list-style-type: none"> ● พรรคการเมืองตั้งขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์เพื่อการรองรับอำนาจของผู้นำและผู้บริหารประเทศ เรียกว่าบทบาทในด้านนี้ว่า “การสร้าง ความชอบธรรม” (Legitimacy Establishment) ซึ่งในระบบประชาธิปไตยนั้น ความชอบธรรมของพรรคการเมืองจะต้องแสดงออกผ่านทางกระบวนการเลือกตั้ง 	<ul style="list-style-type: none"> ● พรรคการเมืองจะต้องมีการดำเนินกิจกรรมหลัก ๆ ในทางการเมือง เพื่อผลักดันระบบการเมืองนั้นให้ดำรงอยู่และเคลื่อนที่ไปได้ <ul style="list-style-type: none"> - เป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองเข้าด้วยกัน - เป็นสถาบันการศึกษาทางการเมือง - เป็นกลไกในการกระตุ้นหรือเร้าระดมทางสังคมให้ประชาชนเกิดความสนใจทางการเมือง - เป็นเครื่องมือในการคัดสรรผู้นำทางการเมือง

ทฤษฎีการกำเนิดพรรคการเมือง

อาเวอรี ไลเชอซัน

- ทฤษฎีจิตวิทยา เชื่อว่า พรรคการเมืองเกิดจากข้อแตกต่างของจิตมนุษย์ ซึ่งส่งผลให้เกิดพรรคการเมือง 4 ประเภทคือ พวกหัวเก่า (Conservatives) พวกหัวสมัยใหม่ (Liberals) พวกหัวปฏิวัติ (Revolutionaries) พวกหัวปฏิกริยา (Reactionaries)
- ทฤษฎีทางเศรษฐกิจและสังคม เชื่อว่า พรรคการเมืองเกิดขึ้นเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคม พรรคการเมืองมีรากฐานมาจากการรวมตัวของกลุ่มชนต่าง ๆ ซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเหมือนกัน เพื่อจะสนับสนุนหรือคุ้มครองผลประโยชน์ของกลุ่มของตน
- ทฤษฎีอุดมการณ์หรือหลักการ เชื่อว่า พรรคการเมืองกำเนิดขึ้นมาจากกลุ่มคนที่มีแนวความคิดหรืออุดมการณ์คล้าย ๆ กัน
- ทฤษฎีทางการจัดการองค์กร เชื่อว่า พรรคการเมืองเกิดขึ้นหลังจากที่มีผู้นำทางการเมืองขึ้นแล้วและได้มีผู้นิยมหรือสนับสนุนผู้นำคนนั้นเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดมีพรรคการเมืองขึ้น เพื่อจัดระเบียบการดำเนินงานและให้มีสายบังคับบัญชา การเกิดขึ้นของพรรคในลักษณะนี้มักจะแตกสลายได้ง่ายเพราะเมื่อผู้นำสิ้นบารมีลงไปพรรคอาจเลิกล้มไป

Maurice Duverger

- กำเนิดของพรรคการเมืองในรัฐสภา พรรคการเมืองเริ่มต้นในรัฐสภาโดยบรรดาผู้แทนราษฎรได้มีการรวบรวมกันเป็นกลุ่มในสภาก่อน เนื่องจากมีความคิดเห็นในลัทธิการเมืองที่คล้ายคลึงกัน และแสวงหาความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเลือกตั้ง
- กำเนิดพรรคการเมืองนอกรัฐสภา ได้รับอิทธิพลหรือการแทรกแซงจากองค์กรภายนอกอื่น ๆ เช่น สมาคมอาชีพต่างๆ มีส่วนช่วยให้เกิดพรรคการเมืองขึ้น เช่น พรรคเลเบอร์ในอังกฤษ เป็นต้น

Joseph La Palombara และ Weiner

- ทฤษฎีเชิงสถาบัน มองการเกิดของพรรคการเมืองว่าสืบเนื่องมาจากรัฐสภา พรรคการเมืองจะเกิดตามมาเพื่อเป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างรัฐสภากับประชาชนซึ่งทำให้ผู้แทนราษฎรรวมตัวกันเป็นคณะ (cliques) หรือเป็นกลุ่ม (groups)
- ทฤษฎีเชิงสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ เชื่อว่าวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ซึ่งประกอบไปด้วย (1) วิกฤตการณ์เกี่ยวกับการสร้างความชอบธรรม (2) วิกฤตการณ์ในการรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว และ (3) วิกฤตการณ์อันเกิดจากความต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง นำไปสู่การเกิดขึ้นของพรรคการเมือง
- ทฤษฎีเชิงพัฒนาการ พรรคการเมืองเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากบุคคลที่ต้องการที่จะรักษาอำนาจ หรือให้ได้มาซึ่งอำนาจโดยแสวงหาความสนับสนุนจากประชาชน

โสตทัศน์ # 7.4

รูปแบบของพรรคการเมือง

■ การจัดรูปแบบโดยเน้นการพัฒนาของพรรคการเมือง

- Max Weber แบ่งพรรคการเมืองออกเป็น 3 แบบ คือ
  - พรรคการเมืองที่เน้นความโดดเด่นของผู้นำ
  - พรรคการเมืองของกลุ่มชนชั้นสูงหรือกลุ่มอาชีพ
  - พรรคการเมืองที่จัดตั้งโดยรัฐหรือการจัดตั้งในทางมวลชน
- Sigmund Neuman แบ่งพรรคการเมืองออกเป็น 2 แบบ คือ
  - พรรคแห่งความเป็นตัวแทน
  - พรรคแห่งบูรณาการ

■ การจัดรูปแบบโดยศึกษาโครงสร้างของพรรคการเมือง

- แบ่งตามความมุ่งหวังหรือวัตถุประสงค์ทางการเมืองของพรรค เรียกว่า “พรรคแนวอุดมการณ์”
  - พรรคฝ่ายขวา
  - พรรคฝ่ายซ้าย
- แบ่งตามโครงสร้างการจําต้องการของพรรค “คน” และ “วิธีการ” ในทางการเมืองของพรรค
  - พรรคมวลชน
  - พรรคชนชั้น
  - พรรคกึ่งมวลชนกึ่งชนชั้น
- แบ่งตามการแสดงบทบาทและหน้าที่ทางการเมืองของพรรค
  - พรรคแบบชนชั้น พรรคแบบตัวแทน หรือพรรคแบบประสานผลประโยชน์
  - พรรคในฐานะที่เป็นกลไกของรัฐหรือรัฐบาล
  - พรรคเพื่อการเลือกตั้งหรือรณรงค์เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างทางการเมือง

โสตทัศน์ # 7.5

พรรคการเมืองกับกระบวนการทางการเมือง

- พรรคการเมืองจะเป็นโครงสร้างของระบบในส่วนที่อยู่ระหว่างส่วนนำเข้า กับส่วนกระบวนการแปรรูป โดยทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่จะนำความต้องการที่เป็นข้อเรียกร้องกับความนิยมที่เป็นแรงสนับสนุนเข้าไปสู่ระบบการเมือง
- พรรคการเมืองจะมี “กระบวนการต่อรองผลประโยชน์” กับกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มกดดันในกระบวนการกำหนดนโยบาย
- พรรคการเมืองแสดงบทบาททั้งในงานบริหารและนิติบัญญัติ ผ่านการเป็นรัฐบาลและฝ่ายค้าน

โสตทัศน์ # 7.6

ระบบพรรคการเมืองแบบประชาธิปไตย

- พรรคการเมืองในตะวันตกเกิดขึ้นภายใต้กระบวนการทางการเมืองที่พัฒนาไปก่อนหน้านี้ ซึ่งได้แก่ รัฐสภา และการเลือกตั้ง
- ยุคก่อตั้ง ในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศแรกที่มีระบบพรรคการเมืองเกิดขึ้น กลุ่มชนชั้นนำที่มีอยู่ในรัฐสภาได้แบ่งตัวออกเป็น 2 กลุ่ม ตามความเชื่อความคิดในการดำเนินนโยบายที่แตกต่างกัน และด้วยเป้าหมายหลักคือ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มของแต่ละฝ่าย ระบบพรรคการเมืองแบบพรรคที่แข่งขันจึงได้เกิดขึ้น
- ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 พรรคการเมืองทั้งหลายพยายามที่จะสร้างพรรคให้เติบโตยิ่งขึ้น ด้วยความคิดที่ว่ายิ่งขนาดของพรรคใหญ่ขึ้นเท่าใดก็จะทำให้มีอำนาจทางการเมืองยิ่งใหญ่ขึ้นเท่านั้น อุดมการณ์ได้ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างพรรค
- นับแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา พรรคการเมืองในประเทศประชาธิปไตยของยุโรปก็ได้มีพัฒนาการไปอีกขั้นหนึ่ง คือไม่ได้เน้นอุดมการณ์ทางการเมืองหรือนโยบายบริหารประเทศที่แยกแยะเด่นชัด
- นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา แนวอุดมการณ์หรือนโยบายทางการเมืองก็มีประเด็นแยกย่อยมากขึ้นโดยพัฒนาเป็นการต่อสู้เชิงนโยบายสาธารณะเป็นหลักพร้อมกันนั้นก็มีพรรคการเมืองในแนวนี้เกิดขึ้นมาก เช่น พรรคแนวสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสังคม และปกป้องเรื่องสิทธิเสรีภาพต่างๆ เป็นต้น

โสตทัศน์ # 7.7

■ รูปแบบโครงสร้างของพรรคการเมืองในประเทศไทย

- ระบบสองพรรค (two-party system)
- ระบบพรรคเดียว (one-party system) หรือ ระบบพรรคเด่นพรรคเดียว
- ระบบหลายพรรค (multiple party system)

■ องค์ประกอบของพรรคการเมือง

- การจัดองค์การของพรรค
  - แบบคณะกรรมกร (caucus)
  - แบบสาขา (branch)
  - แบบหน่วยย่อย (cell)
  - แบบกองกำลัง (militia)
- สมาชิกพรรค
  - กลุ่มผู้นำหรือผู้บริหารพรรค กับกลุ่มสมาชิกหรือผู้สนับสนุนพรรค
  - สมาชิกที่มีกิจกรรมในพรรคการเมืองอย่างเข้มแข็ง (active members) กับสมาชิกที่อาจจะมีกิจกรรมกับพรรคน้อยแต่มีความจงรักภักดีต่อพรรคสูง (royalty members)
- กิจกรรมและการบริหารพรรค
  - กิจกรรมในระบบที่เป็นทางการ ได้แก่ การเลือกตั้ง การผลักดันและจัดทำออกมาเป็นนโยบาย หรือกฎระเบียบเพื่อการบริหารต่างๆ เป็นต้น
  - กิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ การให้การเรียนรู้ทางการเมือง เป็นต้น

โสตทัศน์ # 7.8

บทบาทหน้าที่ของพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตย

- หน้าที่ในการคัดสรรบุคลากรทางการเมือง (political recruitment)
- หน้าที่ในการอบรมกลุ่มกลางทางการเมือง (political socialization)
- หน้าที่ในการสื่อสารทางการเมือง (political communication)
- หน้าที่ในการสร้างบูรณาการทางการเมือง (political integration)
- หน้าที่ในการสร้างความชอบธรรมและเสถียรภาพทางการเมือง (political legitimization and stabilization)
- หน้าที่ในการสร้างสรรค์ระบบการเมือง (political innovation)

ไสตท์ศน์ # 7.9

ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในทางการเมืองของพรรคในประเทศไทย

- ปัจจัยภายใน
  - โครงสร้างองค์กรและกลไกในการทำงานของพรรคที่เข้มแข็ง
  - ความสามารถในทางการเมืองของพรรค
- ปัจจัยภายนอก
  - สถานการณ์และข้อกำหนดในระบบการเมืองนั้นๆ ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

ไสตท์ศน์ # 7.10

ประวัติของพรรคการเมืองไทย

- **ยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475** ยังไม่มีพรรคการเมืองตามความหมายพรรคการเมืองสมัยใหม่เกิดขึ้น
- **พรรคการเมืองในยุคการเมืองอำมาตยาธิปไตย (พ.ศ. 2475–2516)**
  - พรรคการเมืองจำนวนมากได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยทหารและพลเรือน
  - พรรคการเมืองที่โดดเด่น มักได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนผู้นำบางคนโดยเฉพาะ ได้แก่ พรรคสหชีพ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ พรรคเสรีมนังคศิลา พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคสหประชาไทย เป็นต้น
  - พรรคการเมืองมักจะหมดบทบาทลงหลังจากการรัฐประหาร
- **พรรคการเมืองในยุคการเมืองประชาธิปไตย การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517**
  - มีพรรคการเมืองมากถึง 57 พรรค
  - ระบบพรรคการเมืองแบบกระจาย และขาดเสถียรภาพทางการเมือง
- **พรรคการเมืองในยุคการเมืองกึ่งประชาธิปไตย ช่วงประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521**
  - พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มีบทบาทในการจำกัดจำนวนพรรคการเมือง
  - ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง
  - พรรคการเมืองต้องส่งผู้สมัครจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวน ส.ส. ทั้งหมด
- **พรรคการเมืองในยุคปฏิรูปทางการเมือง รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540**
  - ส่งเสริมพรรคการเมืองทั้งในด้านการเงิน และการจัดตั้งและพัฒนาสาขาพรรค
  - การจัดตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ยุติธรรม

ไฮด์ทัศน์ # 7.11

ลักษณะและบทบาทของพรรคการเมืองไทยในยุคสมัยต่างๆ

- ยุคเผด็จการอำนาจนิยม** ● พรรคการเมืองในยุคนี้ตั้งอยู่ภายใต้อิทธิพลของคณะรัฐประหาร ไม่สามารถดำเนินบทบาททางการเมืองอย่างเป็นทางการและโดยเปิดเผยได้
- ยุคกึ่งประชาธิปไตย** ● มีพรรคการเมืองจำนวนมาก และมีพรรคที่ประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งมากกว่า 10 พรรค ทำให้ต้องจัดตั้งรัฐบาลผสม
● มักจะสนับสนุนให้ผู้นำทหารรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
- ยุคประชาธิปไตย** ● พรรคการเมืองได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นจำนวนมาก และพรรคการเมืองก็มีบทบาทค่อนข้างมาก
● นอกจากจะมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและรณรงค์หาเสียงสนับสนุนจากประชาชนแล้วยังมีโอกาสและมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการจัดตั้งรัฐบาล
- ยุคการปฏิรูปทางการเมือง** ● พรรคการเมืองจึงมีลักษณะเป็นระบบหลายพรรค
● โดยพรรคได้มีบทบาททั้งในและนอกรัฐสภา แต่พรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งมี ส.ส. ในสภาจะมีบทบาทโดดเด่นมากกว่า

ไฮด์ทัศน์ # 7.12

โครงสร้างและกลไกของพรรคการเมืองไทยในปัจจุบัน

- โครงสร้างและกลไกของพรรคการเมืองไทยยังเป็นโครงสร้างขนาดเล็ก ไม่ซับซ้อน ให้ความสำคัญกับที่ตั้งสำนักงานใหญ่ส่วนกลาง และกลไกสำคัญของพรรคก็คือ ตัวบุคคล หรือชนชั้นนำของพรรคและเงินเพื่อการใช้จ่ายในด้านต่างๆ
- การก่อตั้งพรรคการเมืองไทย มักเริ่มต้นจากคนกลุ่มเล็ก ๆ เพียงไม่กี่คนที่เห็นพ้องใจใกล้ชิดกัน เมื่อตกลงและเห็นชอบร่วมกันในการจัดตั้งพรรคการเมืองแล้ว ก็จะเริ่ม “ขยายพวก” หรือ “ดึงพวก” ที่เป็นคนรู้จักมักคุ้นกันในฐานะใดฐานะหนึ่ง เข้ามาร่วมก่อตั้งและทำงานการเมืองกับพรรค
- ตัวบุคคลที่เป็นชนชั้นนำของพรรค และ “แกนนำ” ของพรรคบางคนจะเป็นผู้ควบคุมกลไกการทำงานของพรรคทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และเป็นแหล่งเงินซึ่งเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งของพรรคการเมือง

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินบทบาททางการเมืองของพรรคการเมืองไทย

ปัจจัยภายในพรรค

- โครงสร้างพรรค ส่วนใหญ่มักจะม็องค์ประกอบเล็ก ไม่ซับซ้อน รวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ส่วนกลาง
- ตัวบุคคล ประกอบไปด้วย การรวมศูนย์อำนาจของผู้นำพรรค การแบ่งเป็นมุ้งย่อย และการมีสมาชิกพรรคจำนวนน้อย
- เงินทุน มักมาจากชนชั้นนำของพรรคและนายทุนจากภาคธุรกิจ มีผลให้คนเหล่านี้มีอิทธิพลมากภายในพรรค จนกลายเป็นผู้ผูกขาดการตัดสินใจที่สำคัญภายในพรรค
- แนวคิด อุดมการณ์ และนโยบายของพรรค มักจะเหมือนกันทุกพรรค และมีลักษณะสนองตอบหรือสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลสำคัญในชาติ โดยเฉพาะ ทหารและข้าราชการ และกลุ่มธุรกิจ
- ข้อบังคับและกระบวนการบังคับเพื่อการบริหารและจัดการภายในพรรค มักถูกละเลย และรวมศูนย์อำนาจที่ผู้นำ

ปัจจัยภายนอกพรรค

- วัฒนธรรมการเมืองไทยที่เน้นตัวบุคคล ทำให้ขาดความเป็นสถาบันการเมืองที่เข้มแข็ง
- บทบาทของนักธุรกิจในการเมืองและการแสวงหาและรักษาผลประโยชน์ของตน
- ระบบการเมืองขาดการเปิดกว้าง
- อิทธิพลของทหารและข้าราชการในระบบราชการ
- รัฐธรรมนูญและกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง ส่วนใหญ่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาพรรคการเมือง
- การขาดกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้มแข็งของคนส่วนใหญ่
- แนวคิดและทัศนคติในทางลบต่อพรรคการเมือง

ไสตท์ศน์ # 7.14

การพัฒนาพรรคการเมือง

การพัฒนาปัจจัยภายในพรรคการเมือง	การพัฒนาปัจจัยภายนอกพรรคการเมือง
<ul style="list-style-type: none"> ● โครงสร้างพรรค ต้องใหญ่โต ชับซ้อนและกระจายอำนาจ ● พรรคการเมืองต้องพัฒนาแนวคิด แนวนโยบายของพรรค ให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม ● การพัฒนาข้อบังคับพรรค ● การพัฒนาตัวบุคคล ● การพัฒนาการบริหารจัดการภายในพรรคการเมือง ให้มีเหตุผล มีผล มีความโปร่งใส เป็นไปตามกฎระเบียบหรือข้อบังคับพรรค ● การพัฒนาสาขาพรรคการเมือง ● สำนักงานใหญ่พรรคการเมือง ต้องพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางหรือศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร ● การพัฒนาทางการเงินของพรรค ทำให้ที่มาของเงินโปร่งใสตรวจสอบได้ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การพัฒนาความคิดความเชื่อทางการเมืองของคนไทยและสังคมไทย ● การพัฒนาระบบเศรษฐกิจ ต้องให้ลดภาระของการผูกขาด ● การพัฒนาระบบราชการ ● การปรับเปลี่ยนการแทรกแซงทางการเมืองของผู้นำทหารและข้าราชการ ● การพัฒนาปัจจัยทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ● การพัฒนาระบบการเมืองไปสู่แนวทางประชาธิปไตยเสรีนิยม ● การพัฒนาระบบการศึกษา ● การพัฒนาระบบสื่อสารมวลชน ให้มีอิสระและแข่งขันอย่างสร้างสรรค์ ● การพัฒนาความคิด ความเชื่อกับพรรคการเมืองในแง่ลบของคนไทย

แบบประเมินผลตนเองหลังเรียนสำหรับการสอนเสริม

ครั้งที่ 1

ชุดวิชา สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย

คำสั่ง ขอให้นักศึกษาอ่านคำถามแล้วเขียนวงกลมล้อมรอบตัวอักษรหน้าข้อคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

1. ข้อใดกล่าว**ไม่ถูกต้อง**เกี่ยวกับความสำคัญของรัฐธรรมนูญ
  - ก. รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายที่เป็นหลักสำคัญในการปกครองประเทศ
  - ข. รัฐธรรมนูญมีความสำคัญเฉพาะด้านการเมืองและกฎหมายเท่านั้น
  - ค. รัฐธรรมนูญเป็นสัญลักษณ์ในการเมืองการปกครองรูปแบบใหม่
  - ง. รัฐธรรมนูญเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นธรรมในสังคม
  - จ. รัฐธรรมนูญสามารถกำหนดเรื่องการแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

2. ข้อใด**ไม่ใช่**วัตถุประสงค์ของมหาบัตรหรือ “แม็กนา คาร์ต้า” (Magna Carta) ค.ศ. 1215
  - ก. เพื่อเปลี่ยนแปลงระเบียบการสืบราชสันตติวงศ์ของอังกฤษ
  - ข. เพื่อแก้ไขปัญหาบ้านเมืองอันเกิดจากการกระทำของพระเจ้าจอห์น
  - ค. เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเสรีชน
  - ง. เพื่อต่อต้านอธรรมหากษัตริย์ปกครองโดยไม่เป็นธรรม
  - จ. เพื่อปฏิรูปโครงสร้างของมหาสภา

3. รูปแบบการปกครองใดที่ถูกสร้างขึ้นจากพื้นฐานของการแบ่งแยกอำนาจอย่างเคร่งครัดระหว่างองค์กรของรัฐที่ใช้อำนาจหน้าที่ต่างกัน
  - ก. รูปแบบรัฐสภา
  - ข. รูปแบบกึ่งประธานาธิบดี
  - ค. รูปแบบประธานาธิบดี
  - ง. รูปแบบรัฐสภาที่นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน
  - จ. รูปแบบลัทธิคอมมิวนิสต์

4. ข้อใดคือหลักการสำคัญของระบบนิติรัฐ
  - ก. การเน้นให้รัฐบาลหรือผู้ปกครองเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรม
  - ข. ต้องการให้รัฐบาลเกิดขึ้นอย่างถูกต้องตามรัฐธรรมนูญกำหนด
  - ค. การเน้นที่การแบ่งแยกอำนาจต่างๆ ในรัฐออกจากกัน
  - ง. การเน้นให้รัฐบาลมีหน้าที่กำกับดูแลกระบวนการยุติธรรม
  - จ. การเน้นความสำคัญของกฎหมายในฐานะกลไกของการบริหารประเทศ

5. รูปแบบการควบคุมอำนาจรัฐที่สร้างขึ้นเพื่อคุ้มครองปัจเจกชนหรือบุคคลทั้งหลายที่จะได้รับผลกระทบจากอำนาจทางการเมืองและสร้างสรรค์รัฐเสรีนิยมคือแบบใด
- ระบบนิติรัฐ
  - ระบบการให้สัมปทานแก่เอกชน
  - ระบบการพัฒนาเอกชนและอาสาสมัคร
  - ระบอบรัฐธรรมนูญ
  - ระบบสังคมนิยม
6. รัฐธรรมนูญของไทยฉบับใดที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยครึ่งใบ
- รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2489
  - รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492
  - รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2517
  - รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2521
  - รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540
7. ข้อใด**ไม่ใช่**คุณลักษณะของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475
- สภานิติบัญญัติมีสองสภา
  - สภานิติบัญญัติประกอบด้วยสมาชิกสองประเภทคือ เลือกตั้งและแต่งตั้ง
  - สภาผู้แทนราษฎรตั้งกระทู้ถามและลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีได้
  - คณะรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎร
  - อำนาจในการยุบสภาเป็นของพระมหากษัตริย์
8. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใดที่มีเป้าหมายเพื่อการปฏิรูปการเมือง
- พ.ศ. 2489
  - พ.ศ. 2492
  - พ.ศ. 2517
  - พ.ศ. 2521
  - พ.ศ. 2540
9. การปกครองแบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญเริ่มต้นขึ้นในรัชสมัยใด
- รัชกาลที่ 3
  - รัชกาลที่ 4
  - รัชกาลที่ 5
  - รัชกาลที่ 6
  - รัชกาลที่ 7

10. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ

- ก. รัฐธรรมนูญคือกฎหมายสูงสุดที่กำหนดโครงสร้าง รูปแบบ และแนวทางในการปกครองประเทศ
- ข. รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน
- ค. ระบอบรัฐธรรมนูญไทยมีกำเนิดจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
- ง. รัฐธรรมนูญไทยเผชิญกับปัญหาหลัก คือ การสร้างความเป็นสถาบัน
- จ. ถูกทุกข้อ

11. เหตุการณ์ทางการเมืองใดที่ส่งผลกระทบต่อระบอบอำมาตยาธิปไตย

- ก. การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
- ข. การปราบปรามกบฏบวรเดช
- ค. การรัฐประหารโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2501
- ง. การรัฐประหารรัฐบาลตนเองของจอมพลถนอม กิตติขจร
- จ. เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

12. การต่อต้านรัฐบาลของพลเอกสุจินดา คราประยูร ซึ่งส่งผลให้เกิดเป็นเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ มีสาเหตุมาจากปัญหาอะไร

- ก. ความไร้เอกภาพของรัฐบาลผสม
- ข. ลักษณะภาวะผู้นำของนายกรัฐมนตรี
- ค. พฤติกรรมของนักการเมือง
- ง. การขาดความชอบธรรมทางการเมือง
- จ. การขาดประสิทธิภาพของรัฐบาล

13. เหตุการณ์ใดที่ไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเปลี่ยนการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย

- ก. หนังสือกราบบังคมทูลถวายความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงระเบียบราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103
- ข. การปฏิรูประบบการปกครอง พ.ศ. 2435
- ค. การสร้างเมืองจำลอง “ดุสิตธานี”
- ง. กบฏ ร.ศ. 130
- จ. การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

14. “รัฐบาลที่ดี คือ รัฐบาลที่ปกครองน้อยที่สุด” เป็นแนวคิดที่ไปด้วยกันได้กับลัทธิเศรษฐกิจแบบใด

- ก. ลัทธิเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง
- ข. ลัทธิเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม
- ค. ลัทธิเศรษฐกิจแบบรัฐสวัสดิการ
- ง. ลัทธิเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม
- จ. ลัทธิเศรษฐกิจแบบผสมผสาน

15. ข้อใดไม่ใช่คุณลักษณะของรัฐบาลแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จนิยม
- อุดมการณ์ทางการเมืองแบบเบ็ดเสร็จ
  - การสร้างสภาวะแห่งความคลุมเครือ
  - ระบบการเมืองแบบพรรคเดียว
  - การควบคุมระบบเศรษฐกิจแบบเบ็ดเสร็จ
  - การสร้างสภาวะแห่งความกลัว
16. กฎหมายว่าด้วยการบริการสาธารณะซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายปกครอง จัดเป็นรากฐานของกฎหมายใด
- กฎหมายแพ่งและพาณิชย์
  - กฎหมายรัฐธรรมนูญ
  - กฎหมายระหว่างประเทศ
  - กฎหมายสิทธิมนุษยชน
  - กฎหมายมหาชน
17. การนำหลักกฎหมายปกครองมาใช้เป็นหลักในการบริหารประเทศของไทยเป็นการปฏิรูประบบราชการในสมัยใด
- การปฏิรูประบบราชการหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
  - การปฏิรูประบบราชการในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
  - การปฏิรูประบบราชการในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
  - การปฏิรูประบบราชการช่วง พ.ศ. 2500–2544
  - การปฏิรูประบบราชการในสมัยพระธรรมราชาลิไท
18. ข้อใดคือภารกิจพื้นฐานของรัฐบาล
- การให้สวัสดิการแก่ประชาชน อาทิ การศึกษา
  - การสร้างแสนยานุภาพของกองทัพ
  - การสร้างระบบคมนาคมและขนส่ง
  - การจัดหาบริการทางสันตินาการและการกีฬา
  - การให้บริการด้านการรักษาพยาบาล
19. รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 มีจุดเด่นของโครงสร้างทางการบริหารหลายประการ ยกเว้นข้อใด
- มีการเลือกตั้งทั้งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
  - มีการปฏิรูประบบศาลโดยเปลี่ยนมาเป็นระบบศาลคู่
  - รัฐสภาสามารถเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้ง่าย
  - ประชาชนมีสิทธิในการลงประชามติและทำประชามติ
  - มีการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่นอย่างมีแผนขั้นตอน

20. ข้อใด**ไม่**จัดว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรของรัฐในฝ่ายบริหาร

- ก. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ข. รัฐวิสาหกิจ
- ค. องค์กรมหาชน
- ง. สภานายความแห่งประเทศไทย
- จ. หน่วยงานในกำกับของรัฐบาล

21. นักปรัชญาการเมืองหลายท่านได้เสนอแนวคิดในการแบ่งแยกอำนาจอริปไตย **ยกเว้น**คนใด

- ก. อริสโตเติล
- ข. จอห์น ล็อก
- ค. แมคเคย์เวลลี
- ง. มงเตสกิเออ
- จ. ปูฟเฟนดอร์ฟ

22. ศาลชั้นสูง (Superior Court) ที่ประกอบด้วยศาลสถิตินางและศาลอื่นๆ เป็นระบบศาลของประเทศใด

- ก. ฝรั่งเศส
- ข. อังกฤษ
- ค. เยอรมนี
- ง. สหรัฐอเมริกา
- จ. ไทย

23. ข้อใด**กล่าวไม่ถูกต้อง**เกี่ยวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ในด้านสถาบันตุลาการและกระบวนการยุติธรรมไทย

- ก. กำหนดให้มีคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) ขึ้นแทนคณะกรรมการตุลาการ (เดิม) และได้เปลี่ยนแปลงองค์ประกอบให้แตกต่างออกไป
- ข. ไม่ได้กำหนดให้ศาลยุติธรรมมีหน่วยงานของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ
- ค. จัดตั้งศาลปกครองเพิ่มขึ้นแยกต่างหากจากศาลยุติธรรม
- ง. จัดทำระบบศาลใหม่เป็นระบบศาลคู่อย่างในประเทศฝรั่งเศส
- จ. จัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญให้มีขอบเขตอำนาจหน้าที่เฉพาะ

24. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- กฎหมายให้อำนาจรัฐในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อความมั่นคงของรัฐได้โดยไม่มีการจำกัดขอบเขต
  - กฎหมายทำให้สมาชิกชุมชนทราบว่าตนมีสิทธิและเสรีภาพในด้านใดและในขอบเขตใดบ้าง
  - กฎหมายเป็นหลักประกันการมีสิทธิและเสรีภาพโดยป้องกันไม่ให้อำนาจล้นละเมิดสิทธิพื้นฐานของความเป็นมนุษย์
  - กฎหมายเป็นเครื่องมือให้รัฐใช้แทรกแซงเพื่อวางกฎเกณฑ์กำหนดกรอบการใช้สิทธิและเสรีภาพของแต่ละบุคคล
  - เสรีภาพเป็นสิ่งที่อยู่ติดตัวมนุษย์โดยธรรมชาติ แต่เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นชุมชนการใช้เสรีภาพจะต้องไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้อื่น
25. สถาบันตุลาการและกระบวนการยุติธรรมของไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีลักษณะเฉพาะหลายอย่าง ยกเว้นข้อใด
- กฎหมายของอยุธยาเป็นต้นแบบของกฎหมายตราสามดวงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
  - กฎหมายอยุธยาได้รับอิทธิพลมาจากฮินดู
  - ราษฎรทุกคนล้วนมีสิทธิโดยเสมอภาคในการฟ้องร้องคดีเพื่อขอรับความยุติธรรม
  - อำนาจหน้าที่ทางด้านการยุติธรรมสูงสุดอยู่ที่พระมหากษัตริย์
  - จุดยุติธรรมและหน่วยงานอื่นของรัฐเกือบทั้งหมดมีหน้าที่เกี่ยวกับด้านการยุติธรรมทั้งสิ้น
26. ข้อใดคือความหมายโดยสรุปของคำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง”
- แบบแผนทัศนคติที่เกี่ยวกับเป้าหมายบนพื้นฐานทางสังคมที่มีความแตกต่างกัน
  - การอบรมกล่อมเกล่าที่มีส่วนต่างๆ ของระบบการเมือง แต่ไม่ได้ไปสู่การแสดงออกทางการเมือง
  - ทัศนคติและการอบรม และค่านิยมที่บุคคลนั้นไม่เพียงมีส่วนร่วมต่อการเมือง
  - แบบแผนการดำเนินชีวิตทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อระบบการเมือง
  - ทรรศนะและความโน้มเอียงทางการเมืองที่คนไม่มีในระบบการเมือง
27. “วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมการเมืองดั้งเดิมที่ยังไม่มีการกำหนดบทบาททางการเมืองให้กับใคร และไม่มี ความผูกพันระหว่างประชาชนกับระบอบการเมือง” จัดเป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทใด
- วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม
  - วัฒนธรรมทางการเมืองแบบกว้างขวาง
  - วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ
  - วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมกับแบบไพร่ฟ้า
  - วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า

28. ข้อใด**ไม่**จัดเป็น “รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ”

- ก. การเลือกตั้ง
- ข. การมีส่วนร่วมโดยการรวมกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์
- ค. การนัดหยุดงานเพื่อประท้วงนโยบายรัฐบาล
- ง. การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
- จ. การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

29. ข้อใดแสดงให้เห็นถึง “ปัจจัยร่วมกันในความล้มเหลว” ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

- ก. นายเขียวติดตามข่าวสารการเมืองอยู่ตลอดเวลา
- ข. นายสมคิดไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งโดยไม่ขายสิทธิขายเสียง
- ค. นายศรีสมірเข้ารับเลือกตั้งเป็น อ.บ.ต. หมู่บ้านร่มรื่น
- ง. นางสาววรรดิน์สมірเข้าทำงานในเครือข่ายชุมชนหมู่บ้าน “บ้านร้องเพลง”
- จ. นายดำและเพื่อนเข้าร่วมประชุมประจำเดือนที่อำเภอ “สองหลัง”

30. ข้อใด**ไม่ใช่** “ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค” ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

- ก. การเพิกเฉยต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ข. การมีส่วนร่วมอย่างไม่มีระบบ
- ค. การมีส่วนร่วมแบบรวมกันคิด
- ง. การมีส่วนร่วมเพื่อหาผลประโยชน์แอบแฝง
- จ. การมีส่วนร่วมในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการเกินไป

31. ข้อใดคือเป้าหมายหลักที่สำคัญที่สุดของพรรคการเมือง

- ก. การเอาชนะเลือกตั้ง
- ข. การได้จัดตั้งรัฐบาล
- ค. การนำนโยบายไปบริหารประเทศ
- ง. การขยายฐานมวลชน
- จ. การสร้างความนิยม

32. พรรคการเมืองของประเทศอังกฤษในยุคเริ่มแรกถือกำเนิดมาอย่างไร

- ก. การรวมกลุ่มกันในรัฐสภาของสมาชิกรัฐสภา
- ข. การแบ่งกลุ่มกันของขุนนางในเมืองกับในชนบท
- ค. ความแตกต่างในอุดมการณ์ทางศาสนา
- ง. การต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมในสิทธิเลือกตั้ง
- จ. การถ่วงดุลอำนาจกับพระมหากษัตริย์

33. พรรคการเมืองในสมัยใหม่จะเน้นบทบาทในเรื่องใดเป็นสำคัญ

- ก. ให้การศึกษาทางการเมือง
- ข. เป็นสื่อกลางทางการเมือง
- ค. คอยถ่วงดุลและตรวจสอบ
- ง. การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
- จ. เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

34. พรรคการเมืองที่สร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนจอมพลถนอม กิตติขจร ในการเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. 2512 คือพรรคใด

- ก. พรรคเสรีมนังคศิลา
- ข. พรรคสหประชาไทย
- ค. พรรคธรรมสังคม
- ง. พรรคเสรีธรรม
- จ. พรรคสามัคคีธรรม

35. พรรคประชาธิปไตยมีความโดดเด่นกว่าพรรคไทยรักไทยในเรื่องใด

- ก. นโยบายทางการเมือง
- ข. จำนวนสมาชิกและสาขาพรรค
- ค. ความสามารถทางการเมือง
- ง. ประวัติความเป็นมาของพรรค
- จ. ผู้นำและบุคลากรของพรรค

36. หลักการการเลือกตั้งในข้อใดที่แสดงถึงการให้สิทธิแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีการจำกัดหรือกีดกันอันเป็นผลเนื่องมาจากเพศ สีผิว หรือสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น

- ก. การเลือกตั้งอย่างแท้จริง
- ข. ความเป็นอิสระของการเลือกตั้ง
- ค. สิทธิการออกเสียงเลือกตั้งทั่วไป
- ง. สิทธิของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง
- จ. สิทธิการออกเสียงเลือกตั้งอย่างเสมอภาค

37. ระบบการเลือกตั้งแบบใดที่ก่อให้เกิดผลกระทบในการสร้างความไม่เป็นธรรมในการแข่งขันและจำนวนตัวแทนที่ได้รับการเลือกตั้งมากที่สุด

- ก. เสียงข้างมากรอบเดียว
- ข. เสียงข้างมากสองรอบ
- ค. สัดส่วนโดยใช้วิธีคิดแบบโธมัส แฮร์
- ง. สัดส่วนโดยใช้วิธีคิดแบบฮาเคนแบช ป็ชฮอฟ
- จ. ผสม

38. รัฐต้องเข้าเกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกตั้งในประเด็นใดมากที่สุดเพื่อป้องกันไม่ให้เงินเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการเลือกตั้ง
- ก. การกำหนดเขตเลือกตั้ง
  - ข. การรณรงค์หาเสียง
  - ค. การควบคุมผลการเลือกตั้ง
  - ง. การใช้จ่ายในการเลือกตั้ง
  - จ. การกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้ง
39. หน่วยงานที่ทำหน้าที่ดำเนินการและดูแลการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 คือ หน่วยงานใด
- ก. กระทรวงมหาดไทย
  - ข. องค์การกลาง
  - ค. คณะกรรมการการเลือกตั้ง
  - ง. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
  - จ. รัฐบาล
40. หน่วยงานใดของประเทศไทยที่มีอำนาจหน้าที่และบทบาทคล้ายคลึงกับนามเฟรล (NAMFREL) ของประเทศฟิลิปปินส์
- ก. รัฐบาล
  - ข. องค์การกลาง
  - ค. กระทรวงมหาดไทย
  - ง. องค์การเอกชน
  - จ. คณะกรรมการการเลือกตั้ง

เฉลยแบบประเมินผลสำหรับการสอนเสริม

ครั้งที่ 1

ชุดวิชา สถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย

ก่อนรับการสอนเสริม	หลังรับการสอนเสริม
1. ค	1. ข
2. ข	2. ก
3. ง	3. ค
4. ก	4. จ
5. จ	5. ง
6. ค	6. ง
7. ค	7. ก
8. ง	8. จ
9. ง	9. จ
10. ก	10. จ
11. ข	11. จ
12. ก	12. ง
13. ข	13. ข
14. ค	14. ง
15. ง	15. ข
16. จ	16. จ
17. ก	17. ก
18. ง	18. ข
19. ข	19. ค
20. ค	20. ง
21. จ	21. ค
22. ค	22. ข
23. ค	23. ข
24. ข	24. ก
25. ข	25. ค
26. ค	26. ง

ก่อนรับการสอนเสริม	หลังรับการสอนเสริม
27. ง	27. ค
28. จ	28. ค
29. ค	29. ข
30. ข	30. ค
31. ง	31. ค
32. ก	32. ก
33. ง	33. จ
34. ค	34. ข
35. ข	35. ง
36. ง	36. ค
37. ค	37. ก
38. ค	38. ง
39. จ	39. ค
40. ง	40. ข